

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BIH
AGENCIJA ZA RAVNOPRAVNOST POLOVA BIH
MINISTRY OF HUMAN RIGHTS AND REFUGEES BIH
AGENCY FOR GENDER EQUALITY BIH

PODRŽANO OD/SUPPORTED BY:

Canada

**KONVENCIJA O UKIDANJU SVIH
OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA**

**КОНВЕНЦИЈА О УКИДАЊУ СВИХ
ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА**

**CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL
FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN**

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine
Dokumentaciono istraživački centar

IZDAVAČ: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine

UREDNIKA: Samra Filipović-Hadžiabdić

NASLOVNICA: Irfan Hošić

LEKTURA: Fatima Bašić

TIRAŽ: 500

ŠTAMPA: ARCH Design

Sarajevo 2006.

Objavljivanje ove knjige su omogućili kancelarija UNDP-a
u Bosni i Hercegovini i Kanadska agencija za međunarodni
razvoj (CIDA)

**KONVENCIJA O UKIDANJU SVIH
OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA**

**КОНВЕНЦИЈА О УКИДАЊУ СВИХ
ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА**

**CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL
FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN**

BOSANSKI JEZIK	3
HRVATSKI JEZIK	31
СРПСКИ ЈЕЗИК	59
ENGLISH LANGUAGE	87

**KONVENCIJA O UKIDANJU SVIH OBLIKA
DISKRIMINACIJE ŽENA**

BOSANSKI

UVOD

PREAMBULA

DIO I

DISKRIMINACIJA (ČLAN 1.)

KAZNENE ODREDBE (ČLAN 2.)

GARANTIRANJE OSNOVNIH LJUDSKIH PRAVA I

OSNOVNIH SLOBODA (ČLAN 3.)

POSEBNE ODREDBE (ČLAN 4.)

STEREOTIPNE SPOLNE ULOGE I PREDRASUDE (ČLAN 5.)

PROSTITUCIJA (ČLAN 6.)

DIO II

POLITIČKI I JAVNI ŽIVOT (ČLAN 7.)

PREDSTAVLJANJE (ČLAN 8.)

DRŽAVLJANSTVO (ČLAN 9.)

DIO III

OBRAZOVANJE (ČLAN 10.)

ZAPOŠLJAVANJE (ČLAN 11.)

ZDRAVLJE (ČLAN 12.)

EKONOMSKO I SOCIJALNO OSIGURANJE (ČLAN 12.)

ŽENE NA SELU (ČLAN 14.)

DIO IV

ZAKON (ČLAN 15.)

BRAK I PORODIČNI ŽIVOT (ČLAN 16.)

DIO V

KOMISIJA ZA UKIDANJE DISKRIMINACIJE

NAD ŽENAMA (ČLAN 17.)

DRŽAVNI IZVJEŠTAJI (ČLAN 18.)

PRAVILA PROCEDURE (ČLAN 19.)

SASTANCI KOMISIJE (ČLAN 20.)

IZVJEŠTAJI KOMISIJE (ČLAN 21.)

ULOGA SPECIJALIZIRANIH AGENCIJA (ČLAN 22.)

DIO VI

EFEKAT NA DRUGE SPORAZUME (ČLAN 23.)

OBAVEZE DRŽAVA UGOVORNICA (ČLAN 24.)

PRELAZNE ODREDBE KONVENCIJE (ČLANOVI 25-30.)

OPCIONALNI PROTOKOL KONVENCIJE

O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE NAD ŽENAMA

PREPORUKA ZA CEDAW

KONVENCIJA o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama, poznata i pod nazivom Ženska konvencija, usvojena je na Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda 18. decembra/prosinca 1979. godine, kao prvi sveobuhvatni međunarodno priznati dokument o pravima žena. Na snagu je stupila, kao međunarodni ugovor, 03. septembra/rujna 1981. godine, nakon što ju je ratificiralo dvadeset zemalja. Trenutno, 179 zemalja ili 90% članica Ujedinjenih naroda potpisalo je Konvenciju, a među njima je i Bosna i Hercegovina. Važno je napomenuti da je Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine, te da se primjenjuje direktno i ima prioritet nad domaćim zakonima.

Po prvi put, prije 27 godina, dobili smo međunarodno priznatu definiciju diskriminacije po osnovu spola, koja je preuzeta i ugrađena i u naš Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, br. 16/03).

Konvencija predstavlja viziju, ali, na žalost, realnost je drugačija. Procjenjuje se da su od 1,2 milijarde siromašnih osoba u današnjem svijetu 70 procenata žene. Poznato je da u situacijama siromaštva žene imaju najslabiji pristup hrani, zdravlju, obrazovanju, obukama i mogućnostima za zapošljavanje, kao i ispunjenju drugih potreba.

Konvencija daje, pored sveobuhvatnog okvira, i mogućnost da se nastojanja za postizanje jednakosti i pravde provedu (preobrazu) u konkretne mjere na prevazilaženju siromaštva, diskriminacije i isključenja žena.

Konvencija postaje sve značajniji instrument u XXI stoljeću. Tako i Milenijski razvojni ciljevi Ujedinjenih naroda potvrđuju odlučnost međunarodne zajednice u borbi protiv problema siromaštva žena, jer indikatori pokazuju da žene žive u sve većem siromaštvu. Međunarodna zajednica posvećuje sve više značaja gender pitanjima.

Konvencija naglašava principe koje država mora garantirati u uživanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, te u osiguranju jednakih mogućnosti za žene u napredovanju na svim poljima.

Konvencija predstavlja poziv državama potpisnicama da poduzmu odgovarajuće mjere za eliminaciju diskriminacije nad ženama od pojedinaca, institucija ili poduzeća, kako na socijalnom, kulturnom, ekonomskom, političkom i građanskom tako i na bilo kojem drugom polju života.

Da bi država potpisnica osigurala principe jednakosti i ukinula diskriminaciju nad ženama, potrebno je da poduzme mjere koje uključuju:

- inkorporaciju principa jednakosti žena i muškaraca u svoje državne ustave;
- poduzimanje adekvatnih mjera u zakonodavstvu, kao i drugih mjera, kako bi se osiguralo i praktično ostvarenje ovih principa;
- uspostavu kompetentnih tijela i drugih institucija za efektanu zaštitu od diskriminacije;
- promjenu zakona, pravila i običaja iz prakse koji dovode do diskriminacije nad ženama.

Konvencija je podijeljena u 16 članova a odnosi se na deset glavnih oblasti, koje obuhvaćaju: jednaka prava žena na učešće u političkom i javnom životu, uključujući pravo glasa kao i kandidiranje na izborima, učestvovanje u formuliranju i donošenju vladinih politika kao i obavljanju javnih funkcija, te jednako pravo žena u predstavljanju država na međunarodnom nivou, obrazovanju, obukama i jednake mogućnosti napredovanja u karijeri, jednaka prava u zadržavanju i mijenjanju državljanstva, u zapošljavanju, uključujući pravo na rad, pravo na jednake mogućnosti pri zapošljavanju, napredovanju i sigurnosti posla, te korištenju beneficija,

a naročito obavezu države da obezbijedi beneficije za materinstvo, te jednaka prava pristupu zdravstvene zaštite, uključujući i planiranje porodice, zabranu trgovine ženama i prostitucije, osiguranje jednake participacije žena sa sela u svim pogodnostima seoskog razvoja, te jednake mogućnosti za žene sa sela u pristupu zdravstvenim i obrazovnim uslugama, te jednaka prava za njih da sklapaju ugovore i upravljaju imovinom, jednaka prava muškaraca i žena vezano za porodične odnose, ista prava i mogućnosti zaključivanja braka, slobodan izbora supružnika, ista prava i obaveze u braku, uključujući starateljstvo, usvajanje i pravo na reproduktivnu slobodu, ista prava u izboru imena i prezimena, pravo izbora zanimanja, te ista prava u pogledu vlasništva i upravljanja i raspolaganja imovinom.

1982. godine uspostavljen je Komitet za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama u svrhu praćenja primjene Konvencije. Države koje su ratificirale Konvenciju dužne su podnositi periodične izvještaje ovom komitetu.

1999. godine Generalna skupština UN-a usvojila je Opcioni protokol, koji je otvoren za pristupanje. Bosna i Hercegovina je pristupila i ratificirala Opcioni protokol.

SAMRA FILIPOVIĆ-HADŽIABDIĆ

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine

KONVENCIJA O UKIDANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA

*Odobrena i predložena za potpis, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 34/180 od 18. decembra 1979.
Stupila na snagu: 3. septembra 1981. u skladu sa članom 27.(1)*

Inkorporirana u Ustav BiH u Aneksu I

Države članice ove konvencije,

KONSTATIRAJUĆI da Povelja Ujedinjenih naroda ponovo proglašava vjeru u osnovna prava čovjeka, dostojanstvo i vrijednost čovjekove ličnosti i u ravnopravnost muškaraca i žena,

KONSTATIRAJUĆI da Opća deklaracija o pravima čovjeka potvrđuje načelo nedopustivosti diskriminacije i proglašava da su svi ljudi rođeni slobodni i jednaki u dostojanstvu i pravima, i da svakom pripadaju sva prava i slobode koje su tamo navedene, bez ikakvih razlika, uključujući i razliku u pogledu spola,

KONSTATIRAJUĆI da države potpisnice Međunarodnog pakta o pravima čovjeka imaju obavezu da osiguraju ravnopravnost muškaraca i žena u pogledu svih ekonomskih, društvenih, kulturnih, građanskih i političkih prava,

IMAJUĆI U VIDU međunarodne konvencije zaključene pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda i specijaliziranih agencija koje se odnose na ravnopravnost muškaraca i žena,

ZABRINUTE, međutim, zbog činjenice da i pored svih ovih instrumenata i dalje postoji široka diskriminacija žena,

PODSJEĆAJUĆI da se diskriminacijom žena krše načela ravnopravnosti i poštovanja ljudskog dostojanstva, da to predstavlja prepreku ravnopravnom učešću žena u političkom, društvenom, ekonomskom i kulturnom životu njihovih zemalja, sputava daljnji napredak društva i porodice i otežava potpun razvoj sposobnosti žena da učestvuju u službi svojih zemalja i čovječanstva,

ZABRINUTE zbog činjenice da su, u uslovima siromaštva, ženama najmanje dostupni hrana, zdravstvena zaštita, obrazovanje, obuka i zapošljavanje i zadovoljenje drugih potreba,

UVJERENE da će uspostavljanje novog međunarodnog ekonomskog poretka, zasnovanog na ravnopravnosti i pravičnosti, znatno doprinijeti ostvarenju ravnopravnosti muškaraca i žena,

NAGLAŠAVAJUĆI da je likvidacija aparthejda, svih oblika rasizma, rasne diskriminacije, kolonijalizma, neokolonijalizma, agresije, strane okupacije, dominacije i miješanja u unutrašnja pitanja drugih država od bitne važnosti za potpuno ostvarenje prava muškaraca i žena,

POTVRĐUJUĆI da će jačanje međunarodnog mira i sigurnosti, popuštanje međunarodne zategnutosti, međusobna saradnja svih država, bez obzira na njihov društveni i ekonomski sistem, opće i potpuno razoružanje, posebno nuklearno razoružanje pod strogom i efikasnom međunarodnom kontrolom, afirmacija principa pravičnosti, ravnopravnosti i uzajamne koristi u odnosima među zemljama, ostvarenje prava naroda pod stranom i kolonijalnom dominacijom i stranom okupacijom na samoopredjeljenje i nezavisnost, kao i poštovanje nacionalnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta, doprinijeti društvenom napretku i razvoju, a time i ostvarenju potpune ravnopravnosti muškaraca i žena,

UVJERENE da potpun i svestran razvoj zemalja, blagostanje svijeta i pitanje mira zahtijevaju najveće učešće žena, ravnopravno s muškarcima, u svim sferama života,

IMAJUĆI U VIDU veliki doprinos žena blagostanju porodice i razvoju društva, što do sada nije u potpunosti priznato, društveni značaj materinstva i ulogu oba roditelja u porodici i podizanju djece treba smatrati zajedničkom odgovornošću muškaraca i žena i društva u cjelini,

SVJESNE da je potrebno izmijeniti tradicionalnu ulogu muškarca, kao i ulogu žene u društvu kako bi se ostvarila potpuna ravnopravnost muškaraca i žena,

RIJEŠENE da primijene principe sadržane u Deklaraciji o eliminiranju diskriminacije žena, kao i da u tu svrhu usvoje mjere potrebne za otklanjanje te diskriminacije u svim njenim vidovima i manifestacijama,
SAGLASILE SU SE O SLIJEDEĆEM:

ČLAN 1.

Za svrhe ove konvencije, izraz “diskriminacija žena” označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje u pogledu spola, što ima za posljedicu ili cilj da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, ostvarenje ili vršenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom polju, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena.

ČLAN 2.

Države članice osuđuju diskriminaciju žena u svim vidovima, saglasne su da provode svim odgovarajućim sredstvima koja im stoje na raspolaganju i bez odlaganja politiku otklanjanja diskriminacije žena i radi toga se obavezuju:

- (a) da unesu princip ravnopravnosti muškaraca i žena u svoje nacionalne ustave ili odgovarajuće zakone, ako to već nisu učinile, kao i da osiguraju, zakonskim ili drugim odgovarajućim mjerama, praktičnu primjenu tog principa;
- (b) da usvoje odgovarajuće zakonske i druge mjere, uključujući i sankcije kada je potrebno, kojima se zabranjuju svi vidovi diskriminacije žena;
- (c) da uvedu pravnu zaštitu prava žena na ravnopravnoj osnovi s muškarcima i da putem nadležnih nacionalnih sudova i drugih javnih institucija osiguraju efikasnu zaštitu žena od svakog postupka kojim se vrši diskriminacija;
- (d) da se uzdrže od svakog postupka ili prakse diskriminacije žena i osiguraju da javni organi i institucije postupaju u skladu s ovom obavezom;
- (e) da preduzmu sve potrebne mjere za otklanjanje diskriminacije žena od strane bilo kog lica, organizacije ili preduzeća;

(f) da preduzmu sve podesne mjere, uključujući i zakonodavne, radi izmjene ili ukidanja postojećih zakona, propisa, običaja i prakse koji predstavljaju diskriminaciju žena;

(g) da stave van snage sve unutrašnje kaznene odredbe kojima se vrši diskriminacija žena.

ČLAN 3.

Države članice preduzimaju u svim oblastima, posebno političkoj, društvenoj, ekonomskoj i kulturnoj, sve prikladne mjere, uključujući zakonodavne, da bi osigurale potpun razvoj i napredak žena, kako bi im se garantiralo ostvarivanje i uživanje prava čovjeka i osnovnih sloboda ravnopravno s muškarcima.

ČLAN 4.

1. Usvajanje posebnih privremenih mjera od strane država članica, čiji je cilj da se ubrza ostvarenje ravnopravnosti muškaraca i žena de facto, ne smatra se diskriminacijom kako je definirana u ovoj konvenciji, ali ne smije ni na koji način imati za posljedicu nejednaka ili različita mjerila; a ove mjere prestat će da važe kada se ostvari cilj da se svima pruže jednake mogućnosti i tretman.

2. Usvajanje posebnih mjera od strane država članica, uključujući i mjere sadržane u ovoj konvenciji čiji je cilj zaštita materinstva, ne smatra se diskriminacijom.

ČLAN 5.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere:

(a) radi izmjene društvenih i kulturnih običaja u pogledu ponašanja muškaraca i žena da bi se otklonile predrasude, kao i uobičajena i svaka druga praksa zasnovana na shvatanju o inferiornosti ili superiornosti jednog ili drugog spola ili tradicionalnoj ulozi muškaraca, odnosno žena;

(b) da porodično vaspitanje obuhvati i pravilno shvatanje materinstva kao društvene funkcije i priznanje zajedničke odgovornosti muškaraca i žena u podizanju i razvoju djece, podrazumijevajući da se u svim slučajevima mora, prije svega, voditi računa o interesima djeteta.

ČLAN 6.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere, uključujući i zakonodavne, radi suzbijanja svih oblika trgovine ženama, kao i iskorištavanja prostitucije žena.

ČLAN 7.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere za otklanjanje diskriminacije žena u političkom i javnom životu zemlje, a posebno su dužne osigurati, pod jednakim uslovima kao i muškarcima, pravo žena da:

- (a) glasaju na svim izborima i javnim referendumima i da budu birane u sva tijela koja se biraju putem javnih izbora;
- (b) učestvuju u kreiranju i provođenju vladine politike i da zauzimaju rukovodeće položaje i obavljaju sve javne funkcije na svim nivoima vlasti;
- (c) učestvuju u radu nevladinih organizacija i udruženja koja se bave javnim i političkim životom u zemlji.

ČLAN 8.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere da bi osigurale ženama mogućnost da pod jednakim uslovima s muškarcima, bez diskriminacije, predstavljaju svoje vlade na međunarodnom nivou, kao i da učestvuju u radu međunarodnih organizacija.

ČLAN 9.

1. Države članice priznaju ženama jednaka prava kao i muškarcima da steknu, promijene ili zadrže svoje državljanstvo. One se posebno staraju da sklapanje braka sa stranim državljaninom ili promjena državljanstva muža za vrijeme trajanja braka nema automatski za posljedicu promjenu državljanstva žene, niti da ona postane lice bez državljanstva, odnosno da bude prisiljena da uzme državljanstvo muža.

2. Države članice osiguravaju ženama jednaka prava kao i muškarcima u pogledu državljanstva djece.

ČLAN 10.

Države članice preduzimaju sve podesne mjere radi otklanjanja diskriminacije žena kako bi im osigurale jednaka prava kao i muškarcima u pogledu obrazovanja, a posebno da bi na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena osigurale:

(a) jednake uslove u pogledu karijere i profesionalnog usmjeravanja, u pogledu mogućnosti za učenje i sticanje diploma u obrazovnim ustanovama svih kategorija, kako u seoskim tako i u gradskim sredinama; ova ravnopravnost se osigurava u pogledu predškolskog, općeg, tehničkog i stručnog obrazovanja, kao i višeg tehničkog obrazovanja i svih vrsta profesionalnog usmjeravanja;

(b) dostupnost jednakih nastavnih programa, jednakih ispita i nastavnog osoblja koje ima kvalifikacije istog nivoa, kao i školskih prostorija i opreme istog kvaliteta;

(c) otklanjanje tradicionalnog shvatanja o ulogama muškaraca i žena na svim stepenima i u svim oblicima obrazovanja podsticanjem stvaranja mješovitih odjeljenja i drugih vrsta obrazovanja koji mogu doprinijeti postizanju tog cilja, posebno revizijom udžbenika i školskih programa i prilagođavanjem nastavnih metoda;

(d) jednake mogućnosti korištenja stipendija i drugih vrsta bespovratne pomoći za studije;

(e) jednake mogućnosti pristupa programima permanentnog obrazovanja, uključujući programe za obrazovanje odraslih i funkcionalne programe za opismenjavanje, posebno one čiji je cilj da se u što je moguće kraćem vremenu smanji jaz u stepenu obrazovanja između muškaraca i žena;

(f) smanjenje stope napuštanja škole od strane ženske omladine i organizacija programa za djevojke i žene koje su prerano napustile školu;

- (g) jednake mogućnosti aktivnog bavljenja sportom i tjelesnog odgoja;
- (h) dostupnost posebnih informacija iz oblasti obrazovanja radi pružanja pomoći u osiguranju zdravlja i blagostanja porodice, uključujući informacije i savjete o planiranju porodice.

ČLAN 11.

1. Države članice preduzimaju sve podesne mjere radi eliminiranja diskriminacije žena u oblasti zapošljavanja kako bi se na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena osigurala jednaka prava, a posebno:

- (a) pravo na rad kao neotuđivo pravo svih ljudi;
- (b) pravo na jednake mogućnosti zapošljavanja, uključujući i primjenu jednakih kriterija pri izboru kandidata za radno mjesto;
- (c) pravo na slobodan izbor profesije i zaposlenja, pravo na unapređenje, sigurnost zaposlenja i sva prava i uslovi koji proističu iz rada, kao i pravo na stručno osposobljavanje i prekvalifikaciju, uključujući učenje u privredi, više stručno osposobljavanje i povremeno dodatno osposobljavanje;
- (d) pravo na jednaku nagradu, uključujući beneficije, kao i na jednak tretman za jednak rad i jednak tretman pri ocjenjivanju kvaliteta rada;
- (e) pravo na socijalnu zaštitu, posebno u slučaju odlaska u penziju, nezaposlenosti, bolesti, invalidnosti, starosti i druge nesposobnosti za rad, kao i pravo na plaćeno odsustvo;
- (f) pravo na zdravstvenu zaštitu i zaštitu na radu, uključujući i zaštitu bioloških i reproduktivnih funkcija žena;

2. Radi sprečavanja diskriminacije žena zbog stupanja u brak ili materinstva i osiguravanja njihovog stvarnog prava na rad, države članice preduzimaju odgovarajuće mjere radi:

- (a) zabrane, pod prijetnjom preduzimanja sankcija, davanja otkaza zbog trudnoće ili porodijskog odsustva i diskriminacije prilikom otpuštanja s posla zbog bračnog stanja;
- (b) uvođenja plaćenog porodijskog odsustva ili sličnih socijalnih beneficija, bez gubljenja prava na ranije radno mjesto, primanja po osnovu staža i socijalna primanja;
- (c) podsticanja osiguranja potrebnih pomoćnih društvenih službi kako bi se roditeljima omogućilo da usklade porodične obaveze s obavezama na radnom mjestu i učešćem u društvenom životu, posebno podsticanjem osnivanja i razvoja mreže ustanova za brigu o djeci;

(d) osiguravanja posebne zaštite žena za vrijeme trudnoće na onim radnim mjestima za koja je dokazano da su štetna za trudnice.

3. Mjere zakonske zaštite koje se odnose na pitanja obuhvaćena u ovom članu preispituju se periodično, u svjetlu naučnih i tehnoloških saznanja, i prema potrebi revidiraju, ukidaju ili produžuju.

ČLAN 12.

1. Države članice preduzimaju odgovarajuće mjere radi eliminiranja diskriminacije žena u oblasti zdravstvene zaštite kako bi, na osnovu ravnopravnosti žena i muškaraca, osigurale dostupnost zdravstvenih usluga, uključujući one koje se odnose na planiranje porodice.

2. Bez obzira na odredbe stava 1. ovog člana, države članice osiguravaju odgovarajuće zdravstvene usluge ženama za vrijeme trudnoće, porođaja i u periodu poslije rođenja djeteta, osiguravanjem besplatnih usluga; kada je to potrebno, kao i odgovarajuće ishrane za vrijeme trudnoće i dojenja.

ČLAN 13.

Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mjere radi eliminiranja diskriminacije žena u drugim oblastima privrednog i društvenog života kako bi im se, na osnovu ravnopravnosti žena i muškaraca, osigurala jednaka prava, a posebno:

(a) pravo na porodična davanja;

(b) pravo na bankarske zajmove, hipotekarne i druge vrste finansijskih kredita;

(c) pravo na učešće u rekreativnim aktivnostima, sportu i svim oblicima kulturnog života.

ČLAN 14.

1. Države članice uzet će u obzir posebne probleme s kojima se suočava žena na selu, kao i značajnu ulogu koju ona ima u ekonomskom opstanku svoje porodice, uključujući njen rad u sektorima privrede u kojima se ne ostvaruje dohodak i preduzet će sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale da se odredbe ove konvencije primjenjuju na žene na selu.

2. Države članice preduzet će sve odgovarajuće mjere radi eliminiranja diskriminacije žena u seoskim područjima kako bi osigurale da one, na

osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena, učestvuju u razvoju sela i da od toga imaju koristi, posebno da bi osigurale njihovo pravo na:

- (a) učešće u izradi i provođenju planova razvoja na svim nivoima;
- (b) pristup odgovarajućoj zdravstvenoj zaštiti, uključujući informacije, savjete i usluge u vezi s planiranjem porodice;
- (c) direktno korištenje programa socijalne zaštite;
- (d) sticanje svih vrsta obuke i obrazovanja, formalnog i neformalnog, uključujući opismenjavanje, kao i pristup svim uslugama u okviru mjesne zajednice, kao i savjetodavnim uslugama, inter alia, radi proširenja njihovih općih tehničkih znanja;
- (e) organiziranje grupa za samopomoć i zadruga kako bi ostvarile jednak pristup privrednim djelatnostima putem zapošljavanja ili obavljanja samostalne djelatnosti;
- (f) učešće u svim aktivnostima mjesne zajednice;
- (g) dostupnost poljoprivrednih kredita i zajmova, olakšica za prodaju proizvoda, odgovarajuće tehnologije i jednakog tretmana u zemljišnoj i agrarnoj reformi, kao i programa za ponovno naseljavanje;
- (h) adekvatne životne uslove, posebno u pogledu stanovanja, higijenskih uslova, električne energije i snabdijevanja vodom, saobraćaja i veza.

ČLAN 15.

1. Države članice priznaju ženama jednaka prava pred zakonom kao i muškarcima.
2. Države članice priznaju ženama jednaku pravnu sposobnost u građanskim stvarima kao i muškarcima i daju im jednake mogućnosti da se njome koriste. One posebno daju ženama jednaka prava na zaključenje ugovora i upravljanje imovinom i tretiraju ih ravnopravno u svim fazama postupka pred sudom.
3. Države članice su saglasne da se svi napori i svi drugi privatni instrumenti bilo koje vrste, čije pravno dejstvo ima za cilj da ograniči pravnu sposobnost žena, smatraju ništavim i nevažecim.
4. Države članice priznaju ženama i muškarcima jednaka prava u pogledu zakona o kretanju lica i slobode izbora mjesta boravka i prebivališta.

ČLAN 16.

1. Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mjere radi otklanjanja diskriminacije žena u svim pitanjima koja se odnose na brak i porodične odnose, a posebno osiguravaju, na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena;
 - (a) jednako pravo na sklapanje braka;
 - (b) jednako pravo na slobodan izbor bračnog druga i sklapanje braka samo po slobodnoj volji i uz potpunu saglasnost;
 - (c) jednaka prava i odgovornosti u braku i prilikom razvoda;
 - (d) jednaka roditeljska prava i obaveze u odnosu na djecu, bez obzira na bračni status. U svim ovim slučajevima interesi djece moraju biti na prvom mjestu;
 - (e) jednaka prava da slobodno i odgovorno odlučuju o planiranju po-

rodice, kao i da imaju pristup informacijama, obrazovanju i sredstvima koja će im omogućiti da se koriste ovim pravima;

(f) jednaka prava i odgovornosti u pogledu starateljstva, tutorstva, upravljanja imovinom i usvajanja djece ili sličnih institucija ako postoje u nacionalnom zakonodavstvu. U svim slučajevima interesi djece moraju biti na prvom mjestu;

(g) jednaka lična prava muža i žene, uključujući pravo na izbor porodičnog imena, profesije i zanimanja;

(h) jednaka prava oba bračna druga u pogledu vlasništva nad imovinom, odnosno sticanja, upravljanja, uživanja i otuđivanja imovine, bez obzira na to da li se ovo obavlja besplatno ili za znatnu materijalnu nagradu.

2. Vjeridba i stupanje djeteta u brak ne može imati nikakvih pravnih posljedica, a preduzeće se sve potrebne mjere, uključujući zakonodavne, radi utvrđivanja minimalnih godina života za sklapanje braka, kao i uvođenje obaveze da se brak sklopi u zvaničnom matičnom uredu.

ČLAN 17.

1. Radi praćenja napretka ostvarenog u primjeni ove konvencije, obrazovat će se Komitet za eliminiranje diskriminacije žena (u daljnjem tekstu: Komitet), koji će prilikom stupanja Konvencije na snagu imati 18, a poslije ratifikacije ili pristupanja 35 država članica, 23 stručnjaka visokih moralnih kvaliteta i stručnosti za oblast na koju se odnosi ova konvencija. Države članice mogu među svojim državljanima birati stručnjaka koji će u radu Komiteta učestvovati u ličnom svojstvu. Pri izboru članova Komiteta vodit će se računa o ravnomjernoj geografskoj zastupljenosti, kao i o tome da budu izabrani stručnjaci koji predstavljaju razne civilizacije i glavne pravne sisteme.
2. Članovi Komiteta biraju se tajnim glasanjem na osnovu spiska kandidata koje su imenovale države članice. Svaka država članica može imenovati jednog svog državljanina.
3. Prvi izbori bit će održani šest mjeseci od dana stupanja ove konvencije na snagu. Najmanje tri mjeseca prije datuma svakih izbora generalni sekretar Ujedinjenih naroda uputit će poziv državama članicama da podnesu prijedloge u roku od dva mjeseca. Generalni sekretar pripremit će spisak svih na taj način imenovanih lica, po abecednom redu, s nazivima država članica koje su ih imenovale, i dostaviti ga državama članicama.
4. Izbori za članove Komiteta bit će održani na sastanku država članica, koji će sazvati generalni sekretar Ujedinjenih naroda u sjedištu Ujedinjenih naroda. Na tom sastanku, na kome kvorum sačinjavaju dvije trećine članica, bit će izabrani oni kandidati koji dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova prisutnih predstavnika država članica koji glasaju.
5. Članovi Komiteta biraju se na četiri godine. Međutim, mandat devetorice članova koji budu izabrani na prvom glasanju ističe nakon dvije

godine; odmah poslije prvih izbora predsjednik Komiteta žrijebom će izabrati imena ove devetorice članova.

6. Izbori za pet dodatnih članova Komiteta bit će održani u skladu s odredbama stava 2, 3. i 4. ovog člana, poslije saopćenja o trideset petoj ratifikaciji ili pristupanju Konvenciji. Mandat dvojice dodatnih članova Komiteta koji budu izabrani tom prilikom ističe poslije dvije godine. Ova dva člana bira predsjednik Komiteta žrijebom.

7. Za popunjavanje eventualnih praznih mjesta, država članica čijem je predstavniku prestala funkcija u svojstvu člana Komiteta imenuje drugo lice iz redova svojih državljana pod rezervom odobrenja Komiteta.

8. Članovi Komiteta će, uz saglasnost Generalne skupštine, primati nagrade iz sredstava Ujedinjenih naroda pod uslovima koje odredi Generalna skupština, imajući u vidu značaj zadataka koje obavlja Komitet.

9. Generalni sekretar Ujedinjenih naroda osigurava potrebno osoblje i uslove za efikasno vršenje funkcija Komiteta u okviru ove konvencije.

ČLAN 18.

1. Države članice se obavezuju da generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda podnesu, radi razmatranja u Komitetu, izvještaj o zakonodavnim, sudskim, upravnim ili drugim mjerama koje su usvojile radi primjene odredaba Konvencije, kao i napretku ostvarenom u tom periodu:

(a) u roku od godinu dana poslije stupanja Konvencije na snagu u odnosnoj državi;

(b) najmanje svake četvrte godine poslije toga i uvijek kad to Komitet zatraži.

2. U izvještajima se mogu navesti faktori i teškoće koji utiču na stepen izvršavanja obaveza koje proističu iz ove konvencije.

ČLAN 19.

1. Komitet usvaja poslovnik o radu

2. Komitet bira svoje funkcionere za period od dvije godine.

ČLAN 20.

1. Komitet se obično sastaje jednom godišnje u trajanju od najviše dvije sedmice, radi razmatranja izvještaja podnijetih u skladu s članom 18. ove konvencije.

2. Sastanci Komiteta se obično održavaju u sjedištu Ujedinjenih naroda ili na bilo kom drugom odgovarajućem mjestu koje odredi Komitet.

ČLAN 21.

1. Komitet, putem Ekonomskog i Socijalnog vijeća, svake godine izvještava Generalnu skupštinu o svom radu i može davati prijedloge i opće preporuke na osnovu razmotrenih izvještaja i informacija koje je primio od država članica. Takvi prijedlozi i opće preporuke unose se u izvještaj Komiteta, zajedno sa eventualnim primjedbama država članica.

2. Izvještaje Komiteta generalni sekretar dostavlja Komisiji za položaj žena radi informiranja.

ČLAN 22.

Specijalizirane agencije imaju pravo da prisustvuju sastancima prilikom razmatranja primjene onih odredaba ove konvencije koje spadaju u njihov djelokrug rada. Komitet može zatražiti da specijalizirane agencije podnesu izvještaje o primjeni odredaba Konvencije u oblastima koje spadaju u djelokrug njihovog rada.

ČLAN 23.

Nijedna odredba ove konvencije ne smije uticati na bilo koje odredbe koje efikasnije vode postizanju ravnopravnosti muškaraca i žena, a koje mogu biti sadržane u:

- (a) zakonodavstvu države članice; ili
- (b) bilo kojoj drugoj međunarodnoj konvenciji, ugovoru ili sporazumu koji je na snazi u odnosnoj državi članici.

ČLAN 24.

Države članice se obavezuju da usvoje sve potrebne mjere na unutrašnjem planu radi potpunog ostvarenja prava priznatih u ovoj konvenciji.

ČLAN 25.

1. Ova konvencija je otvorena za potpisivanje svim državama.
2. Generalni sekretar Ujedinjenih naroda je određen za depozitara Konvencije.
3. Ova konvencija podliježe ratifikaciji. Ratifikacioni instrumenti se deponuju kod generalnog sekretara Ujedinjenih naroda.
4. Ova konvencija je otvorena za pristupanje svim državama. Pristupanje se vrši deponovanjem instrumenata o pristupanju kod generalnog sekretara Ujedinjenih naroda.

ČLAN 26.

1. Zahtjev za reviziju Konvencije može podnijeti svaka država članica, u svako doba, putem saopćenja u pismenoj formi upućenog generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda.

2. Generalna skupština Ujedinjenih naroda odlučuje o eventualnim mjerama koje treba preduzeti u vezi sa zahtjevom.

ČLAN 27.

1. Ova konvencija stupa na snagu tridesetog dana od dana deponovanja kod generalnog sekretara Ujedinjenih naroda dvadesetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja ratificira ovu konvenciju ili joj pristupi poslije deponovanja dvadesetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, Konvencija stupa na snagu tridesetog dana od dana deponovanja njenog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

ČLAN 28.

1. Generalni sekretar Ujedinjenih naroda prima i dostavlja svim državama tekst rezervi koje države izjave prilikom ratifikacije ili pristupanja.

2. Rezerva koja nije spojiva s predmetom i ciljevima ove konvencije nije dozvoljena.

3. Rezerve se mogu povući u svako doba putem saopćenja upućenog generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda, koji o tome obavještava sve države. Takvo saopćenje stupa na snagu počev od datuma prijema.

ČLAN 29.

1. Svaki eventualni spor između dvije ili više država članica u pogledu tumačenja ili primjene ove konvencije koji se ne riješi putem pregovora podnosi se na arbitražu na zahtjev jedne od njih. Ako u roku od šest mjeseci od datuma podnošenja zahtjeva za arbitražu države članice ne uspiju da se slože o organizaciji arbitraže, svaka strana se može obratiti Međunarodnom sudu pravde radi rješavanja spora zahtjevom koji se podnosi u skladu sa Statutom suda.

2. Svaka država članica može prilikom potpisivanja ili ratifikovanja ove konvencije ili prilikom pristupanja Konvenciji izjaviti da se ne smatra obaveznom shodno stavu 1. ovog člana. Druge države članice neće biti obavezne shodno stavu 1. ovog člana u odnosu na svaku državu članicu koja je izjavila takvu rezervu.

3. Svaka država članica koja je izjavila rezervu u skladu sa stavom 2. ovog

člana može u svako doba povući rezervu putem saopćenja generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda.

ČLAN 30.

Ova konvencija je sačinjena na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku, pri čemu su svi tekstovi jednako vjerodostojni i bit će deponirani kod generalnog sekretara Ujedinjenih naroda.

U POTVRDU ČEGA su dolje potpisani, propisano ovlašteni, u tu svrhu potpisali ovu konvenciju.

STUPIO NA SNAGU 22. DECEMBRA 2000. GODINE

PREAMBULA:

Preambula predstavlja uvodni dio protokola kojim se određuje tema i razlog donošenja protokola. Odnosi se na principe ravnopravnosti i nediskriminacije ugrađene u Povelju Ujedinjenih naroda, Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima, te druge međunarodne instrumente ljudskih prava, uključujući i Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama. Njime se ponovo potvrđuje odlučnost država potpisnica protokola u osiguranju ženama punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda, te u preduzimanju efektivnih akcija kako bi se spriječila kršenja ovih prava i sloboda.

ČLAN 1.

Određuje da države koje potpišu opcionalni protokol daju ovlaštenje Komitetu da prima i razmatra korespondenciju predviđenu protokolom.

ČLAN 2.

Definira korespondencionalni postupak kojim se pojedincima ili grupama pojedinaca omogućava da podnesu Komitetu individualne tužbe. Korespondencija može, također, biti dostavljena u ime pojedinaca ili grupa pojedinaca, uz njihov pristanak, osim ukoliko se dokaže razlog nedavanja njihovog pristanka.

ČLAN 3.

Određuje da će Komitet razmatrati korespondenciju samo ukoliko se tiče zemlje koja je potpisala protokol. Osim toga, korespondencija se mora dostaviti u pisanoj formi i ne može biti anonimna.

ČLAN 4.

Određuje kriterije za primanje korespondencije. Prije razmatranja tužbe, Komitet mora biti siguran da su iskorištena sva dostupna domaća pravna sredstva, te da ni Komitet niti drugo međunarodno istražno tijelo nisu već razmatrali tužbu. Osim toga, tužba će biti razmatrana ukoliko je u skladu s odredbama Konvencije, ne zloupotrebljava pravo na dostavu korespondencije, ukoliko se tužitelji navodi mogu dokazati, te prezentirane činjenice vremenski datiraju nakon što je država potpisnica ratificirala protokol.

ČLAN 5.

Nakon primanja korespondencije a prije donošenja konačne odluke, Komitet može kontaktirati državu potpisnicu hitnim zahtjevom u kojem traži od države potpisnice da poduzme korake na zaštiti navodne žrtve ili žrtava od nenadoknadive štete.

ČLAN 6.

Uspostavlja korespondencioni postupak. Nakon što utvrdi da je dostavljena korespondencija prihvatljiva za razmatranje, Komitet će je u tajnosti predstaviti državi potpisnici, ukoliko su tužitelji pristali na razotkrivanje njihovog identiteta državi potpisnici. U roku od šest mjeseci, država potpisnica mora dostaviti objašnjenje ili stav u vezi s tužbom u pisanoj formi.

ČLAN 7.

Određuje proces razmatranja tužbe. Komitet će ispitati i razmotriti sve informacije dostavljene u tužbi na zatvorenim sastancima. Stavovi i prijedlozi Komiteta bit će poslani na uvid svim stranama u sporu. Država potpisnica ima šest mjeseci da razmotri stavove Komiteta te dostavi odgovor

u pisanoj formi, uključujući informaciju o tome koje je pravne korake poduzela. Komitet može zatražiti dodatne informacije od države potpisnice, uključujući i naknadne izvještaje.

ČLAN 8.

Uspostavlja istražni postupak kojim se Komitetu daje ovlaštenje da jedan ili više njegovih članova započnu tajnu istragu, u slučaju da je dobio pouzdane informacije da država potpisnica teško ili sistematično krši prava navedena u Konvenciji. U opravdanom slučaju te ukoliko postoji suglasnost države potpisnice, Komitet može posjetiti teritoriju države potpisnice. Svi nalazi, komentari i prijedlozi bit će dostavljeni državi potpisnici, na koje ona može odgovoriti u roku od šest mjeseci.

ČLAN 9.

Upostavlja naknadni postupak Komiteta. Nakon perioda od šest mjeseci, navedenog u članu 8, Komitet državu potpisnicu može pozvati da dostavi informacije o pravnim sredstvima korištenim nakon primanja upita o slučaju. Država potpisnica ove informacije može dostaviti i u formi izvještaja Komitetu, kako navodi član 18. Konvencije.

ČLAN 10.

Navodi mogućnost klauzule o izuzeću iz postupka. Prilikom ratifikacije opcionalnog protokola, država potpisnica ima mogućnost odbiti da dodijeli ovlaštenje Komitetu za vođenje istrage, na osnovu članova 8. i 9. Ovu je odluku kasnije moguće povući.

ČLAN 11.

Obavezuje državu potpisnicu na osiguranje zaštite onima koji podnose korespondenciju.

ČLAN 12.

Sažetak aktivnosti Komiteta u vezi s protokolom bit će naveden u članu 21. Konvencije.

ČLAN 13.

Postavlja zahtjev državama potpisnicama da široko promoviraju Konvenciju i njen protokol te omoguće pristup stavovima i prijedlozima Komiteta.

ČLAN 14.

Zahtijeva od Komiteta da odredi svoja vlastita pravila postupka pri razmatranju korespondencija i upita, u skladu s opcionalnim protokolom.

ČLAN 15.

Određuje preduvjete državama da potpišu, ratificiraju ili pristanu na protokol. Svaka država koja je potpisnica Konvencije može postati potpisnica protokola.

ČLAN 16.

Utvrdjuje da najmanje deset zemalja mora ratificirati ili pristati na protokol, prije nego što on stupi na snagu. Protokol će na snagu stupiti tri mjeseca nakon desete ratifikacije ili pridruživanja.

ČLAN 17.

Navodi da neće biti rezerviranosti po pitanju protokola.

ČLAN 18.

Uspostavlja postupak nadopune protokola. Svaka od država potpisnica može predložiti amandmane, koji se trebaju poslati Generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda kako bi ih predstavio svim državama potpisnicama protokola. Na zahtjev najmanje jedne trećine država potpisnica, konferencija može odlučiti da diskutira i glasa o amandmanima. Uz podršku dvotrećinske većine te Generalne skupštine, amandman stupa na snagu te je obavezujući za države koje su ga prihvatile.

ČLAN 19.

Omogućava državama potpisnicama da se povuku iz protokola, posred-

stvom obavijesti u pisanoj formi Generalnom sekretaru. Povlačenje neće utjecati na korespondencije primljene prije dana njegovog zvaničnog stupanja na snagu.

ČLAN 20.

Određuje da će Generalni sekretar Ujedinjenih naroda obavijestiti države koje potpišu, ratificiraju i pristanu na protokol o danu njegovog stupanja na snagu, kao i o eventualnim amandmanima i povlačenjima.

ČLAN 21.

Određuje da će protokol biti pohranjen u arhivi Ujedinjenih naroda, dostupan na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku, te da će ga Generalni sekretar dostaviti svim državama potpisnicama.

ČLAN 1.

DEFINICIJA DISKRIMINACIJE NAD ŽENAMA

Za potrebe Konvencije, termin “diskriminacija nad ženama” označava bilo koju razliku, isključivanje ili ograničenja na osnovu spola koje ima kao posljedicu ili svrhu pogoršavanje ili poništenje priznanja, uživanja ili djelovanja žena, bez obzira na njihov bračni status, a na osnovu ravnopravnosti žena i muškaraca, ljudskih prava i fundamentalnih sloboda u političkoj, ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj, građanskoj ili bilo kojoj drugoj oblasti.

KOMENTAR

Član 1. pruža definiciju diskriminacije nad ženama koja se primjenjuje u svim odredbama Konvencije. Za razliku od ranijih sporazuma, kao što su Međunarodni sporazumi o građanskim i političkim pravima i o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, koji se odnose na diskriminaciju ili razlike na osnovu spola, član 1. određuje da se Konvencija bavi diskriminacijom nad ženama, koju onda podrobno objašnjava.

Konvencija definira diskriminatorne prakse kako bi uključila bilo koje razlike, bilo po načinu razlikovanja, isključivanja ili ograničenja, na osnovu spola, koje imaju za cilj ili posljedicu sprječavanje ili ometanje priznavanja žena, bilo da su udate ili neudate, i uživanje njihovih ljudskih prava u istoj mjeri kao i muškarci. Ovo uključuje namjernu i nenamjernu diskriminaciju, različit tretman, kao i tretman koji različito utječe i ide na štetu žena u odnosu na muškarce. Član 1. jasno objašnjava da Konvencija ima za cilj da eliminiira diskriminaciju u svim javnim sferama, što uključuje političke,

ekonomske, društvene i građanske oblasti. Imajući u vidu činjenicu da je diskriminacija nad ženama možda najutvrđenija u privatnoj sferi, to također uključuje diskriminaciju u “bilo kojoj drugoj oblasti” u njenom doseg, time obuhvatajući razlike u privatnoj sferi ili domaćinstvu. U Općoj preporuci 19, Komitet je zaključio da nasilje zasnovano na genderu – nasilje nad ženom zato što je žena ili koje disproporcionalno utječe na žene, bilo da ga vrše javne vlasti ili neke osobe, organizacije ili poduzeća – spada pod definiciju člana 1.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Da li ustav, ukoliko postoji, uključuje garanciju ravnopravnosti žena i muškaraca u zaštiti i uživanju ljudskih prava? Da li se time zabranjuje diskriminacija nad ženama na osnovu spola i bračnog statusa? Ako da, da li se ta odredba provodi u praksi? Ako ne, šta se radi da bi se izmijenio ustav? Postoje li prepreke takvim amandmanima? Ako postoje, koje su?

2. Postoje li zakoni ili politike koje definiraju diskriminaciju nad ženama? Šta kažu? Da li uključuju u svoju definiciju neki akt koji uzrokuje ili ima za posljedicu različit tretman žena u odnosu na muškarce? Da li uključuju zakone, prakse ili politike (bilo zakonodavne, administrativne, običajne ili tradicionalne) koje pogoršavaju ili poništavaju priznanje žena i njihovo uživanje građanskih, političkih, ekonomskih, društvenih, kulturnih i drugih prava?

3. Da li je pravna definicija diskriminacije dovoljno široka ili dovoljno široko interpretirana kako bi bila kompatibilna s onom u Konvenciji? Da li definicija pokriva praksu koja je, iako nema namjeru da diskriminira, ipak diskriminatorna, nerazumna i neopravdana?

4. Da li pravna definicija diskriminacije obuhvata diskriminaciju nad ženama od privatnih institucija i pojedinaca? Da li pravna definicija diskriminacije uključuje diskriminaciju nad ženama u privatnoj ili domaćoj sferi?

5. Da li pravna definicija diskriminacije uključuje nasilje nad ženama zasnovano na genderu?

ČLAN 2.

OBAVEZE ZA ELIMINIRANJE DISKRIMINACIJE

Države potpisnice Konvencije osuđuju diskriminaciju nad ženama u bilo kom obliku, slažu se da slijede, na sve odgovarajuće načine i bez odlaganja, politiku eliminiranja diskriminacije nad ženama i, stoga, nastoje:

- a) Uključiti načelo jednakosti muškaraca i žena u svoje državne ustave ili druga odgovarajuća zakonodavstva, ukoliko nije inkorporirano do sada, i osigurati, kroz zakone i druga odgovarajuća sredstva, praktično ostvarenje ovog načela;
- b) Usvojiti odgovarajuće zakonodavstvo i druge mjere, uključujući sankcije gdje je to pogodno, zabranjujući sve oblike diskriminacije nad ženama;
- c) Uspostaviti pravnu zaštitu prava žena na jednakoj osnovi kao muškaraca i osigurati, putem kompetentnih državnih sudova i drugih javnih institucija, efikasnu zaštitu žena od bilo kog oblika diskriminacije;
- d) Uzdržavati se od učestvovanja u bilo kom činu ili praksi diskriminacije nad ženama i osigurati da javne vlasti i institucije djeluju u skladu sa ovom obavezom;
- e) Poduzeti sve moguće mjere da eliminiraju diskriminaciju nad ženama od pojedinca, organizacije ili preduzeća;
- f) Poduzeti sve moguće mjere, uključujući zakonodavstvo, da se modificiraju ili ukinu postojeći zakoni, odredbe, običaji i prakse koji diskriminiraju žene;
- g) Ukinuti sve državne krivične odredbe koje diskriminiraju žene.

KOMENTAR

Član 2. obavezuje države potpisnice Konvencije da osude diskriminaciju nad ženama i eliminiraju je putem ustavnih, pravnih i drugih odgovarajućih sredstava. Obaveze država potpisnica da eliminiraju diskriminaciju nad ženama pod članom 2. proširuju se na javne vlasti i institucije, pojedince, organizacije i preduzeća. Države potpisnice su dužne da osiguraju da se javna i privatna tijela, kao i pojedinci, uzdržavaju od diskriminacije nad ženama i eliminiraju je. Prvobitan zahtjev člana 2. je da se načelo jednakosti žena i muškaraca mora uključiti u ustav i ostalo odgovarajuće zakonodavstvo. Države također moraju eliminirati pravne osnove za diskriminaciju, revidirajući postojeći građanski i krivični zakon i zakon o

radu. Obaveze date u članu 2. prekoračuju reformu zakona i zahtijevaju od država potpisnica da osiguraju praktično ostvarenje načela jednakosti žena putem pravnih i drugih odgovarajućih sredstava.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Postoje li politike ili prakse vlade i drugih javnih institucija koje diskriminiraju žene? Postoje li zakoni ili administrativne ili druge prakse koji diskriminiraju žene? Mogu li područja u kojima su žene diskriminirane u praksi biti identifikovana? Koja sredstva se koriste da se identifikuju takva područja? Do koje mjere politike ili prakse vlade i drugih javnih institucija poništavaju ili pogoršavaju priznanje, uživanje i korištenje ljudskih prava žena? Da li su ove politike i prakse u procesu izmjena ili ukidanja?

2. U državama u kojima ustav nije uključivao garanciju nediskriminiranja u vrijeme ratifikacije Konvencije, da li je ustav promijenjen kako bi se dodala takva garancija? Ako nije, da li je proces promjene ustava započeo?

3. Da li je država provela ili promijenila zakonodavstvo koje bi se bavilo diskriminacijom u specifičnim oblastima opisanim u suštinskim članovima Konvencije (koji se odnose na obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje, itd.)?

4. Da li su neki zakoni, odredbe ili politike bile donešene kako bi regulirale ophođenje službenih institucija, javnih vlasti i javnih službenika prema ženama? Da li se ti zakoni proširuju na pojedince, organizacije ili preduzeća?

5. Da li je država poduzela ispitivanje diskriminatornih implikacija zakona?

6. Da li je nastojala obezbijediti da zakoni i politike koje zabranjuju diskriminaciju budu efikasno stavljene na snagu putem sudskog sistema?

7. Da li su razvijena posebna sredstva i načini ispravke koji bi omogućili ženama da traže svoja prava? Ako je tako, koliko su efikasni? Koliko je slučajeva diskriminacije iznešeno pred sud ili druga tijela u posljednje četiri godine? Kako su presuđeni?

8. Da li je uspostavljena posebna mašinerija, kao što je komisija ili ured ombudsmena, koja bi promovirala i štitila prava žena? Da li je uspostavljena posebna mašinerija koja nadgleda provedbu Konvencije? Ako postoji, kako djeluje i kakav je njen učinak?

9. Da li je država pokušala, putem zakonodavstva i drugih programa, utjecati na modifikaciju običaja i praksi koji diskriminiraju žene ili neprekidno omogućavaju diskriminaciju? Naročito, da li je država pokušala, putem zakonodavstva i drugih programa, utjecati na nasilje nad ženama zasnovano na genderu?

10. Postoje li neke sankcije ili kazne, poput novčanih kazni ili gubitka vladinih ugovora, koje se dodjeljuju zbog diskriminacije nad ženama? Ako postoje, koje su? Da li su bile primijenjene?

11. Koje su mjere, ukoliko uopće postoje, bile usvojene kako bi se unaprijedila ili poboljšala situacija žena, i garantirale njihove fundamentalne slobode i jednaka prava?

12. Da li je država pokušala, putem zakonodavstva i drugih programa, utjecati na modifikaciju običaja i praksi koji diskriminiraju žene ili neprekidno omogućavaju diskriminaciju?

13. Koje su praktične prepreke koje sprječavaju žene da postignu svoj puni razvoj, fundamentalne slobode ili jednaka prava?

ČLAN 3.

RAZVOJ I NAPREDAK ŽENA

Države potpisnice bi trebale poduzeti u svim oblastima, naročito u političkim, socijalnim, ekonomskim i kulturnim oblastima, sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, kako bi osigurale puni razvoj i napredak žena, garantirajući im uživanje ljudskih prava i fundamentalnih sloboda zasnovano na jednakosti sa muškarcima.

KOMENTAR

Ovaj član nalaže državama potpisnicama da poduzmu sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, u svim oblastima kako bi se implementirale politike navedene u članu 2. Konvencije. Obaveza ima za cilj da garantira ženama osnovna ljudska prava i fundamentalne slobode zasnovane na jednakosti sa muškarcima, kao i da osigura njihov puni razvoj i napredak.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Da li postojeći zakoni, prakse i administrativne politike osiguravaju puni razvoj i napredak žena? Da li žene imaju jednak pristup kao muškarci, prema zakonu i u praksi, političkim procesima, društvenim uslugama, zdravstvenoj njezi, obrazovanju, programima razvoja pismenosti, zapošljavanju, vlasništvu i socijalnoj dobrobiti?

2. Da li je uživanje ljudskih prava i fundamentalnih sloboda žena zasnovano na jednakosti sa muškarcima, garantirano ustavom ili drugim relevantnim zakonima? Koje su praktične prepreke koje sprječavaju žene da postignu puni razvoj i uživaju ljudska prava i fundamentalne slobode na jednakoj osnovi sa muškarcima?

3. Koje su mjere poduzete da bi se postigao puni razvoj i napredak žena, i garantiralo uživanje ljudskih prava i fundamentalnih sloboda?

4. Da li su doneseni neki zakoni ili politike koji utječu na položaj žena u pogledu političkog učešća i učešća u društvenom, ekonomskom i kulturnom životu? Da li su žene efikasno učestvovalе u formuliranju ovakvih zakona ili politika? Da li se ovi zakoni i politike provode na zadovoljstvo žena?

ČLAN 4.

UBRZAVANJE RAVNOPRAVNOSTI MEĐU ŽENAMA I MUŠKARCIMA

Usvajanje privremenih mjera od država potpisnica koje su imale za cilj ubrzavanje de facto jednakosti među ženama i muškarcima ne treba se

smatrati diskriminacijom kao što je definisano u sadašnjoj Konvenciji, ali ne treba ni na koji način zahtijevati, kao posljedicu, održavanje nejednakih ili odvojenih standarda; ove mjere trebaju biti ukinute kada se postignu ciljevi jednakih mogućnosti i tretmana.

Usvajanje posebnih mjera od država potpisnica, uključujući mjere sadržane u sadašnjoj Konvenciji, koje su imale za cilj zaštitu materinstva, ne trebaju se smatrati diskriminatornim.

KOMENTAR

Priznajući da žene, čak i ako uživaju pravnu jednakost, ne postižu obavezno jednakost i u praksi, član 4. dozvoljava državama da primijene posebne mjere afirmativne akcije dok god nejednakosti postoje. Ove posebne mjere, koje su definirane kao nediskriminatorne članom 4, dopustive su jer ubrzavaju de facto jednakost žena. One su opravdane na osnovu činjenice da je formalna jednakost neadekvatna za popravak faktičke nejednakosti žena. Pored toga, posebne mjere za zaštitu specifičnih interesa žena, uključujući materinstvo, definirane su kao nediskriminatorne.

Na svojoj sedmoj sjednici, 1988. godine, CEDAW, iako primijetivši da je učinjen značajan napredak u garantiranju pravne jednakosti žena, je naglasio potrebu da se poduzmu koraci za promoviranje de facto jednakosti. U svojoj Općoj preporuci 5, koja je usvojena na ovoj sjednici, Komitet je podstakao države potpisnice da više koriste privremene mjere, kao što su pozitivna akcija, preferencijalan tretman ili kvotni sistemi, kako bi napredovala integracija žena u obrazovanju, ekonomiji, politici i zapošljavanju. U Općoj preporuci 8, također usvojenoj na sedmoj sjednici, CEDAW je predložio državama potpisnicama da koriste privremene posebne mjere afirmativne akcije kako bi se osigurale jednake mogućnosti za žene da predstavljaju svoje vlade međunarodno.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Postoji li službena politika koja ima za cilj ubrzavanje de facto ravnopravnosti žena? Ako postoji, koji koraci su poduzeti da se provodi ova politika? Jesu li donešeni neki zakoni za provedbu ovakve politike?
2. Koje su pozitivne ili privremene posebne mjere usvojene, bilo u obliku

afirmativne akcije ili drugačije, kako bi se postigla ravnopravnost među ženama i muškarcima? Koje nejednakosti ove mjere nastoje ispraviti? Postoje li posebne mjere za zaštitu pri trudnoći, materinstvu, zdravstvena i sigurnosna zaštita žena na radnom mjestu? Ako postoje, koje su? Da li su efikasne?

3. Kako se ove posebne mjere primjenjuju? Kakve su njihove posljedice? Da li se prati njihov učinak?

4. Da li se posebne mjere smatraju nediskriminatornim pred zakonom?

5. Koji su mehanizmi primjene uspostavljeni? Kako oni djeluju?

ČLAN 5.

ULOGI SPOLOVA I STEREOTIPI

Države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere:

a) Da modificiraju društvene i kulturne uzorke ponašanja žena i muškaraca, nastojeći eliminirati predrasude i običajne i sve ostale prakse koje su zasnovane na ideji inferiornosti ili superiornosti bilo kog spola ili na stereotipnim ulogama žena i muškaraca;

b) Da osiguraju da porodično obrazovanje uključuje jasno razumijevanje materinstva kao društvene funkcije i priznavanje zajedničke odgovornosti žena i muškaraca u podizanju i razvoju njihove djece, uzimajući u obzir da se prvobitno razmatra interes djece u svim slučajevima.

KOMENTAR

Član 5. Konvencije priznaje da, usprkos naporima da se postigne pravna i de facto ravnopravnost žena, istinski napredak prema jednakosti zahtijeva fundamentalnu društvenu i kulturnu promjenu. Član 5.(a) zahtijeva od država da se bave društvenim i kulturnim uzrocima koji vode ka diskriminaciji i stereotipskim ulogama žena i muškaraca. Radi se o međusobnim odnosima muškaraca i žena i nastoje se eliminirati prakse zasnovane na idejama superiornosti ili inferiornosti jednog spola u odnosu na drugi, kao i stereotipa zasnovanih na spolu. Priznajući da je stereotip uloga po spolu najuočljiviji u porodičnom životu, paragraf (b) poziva države da

osiguraju da porodično obrazovanje podrazumijeva važnost majčinstva kao društvene funkcije i podjelu odgovornosti između žena i muškaraca pri podizanju djece.

Na svojoj šestoj sjednici 1987. godine, CEDAW je formulirao Opću preporuku 3, koja se odnosi na član 5. Ona naglašava da je razmatranje izvještaja pokazalo da, zahvaljujući socio-kulturalnim faktorima, stereotipske koncepcije žena i dalje postoje. One omogućavaju diskriminaciju zasnovanu na spolu i sprječavaju provedbu člana 5. CEDAW je podstakao sve države potpisnice da usvoje programe obrazovanja i javnog informiranja, kako bi se pomoglo u eliminiranju predrasuda i trenutnih praksi koje sprječavaju puno djelovanje načela društvene ravnopravnosti žena.

I druge preporuke Komiteta odnosile su se na član 5. Na primjer, u Općoj preporuci 1, CEDAW je primijetio da, u kontekstu člana 5, “tradicionalni stavovi po kojima se smatra da su žene podređene ili da imaju stereotipne uloge omogućavaju široko rasprostranjene prakse uključujući nasilje ili prinude, kao što je nasilje u porodici i zlostavljanje, neželjeno vjenčanje, napad kiselinom i kastriranje žena. Takve predrasude i prakse mogu pravdati nasilje zasnovano na genderu kao oblik zaštite ili kontrole žena”.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Koje kulturne i tradicionalne prakse ili načini života sprječavaju napredak žena u društvu?
2. Koje su mjere poduzete da se promijene društveni i kulturni uzroci koji vode ka stereotipima ili podržavanju ideje o inferiornosti žena?
3. Da li religija ili običaji nalažu prakse ili vjerovanja koja sprječavaju napredak položaja žena? Ako da, koje?
4. Koje uloge se očekuju od žena i muškaraca u društvu i u porodici?
5. Da li su uloge žena i muškaraca stereotipno prikazane u školskim udžbenicima ili u medijima?

6. Koje mjere se poduzimaju da bi se eliminiralo stereotipno predstavljanje žena i muškaraca? Koje su prepreke eliminiranju ovih stereotipa?
7. Ko se smatra, po zakonu ili običajima, “glavom domaćinstva”?
8. Postoje li neke vrste poslova koje se smatraju “muškim” ili “ženskim”? Koji je postotak muškaraca i žena u ovim vrstama posla?
9. Koje vrste posla ženama nije dopušteno raditi, po zakonu ili običajima?
10. Da li se od dječaka i djevojčica očekuje da rade različite zadatke kod kuće ili u školi?
11. Ko je odgovoran za djecu? Da li se žene i muškarci jednako brinu o djeci? U slučajevima razvoda, kome se obično dodjeljuje starateljstvo nad djecom i zašto?
12. Da li je donijeta neka odredba za obrazovanje o porodičnom životu u državi? Ako jeste, koja?
13. Kako programi obrazovnih institucija odražavaju ovaj član Konvencije?
14. Da li muževi imaju pravo da kažnjavaju svoje žene? Koji zakon pruža to pravo? Postoje li sankcije za muževe koji kažnjavaju žene?
15. Kako žene i muškarci vide nasilno ponašanje među supružnicima? Postoje li javne kampanje za podizanje svijesti o nasilju nad ženama kao problemu? Ako postoje, da li pokušavaju promijeniti stavove muškaraca?
16. Postoje li programi javnog informiranja za obučavanje žena o njihovim pravima? Ako postoje, u kojoj mjeri mediji doprinose tim programima?
17. Da li se u obrazovanju koriste materijali o tome kako riješiti konflikt između muškaraca i žena na nenasilan način?

18. U slučajevima gdje je miraz uslov ili zahtjev za važeći brak prema običajima i tradiciji, koliko slučajeva nasilja vezanog za bračna plaćanja se prijavljuje? Postoji li zakonodavstvo koje se odnosi na ove prakse? Ako postoji, sankcioniše li obje strane (tj. onu koja traži bračnu isplatu i onu koja plaća)?

19. Koje su mjere i koraci poduzeti da se informiraju pravni službenici o pitanjima nasilja nad ženama, naročito u kući?

20. Postoji li mjesto gdje se žene mogu obratiti kada su suočene s nasiljem u porodici? Postoje li posebne pravne jedinice koje se bave nasiljem u porodici?

21. Postoji li proces koji se bavi nasiljem i seksualno uvredljivim filmovima i časopisima?

22. Kako pravni službenici tretiraju žrtve seksualnog nasilja?

23. Postoje li posebne procedure koje se bave seksualnim zlostavljanjem djece?

ČLAN 6.

EKSPLOATACIJA ŽENA

Države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere, uključujući zakonodavne, da zaustave sve oblike trgovine ženama i eksploataciju prostitucije žena.

KOMENTAR

Član se odnosi na trgovinu i eksploataciju prostitucije, ali ne zahtijeva od država da kažnjavaju žene koje su izabrale da budu prostitutke. Historijski, međunarodno pravo se bavilo eksploatacijom prostitucije kroz nekoliko međunarodnih instrumenata koji se odnose na trgovinu ljudima i ropstvo. Ovo uključuje Konvenciju o ropstvu iz 1926. godine, promijenjenu od Protokola za amandman Konvencije o ropstvu 1953. godine, Dodatnu Konvenciju o ukidanju ropstva, trgovine robovima i institucija i

praksi sličnih ropstvu iz 1956. godine, kao i Konvenciju o ukidanju prisilnog rada iz 1957. godine. 1949. godine, dogovoreni su specifični standardi koji se odnose na prostituciju u Konvenciji o ukidanju trgovine ljudima i eksploatacije prostitucije drugih, koja osuđuje mamljenje drugih za svrhe prostitucije, eksploataciju prostitucije drugih i zabranjuje držanje bordela. Član 6. Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama prevazilazi postojeću međunarodnu odredbu o seksualnoj eksploataciji, zahtijevajući od država ne samo da provedu i implementiraju odgovarajuće zakonodavstvo nego i da se bave uzrocima trgovine i eksploatacije prostitucije.

U Općoj preporuci 19, CEDAW skreće pažnju na činjenicu da pored uspostavljenih oblika trgovine postoje novi oblici seksualne eksploatacije, uključujući seksualni turizam, upošljavanje domaćih snaga iz zemalja u razvoju da rade u razvijenim zemljama i organizovane brakove između žena iz zemalja u razvoju i stranaca. Član 6. zahtijeva od država da se suprotstave ovim praksama, kao i uspostavljenim oblicima eksploatacije.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Da li država ima zakonodavstvo da spriječi trgovinu ženama i djevojkama? Ako ima, da li se efikasno provodi? Kakve sankcije postoje za ovakvu trgovinu?
2. Da li je prostitucija legalna? Ako je nelegalna, da li se krivično gone i prostitutke i klijenti? Da li se oni u praksi zaista gone? Kakve su sankcije za prostitutke? Kakve su sankcije za klijente? Postoje li specifični zakoni koji se odnose na klijente? Ako postoje, da li su na snazi? Da li prostitutke imaju dozvolu ili su regulirane na bilo koji način? Koji zakoni, ukoliko postoje, se odnose na prostituciju djece?
3. Ako je prostitucija legalna, postoje li sankcije za zaštitu prostitutki od eksploatacije?
4. Koji je dominirajući stav društva prema prostituciji?
5. Da li se zakon koji se odnosi na nasilje nad ženama, uključujući silovan-

je, jednako primjenjuje u slučaju prostitutki? Da li se jednako primjenjuje u praksi?

6. Koji su zakoni o trgovini ženama i eksploataciji prostitucije?

7. Da li se prate uzroci imigracije i emigracije? Specifičnije, postoji li sistem praćenja koji provjerava da li su imigranti ili emigranti angažovani u seksualnom biznisu?

8. Postoje li zakoni i politike koji štite žene i mlade djevojke od agencija za rad koje su umiješane u trgovinu ljudima? Postoje li zakoni i politike koji se odnose na matičarske urede, naročito one koji su umiješani u ugovaranje brakova sa stranim državljanima?

9. Da li je prodavanje seksualnih usluga žena od treće osobe ilegalno?

10. Postoje li prepreke za eliminiranje eksploatacije prostitucije i trgovine ženama? Ako postoje, koje su?

11. Postoje li zakoni u zemlji koji kažnjavaju državljane koji eksploatiraju žene i žensku djecu van zemlje, kao, na primjer, zakoni koji se odnose na seksualni turizam? Ako postoje, opišite njihovu implementaciju i učinak.

ČLAN 7.

POLITIČKI I JAVNI ŽIVOT

Države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere da eliminiraju diskriminaciju nad ženama u političkom i javnom životu zemlje i, naročito, osigurati će ženama, u jednakoj mjeri kao i muškarcima, pravo:

- a) Da glasaju na svim izborima i javnim referendumima i da se kandiduju za izbore u svim javno izabranim tijelima;
- b) Da učestvuju u formuliranju vladine politike i provedbe i da imaju javni ured i vrše sve javne funkcije na svim nivoima vlade;
- c) Da učestvuju u nevladinim organizacijama i udruženjima koja su uključena u javni i politički život zemlje.

KOMENTAR

Član 7.(a) reafirmiše pravo žena da glasaju na svim izborima i da se kandiduju za izbore u izabranim tijelima, prava koja su već bila garantirana u drugim međunarodnim instrumentima, uključujući Konvenciju o političkim pravima žena iz 1953. godine i Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine. Pored prava iznešenih u ranijim instrumentima, član eksplicitno ističe i pravo glasanja na javnim referendumima.

Član 7.(b) također odražava postojeće standarde u međunarodnom pravu. Međutim, budući da će države potpisnice “osigurati” pravo učešća, time se zahtijeva od vlada da stvore uslove koji će olakšati učešće žena. Ova obaveza se može izvršiti, na primjer, uključujući žene na spisak vladinih kandidata, putem afirmativne akcije i kvota i eliminacijom ograničenja na osnovu gendera za određena radna mjesta.

Član 7.(c) sadrži jedinu referencu Konvencije na nevladine organizacije (NVO-e). On uspostavlja pravo žena da učestvuju u NVO-ima i udruženjima koja su uključena u javni i politički život zemlje, i obavezuje države da osiguraju da ovo pravo bude jednako za muškarce i žene. Opća preporuka 23 o ženama i javnom životu, usvojena od Komiteta na njegovoj šesnaestoj sjednici, pruža detalje o materijalima koji se trebaju uključiti u izvještaje pod ovim članom.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Da li žene imaju pravo da glasaju na svim izborima jednako kao muškarcima? Ako imaju, koji postotak žena glasa u poređenju sa muškarcima? Da li pravo glasanja zavisi od nekih zahtijeva za pismenošću i imovinom? Ako da, da li takvi zahtjevi nepovoljno utječu na žene? Na primjer, da li takvi zahtjevi isključuju žene iz glasanja ili da li više utječu na mogućnost žena nego muškaraca da glasaju?

2. Koji postotak članstva političkih partija su žene? Kakva je priroda učešća žena u radu političkih partija? Koje mjere su usvojene od političkih partija kako bi se povećao broj žena u članstvu? Koji je postotak žena kandidatkinja za javno izabrana tijela, lokalna ili državna? Koji je postotak izabраниh žena?

3. Da li se žene mogu kandidovati za izabrane pozicije jednako kao i muškarci? Koji postotak kandidata su žene? Koje mjere su usvojile političke partije kako bi se povećao postotak žena kandidatkinja? Koje mjere su poduzele političke partije da bi se povećao broj žena u javnoj vlasti? Ako su neke mjere poduzete, koje javne funkcije trenutno drže žene? Uključiti postavljene i izabrane pozicije. Da li su nositeljice takvih funkcija predstavnice žena? Koji postotak javnih službi predvode žene?

4. Postoje li faktori koji sprječavaju učešće žena u politici? Ako postoje, koji su i da li se tretiraju na neki način? Koje prepreke sprječavaju žene da vode urede u strukturi partijskog komiteta? Na primjer, finansije, briga o djeci, manjak samopouzdanja ili opći stavovi?

5. Koji postotak žena učestvuje u izborima i javnim referendumima?

6. Koje su mjere poduzete kako bi se osiguralo da žene učestvuju u izradi i implementaciji planova za razvoj na svim nivoima?

7. Koje usluge podrške postoje u zemlji kako bi se omogućilo ženama da učestvuju u javnom životu?

8. Da li žene učestvuju u sindikatima? Postoje li faktori koji utječu na njihovo učešće u ovom sektoru? Da li su poduzete mjere da bi se ohrabrilo njihovo učešće?

9. Da li se žene diskriminiraju ili su podložene kršenju ljudskih prava zbog njihovih političkih aktivnosti u ženskim organizacijama? Da li su žene političke zatvorenice podložne seksualnom zlostavljanju? Ako jesu, molimo, detaljno obrazložite.

10. Do koje mjere su ženske organizacije aktivno uključene u procese donošenja odluka? Postoje li mehanizmi da bi se osiguralo ovo uključivanje?

ČLAN 8.

MEĐUNARODNO PREDSTAVLJANJE I UČEŠĆE

Države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere da osiguraju da žene, ravnopravno s muškarcima, bez diskriminacije, imaju mogućnost da predstavljaju vlade na međunarodnom nivou i da učestvuju u radu međunarodnih organizacija.

KOMENTAR

Ponavljajući član 8. Povelje Ujedinjenih naroda, član 8. Konvencije zahtijeva od država potpisnica da poduzmu mjere kako bi žene imale jednake mogućnosti kao muškarci da predstavljaju svoje vlade na međunarodnom nivou, kao i da jednako učestvuju u međunarodnim organizacijama.

Imajući u vidu činjenicu da je jednako predstavljanje žena na međunarodnom nivou daleko od toga da bude ostvareno, Komitet za eliminaciju diskriminacije nad ženama, u Općoj preporuci 8, predložio je da države potpisnice koriste privremene posebne mjere predviđene u članu 4. kako bi se postigao ovaj cilj. Opća preporuka 23 također pruža više informacija koje se trebaju uključiti u izvještavanje pod ovim članom.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Da li žene imaju pravo i mogućnost da predstavljaju vladu na međunarodnom nivou i da učestvuju u radu međunarodnih organizacija jednako kao muškarci?
2. Koji je postotak žena ambasadorica? Koji je postotak drugih predstavnica stranih vlada ili međunarodnih organizacija? Kako djeluju? Postoje li primjeri gdje žene, zasnovano na genderu, nemaju mogućnost da predstavljaju zemlju ili da učestvuju u radu međunarodnih organizacija? Molimo, opišite.
3. Koji postotak žena je zastupljen u stranim servisima vaše zemlje i na kojim nivoima? Koji je postotak žena ekspertica poslanih na međunarodne sastanke i koje su njihove oblasti?

4. Koji je postotak žena u zemlji zaposlenih u međunarodnim organizacijama i u kojim područjima? Postoji li jednaka mogućnost za žene da šalju predstavnice svojih zemalja koje će učestvovati u radu međunarodnih organizacija?

5. Postoje li programi koji podstiču žene da se zaposle u stranim servisima ili da se prijave za pozicije u međunarodnoj administraciji?

ČLAN 9.

DRŽAVLJANSTVO

Države potpisnice će omogućiti ženama jednaka prava kao i muškarcima da dobiju, promijene ili zadrže svoje državljanstvo. One će osigurati naročito da ni brak sa strancem niti promjena državljanstva muža u braku ne mijenja automatski državljanstvo žene, čini je osobom bez državljanstva ili prisiljava na suprugovo državljanstvo.

Države potpisnice će omogućiti ženama jednaka prava kao muškarcima po pitanju državljanstva njihove djece.

KOMENTAR

Član 15. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima garantira svakome pravo na državljanstvo. Član 9. Konvencije omogućava ženama jednaka prava kao muškarcima da dobiju, promijene ili zadrže svoje državljanstvo i dodjeljuje im ista prava po pitanju državljanstva njihove djece. Član 9. se treba čitati zajedno sa članovima 15. i 16. Konvencije koji se odnose na jednakost žena pred zakonom i u porodici. Kao što CEDAW naglašava u Općoj preporuci 21, državljanstvo je ključno za puno učešće u društvu. Državljanstvo žene može utjecati na njeno pravo da glasa ili da ima pristup javnoj službi; može utjecati na njen izbor mjesta boravka i njen pristup javnim servisima i beneficijama. U slučaju udatih žena, domaći građanski zakoni mogu nametnuti ženama muževljevo državljanstvo, ili mogu uzrokovati da izgube svoje državljanstvo zbog braka sa strancem. Član 9. osnažuje standarde elaborirane u Konvenciji o državljanstvu udatih žena, usvojenoj od Generalne skupštine 1957. godine. Prema ovoj Konvenciji, ni brak ni poništenje braka, niti promjena državljanstva muža, ne mogu automatski promijeniti ženino državljanstvo.

Član 9. ne treba biti shvaćen kao da prisiljava ženu da zadrži svoje državljanstvo ili da i na kakav način utječe na ženu onako kako ona to ne bi željela.

Član 9. zahtijeva da žene imaju jednaka prava kao muškarci po pitanju državljanstva njihove djece. Stoga se građanski zakoni po kojima djeca automatski dobijaju očevo državljanstvo, a ne majčino, suprotstavljaju ovom članu. Pored toga, član 7. Konvencije o pravima djeteta (1989.) dodjeljuje pravo djetetu na sticanje državljanstva.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Da li žene, bilo udate ili neudate, imaju jednaka prava kao muškarci da dobiju, promijene ili zadrže svoje državljanstvo? Koji društveni, kulturni ili ekonomski faktori utječu na uživanje ovih prava žena?

2. Da li brak sa stranim državljaninom ili promjena državljanstva muža na bilo koji način utiču na državljanstvo žene?

3. Da li je državljanstvo neke osobe određeno rođenjem, porijeklom, brakom ili kombinacijom ovih faktora? Ako je državljanstvo određeno porijeklom, da li državljanstvo majke ima jednaku vrijednost kao i državljanstvo oca?

4. Da li žene i muškarci imaju ista prava kada je u pitanju sticanje boravišta i radnog statusa za njihove supružnike/ce u situacijama gdje je supružnik/ca strani/a državljanin/ka? Kako se određuje državljanstvo djeteta? Da li maloljetna djeca imaju vlastite pasoše? Ako ne, mogu li maloljetna djeca putovati na majčinom pasošu ili samo na očevom? Da li je potreban očev pristanak da bi se djeca stavila na majčin pasoš? Da li je potreban pristanak roditelja kako bi maloljetna djeca napustila zemlju? Ako jeste, čiji je pristanak potreban i u kojim okolnostima?

5. Može li žena dobiti pasoš ili putovati bez muževe dozvole ili muškog pratioca?

ČLAN 10.

OBRAZOVANJE

Države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere da eliminiraju diskriminaciju nad ženama kako bi im se osigurala jednaka prava kao muškarcima u oblasti obrazovanja, i naročito, kako bi se osigurali, na osnovu jednakosti žena i muškaraca:

- a) Isti uslovi za pružanje smjernica za karijeru i zvanje, za pristup studijima i završavanju studija u obrazovnim ustanovama svih kategorija u ruralnim kao i u urbanim područjima; ova jednakost treba biti osigurana u predškolskom, općem, tehničkom, profesionalnom i visokom tehničkom obrazovanju, kao i u svim vrstama obuka;
- b) Pristup istim nastavnim planovima i programima, isti ispiti, kvalifikovano nastavno osoblje sa istim standardom i školske prostorije i oprema istog kvaliteta;
- c) Eliminacija bilo kog stereotipnog koncepta uloga muškaraca i žena na svim nivoima i u svim oblicima obrazovanja, ohrabrujući spolno mješovito obrazovanje i druge vrste obrazovanja koje će pomoći u postizanju ovog cilja, i naročito, putem revidiranja knjiga i školskih programa i adaptacijom nastavnih metoda;
- d) Iste mogućnosti dobijanja stipendija i drugih subvencija;
- e) Iste mogućnosti pristupa programima kontinuiranog obrazovanja, uključujući funkcionalne programe opismenjavanja i opismenjavanja odraslih, naročito onih kojima je cilj smanjivanje, što je prije moguće, jaza u obrazovanju između muškaraca i žena;
- f) Smanjenje stope prekidanja školovanja studentica i organizovanje programa za djevojke i žene koje su prerano prekinule školovanje;
- g) Iste mogućnosti aktivnog učešća u sportovima i fizičkom obrazovanju;

h) Pristup posebnim obrazovnim informacijama kako bi se pomoglo pri osiguravanju zdravstva i dobrobiti porodica, uključujući informacije i savjete o planiranju porodice.

KOMENTAR

Ovaj član zahtijeva od vlada da poduzmu sve moguće mjere kako bi se eliminirala diskriminacija žena u obrazovanju. On ponavlja prava garantirana u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Međunarodnom sporazumu o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima. Imajući posebno u vidu obrazovanje žena, član 10. Konvencije nalaže da se poduzmu sve potrebne mjere da bi se pružila jednaka prava ženama i djevojčicama u oblasti obrazovanja, kako bi im se omogućilo da u potpunosti učestvuju u životu zemalja.

Kako bi se osigurala ravnopravnost muškaraca i žena po pitanju obrazovanja, član 10.(a) zahtijeva iste uslove za muškarce i žene po pitanju smjernica za karijeru i zvanje, i pristupa studijima i završavanju studija u svim obrazovnim institucijama u ruralnim i urbanim područjima. Jednakost žena treba biti osigurana posebno u predškolskom, općem, tehničkom, profesionalnom i visokotehničkom obrazovanju, i svim vrstama obuka. Član 10.(b) garantira ženama isti pristup nastavnim planovima i programima, ispitima, školskim prostorijama, nastavno osoblje sličnog standarda kvalifikacija, kao i opremu sličnog kvaliteta.

Član 10.(c) nastoji eliminirati stereotipne koncepcije o ulogama žena i muškaraca na svim nivoima i u svim oblicima obrazovanja. Konvencija ohrabruje spolno mješovito obrazovanje i druge vrste obrazovanja, što pomaže u postizanju ovog cilja i zahtijeva, naročito, revidiranje knjiga i školskih programa i adaptaciju nastavnih metoda koje ohrabruju eliminaciju stereotipnog određivanja spolova. Kako bi se iskorištilo stereotipno određivanje spolova, možda će biti potrebno ispraviti neravnopravnosti između žena i muškaraca koji rade u obrazovnim institucijama.

Član 10.(d) garantira ženama i djevojčicama iste mogućnosti kao muškarcima i dječacima po pitanju dobijanja stipendija i drugih subvencija. Član 10.(e) obavezuje države da osiguraju jednake mogućnosti ženama

da učestvuju u kontinuiranom obrazovanju, uključujući programe opismenjavanja. Pristup programima kontinuiranog obrazovanja važan je da bi se ispravile neravnopravnosti između muškaraca i žena, naročito u oblasti nove tehnologije. Žene u nepovoljnom položaju, naročito imigrantkinje, koje su često izolovane, posebno imaju potrebu za obrazovanjem za odrasle, koje bi im pomoglo da poboljšaju kvalitet života s obzirom na dupli teret kuće i plaćenog zaposlenja.

Budući da djevojčice češće nego dječaci prerano prekidaju školovanje, vlade bi trebale, po članu 10.(f), raditi na smanjenju stope prekida školovanja za djevojčice i pružiti programe za djevojčice i žene koje su napustile školu prije završetka studija. Posebna pažnja treba se obratiti na zadovoljavanje potreba mladih trudnih studentica i mladih majki, kako bi im se omogućilo da dovrše svoje školovanje. Također se trebaju inicirati programi koji će ohrabriti ove žene da se uključe ili ponovo uključe u plaćeni radni proces.

Žene i djevojčice često imaju nejednake mogućnosti da učestvuju u sportovima i fizičom obrazovanju, i manje resursa je na raspolaganju za promovisanje njihovih aktivnosti. Član 10.(g) nastoji promijeniti ovaj trend dok član 10.(h) daje pravo ženama i djevojčicama na obrazovanje vezano za zdravlje i porodični život. U odredbi koja je jedinstvena u ovoj Konvenciji, ženama su garantirana prava pristupa informacijama i savjetima vezanim za planiranje porodice, što bi im omogućilo da odlučuju o broju djece i periodu između njihovih rođenja. Pristup ovim informacijama bi također omogućio djevojčicama da jednako učestvuju u pitanjima vezanim za porodični život.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Da li su poduzete zakonodavne ili druge mjere da bi se osigurao jednak pristup obrazovanju za muškarce i žene? Postoji li jednak pristup obrazovanju u praksi?
2. Da li djevojčice i dječaci mogu uzimati iste predmete u osnovnim i srednjim školama i na visokoškolskim institucijama? Ako je tako, da li su djevojčice svjesne opcija koje su im na raspolaganju? Ako jesu, da li iskoriste ove opcije? Ako ne, zašto?

3. Koji je postotak djevojčica i djevojaka koje su završile osnovno, srednje i fakultetsko obrazovanje? Kako se ovi postoci odnose na postotak žena u odnosu na muškarce u zemlji po starosnim grupama?
4. Koja je sveukupna stopa pismenosti za muškarce i žene? Od 15-24 godine? Od 25-44 godine? Od 45 i više godina?
5. U školama koje nisu spolno mješovite, da li su nastavni planovi i programi, ispiti, nastavno osoblje, školske prostorije i oprema, istog kvaliteta za dječake i djevojčice? Ako nisu, opišite razlike. Na primjer, uporedite odnos student-nastavnik, predmete, troškove za studente i studentice po osobi.
6. Ako obrazovni sistem određuje studente u različite grane, struje ili “kolosijেকে” studija, da li su djevojčice i dječaci jednako zastupljeni u ovim kolosijecima? Da li se djevojčice ohrabruju da studiraju tradicionalno “muške” vrste studija? Kako?
7. Koji je postotak žena koje diplomiraju medicinu? Elektrotehniku? Pravo? Nauke? Poljoprivredu? Kako se ovi postoci odnose na postotak žena u odnosu na muškarce u zemlji?
8. Koje su stipendije na raspolaganju? Da li su one jednako dostupne ženama i muškarcima? Od stipendija koje su dostupne i ženama i muškarcima, koji broj njih ide ženama, a koji muškarcima?
9. Postoje li stipendije koje su dostupne samo za žene ili samo za muškarce? Koji postotak svih raspoloživih stipendija se daje ženama na prvom, drugom i višim nivoima obrazovanja?
10. Koliko žena uđe na uži spisak za ove stipendije u odnosu na muškarce?
11. Koji je postotak studentica u obrazovanju za odrasle i u programima opismenjavanja? Koji je brožčani odnos žena i muškaraca koji se upisuju na ove programe? Postoje li prepreke za upis žena? Ako postoje, koje su?

Postoji li neka posebna grupa žena, na primjer migrantkinje ili domaće stanovnice, na koje ove prepreke posebno utječu?

12. Postoje li zakoni i politike koje pokušavaju zadržati djevojčice u školama do dobi kada završava školovanje? Molimo, opišite.

13. Koji obrazovni programi su na raspolaganju djevojčicama i ženama koje su napustile školu prije vremena? Kakve su kvalifikacije i iskustva nastavnika u takvim programima? Da li više muškaraca nego žena pohađa takve programe?

14. Koja je stopa prekidanja školovanja za žene na svim nivoima obrazovanja? Koji su glavni uzroci prekidanja školovanja djevojčica ili žena? Postoji li statistika koja pokazuje nivoe stopa prekidanja školovanja studentica? Da li se ove statistike vode na komparativnoj osnovi?

15. Koji je postotak nastavnica/profesora u osnovnim školama? U srednjim školama? Na univerzitetima? Uporedite hijerarhijske nivoe ženskog osoblja na svakom nivou.

16. Koji je postotak direktorica škola i šefica odjeljenja? Koji je postotak univerzitetskih profesorica i šefica odsjeka? Pružite profil osoblja razvrstan po genderu u sektorima osnovnog, srednjeg i višeg obrazovanja.

17. Da li žene imaju isti pristup kao muškarci obrazovanju o porodičnom životu, uključujući planiranje porodice? Da li je obrazovanje o porodičnom životu i planiranju porodice uključeno u nastavne programe? Ako jeste, šta se uči?

18. Da li djevojčice imaju iste mogućnosti kao dječaci da učestvuju u sportovima i fizičkom obrazovanju u školama? Postoje li neka pravila koja zabranjuju učešće žena i djevojčica u sportovima i fizičkom obrazovanju? Postoje li neki kodovi oblačenja koji otežavaju puno učešće djevojčica i žena u sportovima? Da li je trenutno prihvatljivo za žene da učestvuju u svim sportovima? Da li su sportski objekti jednako dostupni ženama i muškarcima, djevojčicama i dječacima?

19. Da li stereotipno predstavljanje spolova, kao što je oslikavanje žena kao sekretarica radije nego rukovoditeljica, postoji u nastavnim planovima i programima, udžbenicima, itd? Ako jeste, koliko je zastupljeno? Da li su započele procedure za tretiranje ovog stereotipnog predstavljanja?

20. Da li je izvršeno istraživanje postignuća djevojčica koje pohađaju mješovite škole u odnosu na one koje pohađaju škole samo za djevojčice? Ako jeste, kakav je rezultat ovog istraživanja?

21. Da li postoje smjernice za karijeru i zvanje, kako bi se djevojčice informirale o punom opsegu mogućnosti? Da li su na raspolaganju informacije o ovim mogućnostima? Da li je potrebno posebno ohrabrivati djevojčice da bi iskoristile ove mogućnosti? Ako jeste, koja vrsta ohrabriranja je potrebna? Da li se djevojčice suočavaju sa nekim preprekama pri korištenju ovih mogućnosti? Ako da, sa kojima? Da li se koriste mjere za tretiranje ovih prepreka? Ako da, molimo, opišite ih.

ČLAN 11.

ZAPOŠLJAVANJE

1. Države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere da eliminiraju diskriminaciju nad ženama u oblasti zapošljavanja kako bi im se osigurala jednaka prava kao muškarcima, naročito:

- a) Pravo na rad kao neotuđivo pravo svakog ljudskog bića;
- b) Pravo na jednake mogućnosti zapošljavanja, uključujući primjenu istih kriterija za odabir po pitanju zapošljavanja;
- c) Pravo na slobodan izbor profesije i zaposlenja, pravo na unaprjeđenje, sigurnost na poslu i sve beneficije i uslove za usluge i pravo na profesionalnu obuku i prekvalifikovanje, uključujući pripravnički staž, naprednu profesionalnu obuku i rekurentnu obuku;
- d) Pravo na jednaku plaću, uključujući beneficije, i na jednak tretman u radu jednake vrijednosti, kao i jednak tretman u procjeni kvaliteta rada;
- e) Pravo na socijalnu zaštitu, naročito u slučajevima penzionisanja, nezaposlenosti, bolesti, invalidnosti, starosti i drugih nemogućnosti za rad, kao i pravo na plaćeno odsustvo;
- f) Pravo na zdravstveno osiguranje i sigurnost u radnim uslovima, uključujući zaštitu reproduktivne funkcije.

2. Kako bi se spriječila diskriminacija nad ženama na osnovu braka ili materinstva i osiguralo njihovo pravo na rad, države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere:

a) Da zabrane i odrede sankcije za otpuštanje na osnovu trudnoće ili porodijskog odsustva i diskriminaciju u otpuštanju na osnovu bračnog statusa;

b) Da porodijsko odsustvo bude plaćeno ili da nosi slične socijalne beneficije bez ukidanja radnog odnosa, gubitka pozicije ili socijalnih naknada;

c) Da ohrabre pružanje potrebnih socijalnih usluga, što bi omogućilo roditeljima da kombinuju porodične obaveze sa profesionalnim, kao i učešće u javnom životu, naročito kroz promoviranje uspostave i razvoja mreže usluga za brigu o djeci;

d) Da pruže posebnu zaštitu trudnicama u poslovima koji su im štetni po zdravlje.

3. Zaštitničko zakonodavstvo za pitanja u ovom članu treba periodično razmatrati, s obzirom na naučna i tehnološka saznanja, i treba ga revidirati, ukinuti ili produžiti po potrebi.

KOMENTAR

Obavezujući vlade da poduzmu sve moguće mjere da eliminiraju diskriminaciju nad ženama u zapošljavanju, član 11. garantira ženama ista prava u zapošljavanju, te iste mogućnosti, izbore i beneficije kao muškarcima. On obavezuje države da uklone direktnu i indirektnu diskriminaciju nad ženama. Indirektna diskriminacija se sastoji od manje primjetnih mjera koje više utječu na žene nego na muškarce. Primjeri uključuju nerelevantne zahtjeve za veličinom ili visinom, starosnom dobi, i drugim uslovima, što ometa ravnopravne mogućnosti žena u zapošljavanju.

Sastavljajući standarde ugrađene u instrumente Ujedinjenih naroda, kao i one standarde dogovorene sa Međunarodnom organizacijom rada (ILO), član 11. potvrđuje postojanje prava na rad u međunarodnom pravu i elaborira sveobuhvatan niz obaveza država potpisnica da osiguraju da žene u punini i efikasno uživaju to pravo. Države potpisnice moraju garantirati ženama ista prava zapošljavanja i iste mogućnosti kao muškarcima, ukidajući diskriminatorne zakone i prakse pri zapošljavanju,

i pružiti djevojčicama i ženama iste de facto mogućnosti kao muškarcima, osiguravajući pri tome da su obrazovno i profesionalno spremne za širok izbor karijera. Pri upošljavanju se moraju primjenjivati isti kriteriji za muškarce i žene.

Ženama se garantira slobodan izbor profesije i zaposlenja i ne trebaju se ograničavati na poslove koji su tradicionalno određeni za žene. One trebaju imati ista prava na unaprjeđenje, sigurnost na radnom mjestu, sve beneficije i uslove za usluge, obuku i prekvalifikacije. Ženama se garantira pravo na istu plaću i sve beneficije koje su vezane za rad. One moraju primati jednaku plaću za jednak rad. Pored jednakog tretmana za posao jednake vrijednosti, predmet CEDAW Opće preporuke 13, njima se mora priuštiti jednak tretman u procjeni kvaliteta rada. One trebaju uživati pravo na socijalnu zaštitu kada su nezaposlene, penzionisane ili nesposobne za rad. Ženama se garantira pravo na plaćeno odsustvo i zdrave i sigurne uslove rada.

Specifične odredbe zabranjuju bilo kakvu diskriminaciju na osnovu bračnog statusa ili materinstva. Mora se zabraniti i podložiti sankcijama otpuštanje na osnovu trudnoće ili porodiljskog odsustva, kao i bilo koje diskriminatorno otpuštanje na osnovu bračnog statusa. Države također moraju uvesti mjere, uključujući plaćeno porodiljsko odsustvo bez gubitka radnog odnosa i beneficija, kako bi se roditeljima omogućilo da kombinuju porodični život sa poslovnim i učestvuju u javnom životu. Ovdje se države posebno ohrabruju za razvijanje programa brige o djeci. Zabranjujući diskriminaciju na osnovu reproduktivne funkcije žena, član 11. zadržava njihovo pravo da sačuvaju ovu funkciju na radnom mjestu, i obavezuje države potpisnice da pružaju posebnu zaštitu ženama za vrijeme trudnoće u poslovima koji su im štetni po zdravlje. Budući da su reproduktivna funkcija žena i trudnoća često bile izgovor za diskriminatorne prakse u zapošljavanju, član 11.(3) obavezuje države potpisnice da posebno revidiraju protektivno zakonodavstvo koje može biti uvedeno za ove svrhe.

Pri formuliranju općih preporuka, CEDAW je posvetio posebnu pažnju značenju člana 11. U Općoj preporuci 13, koja se odnosi na jednake plaće

za rad jednake vrijednosti, države potpisnice se ohrabruju da razmotre sisteme gender neutralne procjene posla i uključe princip jednakosti za rad jednake vrijednosti u kolektivnim ugovorima. U Općim preporukama 16 i 17, CEDAW je obratio pažnju na disproportionalno učešće žena u neplaćenom neformalnom sektoru, najčešće u porodičnom kontekstu. Prava garantirana u članu 11. su primjenjiva samo na formalno zaposlenje, i, prema tome, ovi radnici su nezaštićeni i ranjivi. Ponovno, u Općim preporukama 12 i 19, CEDAW skreće pažnju na nasilje nad ženama na radnom mjestu, uključujući seksualno zlostavljanje, od muških saradnika i nadređenih. Ove opće preporuke naznačavaju da eliminacija diskriminacije na radnom mjestu uključuje obavezu eliminiranja nasilja na radnom mjestu odgovarajućim pravnim i praktičnim mjerama.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Postoje li razlike u praksama upošljavanja za muškarce i za žene? Ako postoje, koje su?
2. Koje odredbe postoje za eliminiranje diskriminacije nad ženama u zapošljavanju? Da li su ove odredbe na snazi? Kako?
3. Koje su pravne i druge mjere poduzete da bi se promovirale jednake mogućnosti zapošljavanja za žene i muškarce?
4. Koji postotak ukupne plaćene radne snage su žene? Od ukupne plaćene radne snage u starosnoj dobi od 15-24? Od 25-44 godina? Od 45 godina i više?
5. Od žena koje su plaćena radna snaga, koji postotak su radnice sa pola radnog vremena? Koji postotak je radnica sa punim radnim vremenom? Koji postotak radnika/ca sa pola radnog vremena i punim radnim vremenom sveukupno su žene?
6. Postoje li industrijske grane u kojima žene rade svoj posao kod kuće? Postoje li pravila koja utječu na ovaj rad? Da li ove radnice imaju beneficije, na primjer, bolovanje, plaćeni odmor? Koji je nivo plaćanja ovog rada u odnosu na druge vrste zaposlenja?

7. Postoje li profesije koje su, po zakonu ili običaju, određene uglavnom za žene? Koje su to? Postoje li profesije koje su, po zakonu ili običaju, određene uglavnom za muškarce? Koje su to?

8. Da li vlada osigurava mogućnosti za žene u profesijama koje im nisu tradicionalno određene?

9. Da li se žene ohrabruju za pripravnički staž u oblastima koje nisu obično određene za žene?

10. Da li žene po zakonu trebaju dobijati istu plaću za isti posao ili posao iste vrijednosti kao muškarci? Koji postotak plaća muškaraca dobijaju žene? Koja su sredstva na raspolaganju da bi se suprotstavilo diskriminaciji u plaćanju? Postoje li prepreke koje otežavaju implementaciju zakona o jednakom plaćanju? Ako postoje, koje su? Ako postoje odredbe o jednakom plaćanju, kako se procjenjuje kvalitet posla? Da li ova procjena vodi jednakosti tretmana?

11. Koje beneficije vezane za rad su obično na raspolaganju radnicima? Da li žene dobijaju jednake beneficije, kao što je plaćeni odmor, bolovanje, poslovna obuka, invaliditet i starost?

12. Da li se rad žena u kući računa kao dio posla koji obavlja radna snaga i uključuje u državnu statistiku (npr. računanje GDP/GNP)? Da li se neplaćeni poljoprivredni rad računa kao dio bruto nacionalnog proizvoda? Da li se neplaćeni rad kod kuće i poljoprivredni rad računaju podobnim za ostvarenje penzije i drugih poslovnih beneficija?

13. Koja je obavezna starosna dob za penzionisanje za muškarce i za žene? Koja je uobičajena starosna dob dobrovoljnog penzionisanja za muškarce i žene? Da li muškarci i žene doprinose iste iznose za njihove penzije?

14. Ako zemlja ima socijalnu zaštitu, da li su sve žene obuhvaćene ovim zakonodavstvom? Ako nisu, koje su grupe isključene i iz kojih razloga? Da li žene imaju koristi od penzija njihovih muževa i obratno?

15. Da li trudnoća utječe na sigurnost zaposlenja? Ako da, kako? Da li država ima odredbe koje osiguravaju da žene u trudnoći ili na porodiljskom odsustvu ne budu podložene otpuštanju? Ako je tako, koje se sankcije, ukoliko ih ima, koriste za ova otpuštanja? Koliko često se ove sankcije koriste?

16. Koja je odredba donesena za porodiljsko odsustvo? Da li država ima sistem plaćenog porodiljskog odsustva? Ako ima, ko ga plaća i koliko je to efikasno? Da li je na snazi? Koje su kazne nepoštivanja? Da li su provedene studije za određivanje njegove upotrebe i efikasnosti?

17. Postoji li odredba za odsustvo očeva? Ako postoji, može li se dijeliti među roditeljima? Ako je na raspolaganju, koji postotak muškaraca uzima to odsustvo? Ukoliko postoje odredbe za roditeljsko odsustvo, koje su posljedice uzimanja roditeljskog odsustva na poslovne beneficije, poziciju i unaprjeđenje?

18. Da li je otpuštanje žena na osnovu porodiljskog odsustva ili bračnog statusa zabranjeno zakonom ili politikom? Da li se to događa u praksi?

19. Ukoliko država ima odredbu za plaćeno odsustvo, da li je ovo odsustvo jednako na raspolaganju muškarcima i ženama?

20. Postoji li odredba za fleksibilne radne okvire, kao što je podjela posla ili rad sa pola radnog vremena na neodređen period, što bi omogućilo ženama ili muškarcima da kombinuju radne sa porodičnim obavezama? Ako postoji, da li žene i muškarci jednako koriste ove mogućnosti? Ako ne, ko koristi ove mogućnosti? Ukoliko postoji mogućnost za fleksibilan rad, kakve posljedice ima ovakav rad na poslovne beneficije, poziciju i unaprjeđenje?

21. Da li bračni status utječe na poslovnu sigurnost?

22. Koje zdravstvene i sigurnosne zakone i pravila ima država? Postoje li pravne odredbe koje pružaju ženama posebnu zaštitu u trudnoći u poslovima koji su im štetni po zdravlje? Koja vrsta posla se smatra naročito štetnom za zdravlje?

23. Postoje li posebne vrste posla, na primjer noćni rad, podzemni i rudarski poslovi ili poslovi u posebnim industrijskim granama, koji zabranjuju učešće žena? Ako da, na kojem osnovu se ženama zabranjuje učešće? Kakve posljedice ove restrikcije imaju na ekonomske mogućnosti žena? Ukoliko postoje odredbe za zdravstvenu zaštitu i sigurnost žena na radnom mjestu, da li su one podložene redovnom revidiranju, s obzirom na naučna i tehnička saznanja?

24. Da li država ima mrežu usluga za brigu o djeci? Ako ima, da li ona odgovara postojećim potrebama? Koje vrste brige o djeci su na raspolaganju ženama koje rade? Da li vlada podržava, finansijski ili na neki drugi način, brigu o djeci? Ako postoje usluge brige o djeci, da li je uposleno obučeno osoblje?

25. Postoje li pravne mjere koje regulišu uspostavu i funkcionisanje ovih usluga gdje one postoje? Ako postoje, koje su?

26. Koji postotak uposlenika pruža njegu djeci? Koji postotak djece od 0-3 godine je zbrinuto? Od 3-6 godina?

27. Kako se zbrinjavaju djeca koja idu u školu kada je radno vrijeme roditelja duže od školskog dana?

28. Da li se po zakonu zahtijevaju pauze za dojilje? Da li se one omogućavaju u praksi? Da li ih žene u praksi koriste?

29. Koji je stepen sindikalizacije radne snage? Koji je postotak žena članica sindikata? Koji je nivo sindikalizacije u oblastima tržišta rada kojim dominiraju žene?

30. Da li je država uvela mjere za tretiranje seksualnog zlostavljanja i nasilja nad ženama na radnom mjestu? Ako jeste, molimo, opišite ih i opišite njihove posljedice.

**KONVENCIJA O UKIDANJU SVIH OBLIKA
DISKRIMINACIJE ŽENA**

HRVATSKI

PREAMBULA

DIO I

DISKRIMINACIJA (ČLAN 1.)

KAZNENE ODREDBE (ČLAN 2.)

GARANTIRANJE OSNOVNIH LJUDSKIH PRAVA I

OSNOVNIH SLOBODA (ČLAN 3.)

POSEBNE ODREDBE (ČLAN 4.)

STEREOTIPNE SPOLNE ULOGE I PREDRASUDE (ČLAN 5.)

PROSTITUCIJA (ČLAN 6.)

DIO II

POLITIČKI I JAVNI ŽIVOT (ČLAN 7.)

PREDSTAVLJANJE (ČLAN 8.)

DRŽAVLJANSTVO (ČLAN 9.)

DIO III

OBRAZOVANJE (ČLAN 10.)

ZAPOŠLJAVANJE (ČLAN 11.)

ZDRAVLJE (ČLAN 12.)

EKONOMSKO I SOCIJALNO OSIGURANJE (ČLAN 12.)

ŽENE NA SELU (ČLAN 14.)

DIO IV

ZAKON (ČLAN 15.)

BRAK I PORODIČNI ŽIVOT (ČLAN 16.)

DIO V

KOMISIJA ZA UKIDANJE DISKRIMINACIJE

NAD ŽENAMA (ČLAN 17.)

DRŽAVNI IZVJEŠTAJI (ČLAN 18.)

PRAVILA PROCEDURE (ČLAN 19.)

SASTANCI KOMISIJE (ČLAN 20.)

IZVJEŠTAJI KOMISIJE (ČLAN 21.)

ULOGA SPECIJALIZIRANIH AGENCIJA (ČLAN 22.)

DIO VI

EFEKAT NA DRUGE SPORAZUME (ČLAN 23.)

OBAVEZE DRŽAVA UGOVORNICA (ČLAN 24.)

PRELAZNE ODREDBE KONVENCIJE (ČLANOVI 25-30.)

OPCIONALNI PROTOKOL KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH
OBLIKA DISKRIMINACIJE NAD ŽENAMA

PREPORUKA ZA CEDAW

KONVENCIJA O UKIDANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA

*Odobrena i predložena za potpis, ratificiranje i pristupanje Rezolucijom Glavne skupštine Ujedinjenih naroda 34/180 od 18. prosinca 1979.
Stupila na snagu: 3. rujna 1981. sukladno članku 27.(1)*

Inkorporirana u Ustav BiH u Aneksu I

Države članice ove konvencije,
Konstatirajući da Povelja Ujedinjenih naroda ponovno proglašava vjeru u temeljna prava čovjeka, dostojanstvo i vrijednost čovjekove ličnosti i u ravnopravnost muškaraca i žena,
KONSTATIRAJUĆI da Opća deklaracija o pravima čovjeka potvrđuje načelo nedopustivosti diskriminacije i proglašava da su svi ljudi rođeni slobodni i jednaki u dostojanstvu i pravima, i da svakome pripadaju sva prava i slobode koje su tamo navedene, bez ikakvih različitosti, uključujući i različitost glede spola,
KONSTATIRAJUĆI da države potpisnice Međunarodnog pakta o pravima čovjeka imaju obvezu osigurati ravnopravnost muškaraca i žena glede svih ekonomskih, društvenih, kulturnih, građanskih i političkih prava,
IMAJUĆI U VIDU međunarodne konvencije zaključene pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda i specijaliziranih agencija koje se odnose na ravnopravnost muškaraca i žena,
ZABRINUTE, međutim, zbog činjenice da i pored svih ovih instrumenata i dalje postoji široka diskriminacija žena,
PODSJEĆAJUĆI da se diskriminacijom žena krše načela ravnopravnosti

i poštivanja ljudskog dostojanstva, da to predstavlja prepreku ravnopravnom sudjelovanju žena u političkom, društvenom, ekonomskom i kulturnom životu njihovih zemalja, sputava daljnji napredak društva i obitelji i otežava potpun razvoj sposobnosti žena da sudjeluju u službi svojih zemalja i čovječanstva,

ZABRINUTE zbog činjenice da su, u uvjetima siromaštva, ženama najmanje dostupni hrana, zdravstvena skrb, obrazovanje, obuka i upošljavanje i zadovoljenje drugih potreba,

UVJERENE da će uspostava novog međunarodnog ekonomskog poretka, utemeljenog na ravnopravnosti i pravičnosti, bitno doprinijeti ostvarenju ravnopravnosti muškaraca i žena,

NAGLAŠAVAJUĆI da je likvidacija aparthejda, svih oblika rasizma, rasne diskriminacije, kolonijalizma, neokolonijalizma, agresije, strane okupacije, dominacije i miješanja u unutarnja pitanja drugih država od bitne važnosti za potpuno ostvarenje prava muškaraca i žena,

POTVRĐUJUĆI da će jačanje međunarodnog mira i sigurnosti, popuštanje međunarodne zategnutosti, međusobna suradnja svih država, bez obzira na njihov društveni i ekonomski sustav, opće i potpuno razoružanje, posebice nuklearno razoružanje pod strogom i učinkovitom međunarodnom kontrolom, afirmacija načela pravičnosti, ravnopravnosti i uzajamne koristi u odnosima među zemljama, ostvarenje prava naroda pod stranom i kolonijalnom dominacijom i stranom okupacijom na samoopredjeljenje i neovisnost, kao i poštivanje nacionalnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta, doprinijeti društvenom napretku i razvoju, a time i ostvarenju potpune ravnopravnosti muškaraca i žena,

UVJERENE da potpun i svestran razvoj zemalja, blagostanje svijeta i pitanje mira zahtijevaju najveće sudjelovanje žena, ravnopravno s muškarcima, u svim sferama života,

IMAJUĆI u vidu veliki doprinos žena blagostanju obitelji i razvoju društva, što do sada nije u potpunosti priznato, društveni značaj materinstva i ulogu oba roditelja u obitelji i podizanju djece treba smatrati zajedničkom odgovornošću muškaraca i žena i društva u cjelini,

SVJESNE da je potrebno izmijeniti tradicionalnu ulogu muškarca, kao i ulogu žene u društvu kako bi se ostvarila potpuna ravnopravnost muškaraca i žena,

RIJEŠENE da primijene načela sadržana u Deklaraciji o eliminiranju diskriminacije žena, kao i da u tu svrhu usvoje mjere potrebite za otklanjanje te diskriminacije u svim njenim oblicima i manifestacijama,
SUGLASILE SU SE O SLIJEDEĆEM:

ČLANAK 1.

Za svrhe ove konvencije, izraz “diskriminacija žena” označava svaku različitost, isključenje ili ograničenje glede spola, što ima za posljedicu ili cilj da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, ostvarenje ili vršenje ljudskih prava i temeljnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom polju, bez obzira na njihovo bračno stanje, na temelju ravnopravnosti muškaraca i žena.

ČLANAK 2.

Države članice osuđuju diskriminaciju žena u svim oblicima, suglasne su da provode svim odgovarajućim sredstvima koja im stoje na raspolaganju i bez odlaganja politiku otklanjanja diskriminacije žena i radi toga se obvezuju:

- (a) da unesu načelo ravnopravnosti muškaraca i žena u svoje nacionalne ustave ili odgovarajuće zakone, ukoliko to već nisu učinile, kao i da osiguraju, zakonskim ili drugim odgovarajućim mjerama, praktičnu primjenu tog načela;
- (b) da usvoje odgovarajuće zakonske i druge mjere, uključujući i sankcije kada je potrebno, kojima se zabranjuju svi oblici diskriminacije žena;
- (c) da uvedu pravnu zaštitu prava žena na ravnopravnom osnovu s muškarcima i da putem nadležnih nacionalnih sudova i drugih javnih institucija osiguraju učinkovitu zaštitu žena od svakog postupka kojim se vrši diskriminacija;
- (d) da se uzdrže od svakog postupka ili prakse diskriminacije žena i osiguraju da javna tijela i institucije postupaju sukladno ovoj obvezi;
- (e) da poduzmu sve potrebite mjere za otklanjanje diskriminacije žena od strane bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća;

(f) da poduzmu sve podesne mjere, uključujući i zakonodavne, radi izmjene ili ukidanja postojećih zakona, propisa, običaja i prakse koji predstavljaju diskriminaciju žena;

(g) da stave van snage sve unutarnje kaznene odredbe kojima se vrši diskriminacija žena.

ČLANAK 3.

Države članice poduzimaju u svim oblastima, posebice političkoj, društvenoj, ekonomskoj i kulturnoj, sve prikladne mjere, uključujući zakonodavne, kako bi osigurale potpun razvoj i napredak žena, kako bi im se garantiralo ostvarivanje i uživanje prava čovjeka i temeljnih sloboda ravnopravno s muškarcima.

ČLANAK 4.

1. Usvajanje posebnih privremenih mjera od strane država članica, čiji je cilj da se ubrza ostvarenje ravnopravnosti muškaraca i žena de facto, ne smatra se diskriminacijom kako je definirana u ovoj konvenciji, ali ne smije ni na koji način imati za posljedicu nejednaka ili različita mjerila; a ove mjere prestat će važiti kada se ostvari cilj da se svima pruže jednake mogućnosti i tretman.

2. Usvajanje posebnih mjera od strane država članica, uključujući i mjere sadržane u ovoj konvenciji čiji je cilj zaštita materinstva, ne smatra se diskriminacijom.

ČLANAK 5.

Države članice poduzimaju sve podesne mjere:

(a) radi izmjene društvenih i kulturnih običaja glede ponašanja muškaraca i žena kako bi se otklonile predrasude, kao i uobičajena i svaka druga praksa utemeljena na shvatanju o inferiornosti ili superiornosti jednog ili drugog spola ili tradicionalnoj ulozi muškaraca, odnosno žena;

(b) da obiteljski odgoj obuhvati i pravilno shvatanje materinstva kao društvene funkcije i priznanje zajedničke odgovornosti muškaraca i žena u podizanju i razvoju djece, podrazumijevajući da se u svim slučajevima mora, prije svega, voditi računa o interesima djeteta.

ČLANAK 6.

Države članice poduzimaju sve podesne mjere, uključujući i zakonodavne, radi suzbijanja svih oblika trgovine ženama, kao i iskorištavanja prostitucije žena.

ČLANAK 7.

Države članice poduzimaju sve podesne mjere za otklanjanje diskriminacije žena u političkom i javnom životu zemlje, a posebice su dužne osigurati, pod jednakim uvjetima kao i muškarcima, pravo žena da:

- (a) glasuju na svim izborima i javnim referendumima i da budu birane u sva tijela koja se biraju putem javnih izbora;
- (b) sudjeluju u kreiranju i provedbi vladine politike i zauzimaju rukovodeće položaje i obnašaju sve javne funkcije na svim razinama vlasti;
- (c) sudjeluju u radu nevladinih organizacija i udruga koje se bave javnim i političkim životom u zemlji.

ČLANAK 8.

Države članice poduzimaju sve podesne mjere kako bi osigurale ženama mogućnost da pod jednakim uvjetima s muškarcima, bez diskriminacije, predstavljaju svoje vlade na međunarodnoj razini, kao i da sudjeluju u radu međunarodnih organizacija.

ČLANAK 9.

1. Države članice priznaju ženama jednaka prava kao i muškarcima da steknu, promijene ili zadrže svoje državljanstvo. One se posebice skrbe da sklapanje braka sa stranim državljaninom ili promjena državljanstva muža za vrijeme trajanja braka nema automatski za posljedicu promjenu državljanstva žene, niti da ona postane osoba bez državljanstva, odnosno da bude prisiljena da uzme državljanstvo muža.
2. Države članice osiguravaju ženama jednaka prava kao i muškarcima glede državljanstva djece.

ČLANAK 10.

Države članice poduzimaju sve podesne mjere radi otklanjanja diskriminacije žena kako bi im osigurale jednaka prava kao i muškarcima glede obrazovanja, a posebice kako bi temeljem ravnopravnosti muškaraca i žena osigurale:

(a) jednake uvjete glede karijere i profesionalnog usmjeravanja, glede mogućnosti za učenje i stjecanje diploma u obrazovnim ustanovama svih kategorija, kako u seoskim tako i u gradskim sredinama; ova ravnopravnost se osigurava glede predškolskog, općeg, tehničkog i stručnog obrazovanja, kao i višeg tehničkog obrazovanja i svih vrsta profesionalnog usmjeravanja;

(b) dostupnost jednakih nastavnih programa, jednakih ispita i nastavnog osoblja koje ima kvalifikacije iste razine, kao i školskih prostorija i opreme iste kvalitete;

(c) otklanjanje tradicionalnog shvatanja o ulogama muškaraca i žena na svim stupnjevima i u svim oblicima obrazovanja poticanjem stvaranja mješovitih odjeljenja i drugih vrsta obrazovanja koji mogu pridonijeti postizanju toga cilja, posebice revizijom udžbenika i školskih programa i prilagodbom nastavnih metoda;

(d) jednake mogućnosti uporabe stipendija i drugih vrsta bespovratne pomoći za studij;

(e) jednake mogućnosti pristupa programima stalnog obrazovanja, uključujući programe za obrazovanje odraslih i funkcionalne programe za opismenjavanje, posebice one čiji je cilj da se u što je moguće kraćem vremenu smanji jaz u stupnju obrazovanja između muškaraca i žena;

(f) smanjenje stope napuštanja škole od strane ženske mladeži i organizacija programa za djevojke i žene koje su prerano napustile školu;

- (g) jednake mogućnosti aktivnog bavljenja športom i tjelesnog odgoja;
- (h) dostupnost posebnih informacija iz oblasti obrazovanja radi pružanja pomoći u osiguranju zdravlja i blagostanja obitelji, uključujući informacije i savjete o planiranju obitelji.

ČLANAK 11.

1. Države članice poduzimaju sve podesne mjere radi eliminiranja diskriminacije žena u oblasti upošljavanja kako bi se temeljem ravnopravnosti muškaraca i žena osigurala jednaka prava, a posebice:

- (a) pravo na rad kao neotuđivo pravo svih ljudi;
- (b) pravo na jednake mogućnosti upošljavanja, uključujući i primjenu jednakih kriterija pri izboru kandidata za radno mjesto;
- (c) pravo na slobodan izbor profesije i uposlenja, pravo na unapređenje, sigurnost uposlenja i sva prava i uvjeti koji proistječu iz rada, kao i pravo na stručno osposobljavanje i prekvalificiranje, uključujući učenje u gospodarstvu, više stručno osposobljavanje i povremeno dodatno osposobljavanje;
- (d) pravo na jednaku nagradu, uključujući beneficije, kao i na jednak tretman za jednak rad i jednak tretman pri ocjenjivanju kvalitete rada;
- (e) pravo na socijalnu skrb, posebice u slučaju odlaska u mirovinu, neuposlenosti, bolesti, invalidnosti, starosti i druge nesposobnosti za rad, kao i pravo na plaćeni dopust;
- (f) pravo na zdravstvenu skrb i zaštitu na radu, uključujući i zaštitu bioloških i reproduktivnih funkcija žena;

2. Radi sprečavanja diskriminacije žena zbog stupanja u brak ili materinstva i osiguravanja njihovog stvarnog prava na rad, države članice poduzimaju odgovarajuće mjere radi:

- (a) zabrane, pod prijetnjom poduzimanja sankcija, davanja otkaza zbog trudnoće ili porodijskog dopusta i diskriminacije prilikom otpuštanja s posla zbog bračnog stanja;
- (b) uvođenja plaćenog porodijskog dopusta ili sličnih socijalnih beneficija, bez gubljenja prava na ranije radno mjesto, primanja temeljem staža i socijalna primanja;
- (c) poticanja osiguranja potrebitih pomoćnih društvenih službi kako bi se roditeljima omogućilo da usklade obiteljske obveze s obvezama na radnom mjestu i sudjelovanjem u društvenom životu, posebice poticanjem

osnutka i razvoja mreže ustanova za skrb o djeci;

(d) osiguravanja posebne zaštite žena za vrijeme trudnoće na onim radnim mjestima za koja je dokazano da su štetna za trudnice.

3. Mjere zakonske zaštite koje se odnose na pitanja obuhvaćena u ovom članku preispituju se periodično, u svjetlu znanstvenih i tehnoloških saznanja, i prema potrebi revidiraju, ukidaju ili produžuju.

ČLANAK 12.

1. Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere radi eliminiranja diskriminacije žena u oblasti zdravstvene skrbi kako bi, temeljem ravnopravnosti žena i muškaraca, osigurale dostupnost zdravstvenih usluga, uključujući one koje se odnose na planiranje obitelji.

2. Bez obzira na odredbe stavka 1. ovog članka, države članice osiguravaju odgovarajuće zdravstvene usluge ženama za vrijeme trudnoće, poroda i u periodu poslije rođenja djeteta, osiguravanjem besplatnih usluga; kada je to potrebno, kao i odgovarajuće ishrane za vrijeme trudnoće i dojenja.

Članak 13.

Države članice poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi eliminiranja diskriminacije žena u drugim oblastima gospodarskog i društvenog života kako bi im se, temeljem ravnopravnosti žena i muškaraca, osigurala jednaka prava, a posebice:

(a) pravo na obiteljska davanja;

(b) pravo na bankarske zajmove, hipotekarne i druge vrste financijskih kredita;

(c) pravo na sudjelovanje u rekreacijskim aktivnostima, športu i svim oblicima kulturnog života.

ČLANAK 14.

1. Države članice uzet će u obzir posebne probleme s kojima se suočava žena na selu, kao i značajnu ulogu koju ona ima u ekonomskom opstanku svoje obitelji, uključujući njen rad u oblastima gospodarstva u kojima se ne ostvaruje dobit i poduzet će sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale da se odredbe ove konvencije primjenjuju na žene na selu.

2. Države članice poduzet će sve odgovarajuće mjere radi eliminiranja diskriminacije žena u seoskim područjima kako bi osigurale da one, temeljem ravnopravnosti muškaraca i žena, sudjeluju u razvoju sela i da od toga

imaju koristi, posebice kako bi osigurale njihovo pravo na:

- (a) sudjelovanje u izradi i provedbi planova razvoja na svim razinama;
- (b) pristup odgovarajućoj zdravstvenoj skrbi, uključujući informacije, savjete i usluge u svezi s planiranjem obitelji;
- (c) direktna uporaba programa socijalne skrbi
- (d) stjecanje svih vrsta obuke i obrazovanja, formalnog i neformalnog, uključujući opismenjavanje, kao i pristup svim uslugama u okviru mjesne zajednice, kao i savjetodavnim uslugama, inter alia, radi proširenja njihovih općih tehničkih znanja;
- (e) organiziranje grupa za samopomoć i zadruga kako bi ostvarile jednak pristup gospodarskim djelatnostima putem upošljavanja ili obavljanja samostalne djelatnosti;
- (f) sudjelovanje u svim aktivnostima mjesne zajednice;
- (g) dostupnost poljoprivrednih kredita i zajmova, olakšica za prodaju proizvoda, odgovarajuće tehnologije i jednakog tretmana u zemljišnoj i agrarnoj reformi, kao i programa za ponovno naseljavanje;
- (h) adekvatne životne uvjete, posebice glede stanovanja, higijenskih uvjeta, električne energije i opskrbe vodom, prometa i veza.

ČLANAK 15.

1. Države članice priznaju ženama jednaka prava pred zakonom kao i muškarcima.
2. Države članice priznaju ženama jednaku pravnu sposobnost u građanskim stvarima kao i muškarcima i daju im jednake mogućnosti da se njome koriste. One posebice daju ženama jednaka prava na zaključenje ugovora i upravljanje imovinom i tretiraju ih ravnopravno u svim fazama postupka pred sudom.
3. Države članice su suglasne da se svi napori i svi drugi privatni instrumenti bilo koje vrste, čije pravno djelovanje ima za cilj da ograniči pravnu sposobnost žena, smatraju ništavim i nevažećim.
4. Države članice priznaju ženama i muškarcima jednaka prava glede zakona o kretanju osoba i slobode izbora mjesta boravka i prebivališta.

ČLANAK 16.

1. Države članice poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi otklanjanja diskriminacije žena u svim pitanjima koja se odnose na brak i obiteljske odnose, a posebice osiguravaju, temeljem ravnopravnosti muškaraca i žena;
 - (a) jednako pravo na sklapanje braka;
 - (b) jednako pravo na slobodan izbor supružnika i sklapanje braka samo po slobodnoj volji i uz potpunu suglasnost;
 - (c) jednaka prava i odgovornosti u braku i prilikom razvoda;
 - (d) jednaka roditeljska prava i obveze u odnosu na djecu, bez obzira na bračni status. U svim ovim slučajevima interesi djece moraju biti na prvome mjestu;
 - (e) jednaka prava da slobodno i odgovorno odlučuju o planiranju obitelji,

kao i da imaju pristup informacijama, obrazovanju i sredstvima koja će im omogućiti da se koriste ovim pravima;

(f) jednaka prava i odgovornosti glede starateljstva, tutorstva, upravljanja imovinom i usvajanja djece ili sličnih institucija ukoliko postoje u nacionalnom zakonodavstvu. U svim slučajevima interesi djece moraju biti na prvome mjestu;

(g) jednaka osobna prava muža i žene, uključujući pravo na izbor obiteljskog imena, profesije i zanimanja;

(h) jednaka prava oba supružnika glede vlasništva nad imovinom, odnosno stjecanja, upravljanja, uživanja i otuđivanja imovine, bez obzira na to da li se ovo obavlja besplatno ili za znatnu materijalnu nagradu.

2. Vjeridba i stupanje djeteta u brak ne može imati nikakvih pravnih posljedica, a poduzeće se sve potrebite mjere, uključujući zakonodavne, radi utvrđivanja minimalnih godina života za sklapanje braka, kao i uvođenje obveze da se brak sklopi u zvaničnom matičnom uredu.

ČLANAK 17.

1. Radi praćenja napretka ostvarenog u primjeni ove konvencije, formirat će se Komitet za eliminiranje diskriminacije žena (u daljnjem tekstu: Komitet), koje će prilikom stupanja Konvencije na snagu imati 18, a poslije ratifikacije ili pristupanja 35 država članica, 23 stručnjaka visokih moralnih kvaliteta i stručnosti za oblast na koju se odnosi ova konvencija. Države članice mogu među svojim državljanima birati stručnjaka koji će u radu Komiteta sudjelovati u osobnom svojstvu. Pri izboru članova Komiteta vodit će se računa o jednakomjernoj geografskoj zastupljenosti, kao i o tome da budu izabrani stručnjaci koji predstavljaju razne civilizacije i glavne pravne sustave.

2. Članovi Komiteta biraju se tajnim glasanjem temeljem spiska kandidata koje su imenovale države članice. Svaka država članica može imenovati jednoga svoga državljanina.

3. Prvi izbori bit će održani šest mjeseci od dana stupanja ove konvencije na snagu. Najmanje tri mjeseca prije datuma svakih izbora glavni tajnik Ujedinjenih naroda uputit će poziv državama članicama da podnesu prijedloge u roku od dva mjeseca. Glavni tajnik pripremit će spisak svih na taj način imenovanih osoba, po abecednom redu, s nazivima država članica koje su ih imenovale, i dostaviti ga državama članicama.

4. Izbori za članove Komiteta bit će održani na sastanku država članica, koji će sazvati glavni tajnik Ujedinjenih naroda u sjedištu Ujedinjenih naroda. Na tom sastanku, na kome kvorum čine dvije trećine članica, bit će izabrani oni kandidati koji dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova prisutnih predstavnika država članica koji glasuju.

5. Članovi Komiteta biraju se na četiri godine. Međutim, mandat devetorice članova koji budu izabrani na prvom glasovanju istječe nakon dvije

godine; odmah poslije prvih izbora predsjednik Komiteta ždrijebom će izabrati imena ove devetorice članova.

6. Izbori za pet dodatnih članova Komiteta bit će održani sukladno odredbama stavka 2, 3. i 4. ovog članka, poslije saopćenja o trideset petoj ratifikaciji ili pristupanju Konvenciji. Mandat dvojice dodatnih članova Komiteta koji budu izabrani tom prigodom istječe poslije dvije godine. Ova dva člana bira predsjednik Komiteta ždrijebom.

7. Za popunjavanje eventualnih praznih mjesta, država članica čijem je predstavniku prestala dužnost u svojstvu člana Komiteta imenuje drugu osobu iz redova svojih državljana pod rezervom odobrenja Komiteta.

8. Članovi Komiteta, uz suglasnost Glavne skupštine, primat će nagrade iz sredstava Ujedinjenih naroda pod uvjetima koje odredi Glavna skupština, imajući u vidu značaj zadaća koje obavlja Komitet.

9. Glavni tajnik Ujedinjenih naroda osigurava potrebno osoblje i uvjete za učinkovito obnašanje dužnosti Komiteta u okviru ove konvencije.

ČLANAK 18.

1. Države članice se obvezuju da glavnom tajniku Ujedinjenih naroda podnesu, radi razmatranja u Komitetu, izvješće o zakonodavnim, sudskim, upravnim ili drugim mjerama koje su usvojile radi primjene odredaba Konvencije, kao i napretku ostvarenom u tom periodu:

(a) u roku od godinu dana poslije stupanja Konvencije na snagu u odnosnoj državi;

(b) najmanje svake četvrte godine poslije toga i uvijek kada to Komitet zatraži.

2. U izvješćima se mogu navesti čimbenici i teškoće koji utječu na stupanj izvršavanja obveza koje proistječu iz ove konvencije.

ČLANAK 19.

1. Komitet usvaja poslovnik o radu

2. Komitet bira svoje dužnosnike za period od dvije godine.

ČLANAK 20.

1. Komitet se obično sastaje jednom godišnje u trajanju od najviše dva tjedna, radi razmatranja izvješća podnijetih sukladno članku 18. ove konvencije.

2. Sastanci Komiteta obično se održavaju u sjedištu Ujedinjenih naroda ili na bilo kom drugom odgovarajućem mjestu koje odredi Komitet.

ČLANAK 21.

1. Komitet, putem Ekonomskog i Socijalnog vijeća, svake godine izvješćuje Glavnu skupštinu o svom radu i može davati prijedloge i opće preporuke na osnovi razmotrenih izvješća i informacija koje je primilo od država članica. Takvi prijedlozi i opće preporuke unose se u izvješće Komiteta, zajedno sa eventualnim primjedbama država članica.

2. Izvješća Komiteta glavni tajnik dostavlja Povjerenstvu za položaj žena radi informiranja.

ČLANAK 22.

Specijalizirane agencije imaju pravo da budu nazočne sastancima prigodom razmatranja primjene onih odredaba ove konvencije koje spadaju u njihov djelokrug rada. Komitet može zatražiti da specijalizirane agencije podnesu izvješća o primjeni odredaba Konvencije u oblastima koje spadaju u djelokrug njihovoga rada.

ČLANAK 23.

Nijedna odredba ove konvencije ne smije utjecati na bilo koje odredbe koje učinkovitije vode postizanju ravnopravnosti muškaraca i žena, a koje mogu biti sadržane u:

- (a) zakonodavstvu države članice; ili
- (b) bilo kojoj drugoj međunarodnoj konvenciji, ugovoru ili sporazumu koji je na snazi u odnosnoj državi članici.

Članak 24.

Države članice se obvezuju da usvoje sve potrebite mjere na unutarnjem planu radi potpunog ostvarenja prava priznatih u ovoj konvenciji.

Članak 25.

1. Ova je konvencija otvorena za potpisivanje svim državama.
2. Glavni tajnik Ujedinjenih naroda je određen za depozitara Konvencije.
3. Ova konvencija podliježe ratifikaciji. Ratifikacioni instrumenti se deponuju kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.
4. Ova konvencija je otvorena za pristupanje svim državama. Pristupanje se obavlja deponovanjem instrumenata o pristupanju kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

Članak 26.

1. Zahtjev za reviziju Konvencije može podnijeti svaka država članica, u svako doba, putem saopćenja u pismenoj formi upućenog glavnom tajniku Ujedinjenih naroda.
2. Glavna skupština Ujedinjenih naroda odlučuje o eventualnim mjerama koje treba poduzeti u svezi sa zahtjevom.

ČLANAK 27.

1. Ova konvencija stupa na snagu tridesetog dana od dana deponovanja kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda dvadesetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.
2. Za svaku državu koja ratificira ovu konvenciju ili joj pristupi poslije deponovanja dvadesetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, Konvencija stupa na snagu tridesetog dana od dana deponovanja njenog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

Članak 28.

1. Glavni tajnik Ujedinjenih naroda prima i dostavlja svim državama tekst rezervi koje države izjave prilikom ratifikacije ili pristupanja.
2. Rezerva koja nije spojiva s predmetom i ciljevima ove konvencije nije dozvoljena.
3. Rezerve se mogu povući u svako doba putem saopćenja upućenog glavnom tajniku Ujedinjenih naroda, koji o tome informira sve države. Takvo saopćenje stupa na snagu počevši od datuma prijema.

ČLANAK 29.

1. Svaki eventualni spor između dvije ili više država članica glede tumačenja ili primjene ove konvencije koji se ne riješi putem pregovora podnosi se na arbitražu na zahtjev jedne od njih. Ukoliko se u roku od šest mjeseci od datuma podnošenja zahtjeva za arbitražu države članice ne uspiju složiti o organizaciji arbitraže, svaka se strana može obratiti Međunarodnom sudu pravde radi rješavanja spora zahtjevom koji se podnosi sukladno Statutu suda.
2. Svaka država članica može prigodom potpisivanja ili ratificiranja ove konvencije ili prigodom pristupanja Konvenciji izjaviti da se ne smatra obveznom, sukladno stavku 1. ovog članka. Druge države članice neće biti obvezne, sukladno stavku 1. ovog članka, u odnosu na svaku državu članicu koja je izjavila takvu rezervu.
3. Svaka država članica koja je izjavila rezervu sukladno stavku 2. ovog članka može u svako doba povući rezervu putem saopćenja glavnom tajniku Ujedinjenih naroda.

ČLANAK 30.

Ova je konvencija sačinjena na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španjolskom jeziku, pri čemu su svi tekstovi jednako vjerodostojni i bit će deponirani kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda. U POTVRDU ČEGA su dolje potpisani, propisano ovlašteni, u tu svrhu potpisali ovu konvenciju.

STUPIO NA SNAGU 22. PROSINCA 2000. GODINE

PREAMBULA:

Preambula predstavlja uvodni dio protokola kojim se određuje tema i razlog donošenja protokola. Odnosi se na principe ravnopravnosti i nediskriminacije ugrađene u Povelju Ujedinjenih naroda, Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima, te druge međunarodne instrumente ljudskih prava, uključujući i Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama. Njime se ponovno potvrđuje odlučnost država potpisnica protokola u osiguranju ženama punoga i ravnopravnoga uživanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda, te u poduzimanju učinkovitih akcija kako bi se spriječila kršenja ovih prava i sloboda.

ČLAN 1.

Određuje da države koje potpišu opcionalni protokol daju ovlast Komitetu da zaprima i razmatra korespondenciju predviđenu protokolom.

ČLAN 2.

Definira komunikacijski postupak kojim se pojedincima ili skupinama pojedinaca omogućava podnijeti Komitetu individualne pritužbe. Korespondencija može, također, biti podastrijeta u ime pojedinaca ili skupina pojedinaca, uz njihov pristanak, osim ukoliko se dokaže razlog nedavanja njihova pristanka.

ČLAN 3.

Određuje da će Komitet razmatrati korespondenciju samo ukoliko se tiče zemlje koja je potpisala protokol. Osim toga, korespondencija se mora dostaviti u pisanoj formi i ne može biti anonimnom.

ČLAN 4.

Određuje kriterije za primitak korespondencije. Prije razmatranja pritužbe, Komitet mora biti siguran da su iskorištena sva dostupna domaća pravna sredstva, te da ni Komitet niti drugo međunarodno istražiteljsko tijelo nisu već razmatrali pritužbu. Nadalje, pritužba će biti zaprimljena ukoliko je sukladna odredbama Konvencije, ne zlorabi pravo na dostavu korespondencije, ukoliko se tužitelji navodi mogu dokazati, te prezentirani čimbenici vremenski datiraju nakon što je država potpisnica ratificirala protokol.

ČLAN 5.

Nakon primitka korespondencije a prije donošenja konačne odluke, Komitet može kontaktirati državu potpisnicu hitnim zahtjevom u kojemu traži od države potpisnice da poduzme korake na zaštiti navodne žrtve ili žrtava od nenadoknadive štete.

ČLAN 6.

Uspostavlja korespondencijski postupak. Nakon što utvrdi da je dostavljena korespondencija prihvatljiva za razmatranje, Komitet će ju u tajnosti predstaviti državi potpisnici, ukoliko su tužitelji pristali na razotkrivanje njihova identiteta državi potpisnici. U roku od šest mjeseci, država potpisnica mora dostaviti objašnjenje ili stav glede pritužbe u pisanoj formi.

ČLAN 7.

Određuje proces razmatranja pritužbe. Komitet će ispitati i razmotriti sve informacije dostavljene u pritužbi na zatvorenim sastancima. Stavovi i prijedlozi Komiteta bit će poslani na uvid svim stranama u sporu. Država potpisnica ima šest mjeseci da razmotri stavove Komiteta te dostavi

odgovor u pisanoj formi, uključujući informaciju o tome koje je pravne korake poduzela. Komitet može zatražiti dodatne informacije od države potpisnice, uključujući i tomu sljedstvena izvješća.

ČLAN 8.

Uspostavlja istražni postupak kojim se Komitetu daje ovlast da jedan ili više njegovih članova započnu tajnu istragu, u slučaju da je zaprimio pouzdane informacije da država potpisnica teško ili sustavno krši prava navedena u Konvenciji. U opravdanom slučaju te ukoliko postoji suglasnost države potpisnice, Komitet može posjetiti teritorij države potpisnice. Svi nalazi, komentari i prijedlozi bit će dostavljeni državi potpisnici, na koje ona može odgovoriti u roku od šest mjeseci.

ČLAN 9.

Upostavlja naknadni postupak Komiteta. Nakon perioda od šest mjeseci, navedenog u članu 8, državu potpisnicu se može pozvati da Komitetu dostavi informacije o pravnim sredstvima korištenim nakon primitka upita o slučaju. Država potpisnica ove informacije može dostaviti i u formi izvješća Komitetu, kako navodi član 18. Konvencije.

ČLAN 10.

Navodi mogućnost klauzule o izuzeću iz postupka. Prigodom ratifikacije opcionalnoga protokola, država potpisnica ima mogućnost odbiti da dodijeli ovlasti Komitetu za vođenje istrage, temeljom članova 8. i 9. Ovu je odluku kasnije moguće povući.

ČLAN 11.

Obvezuje državu potpisnicu na osiguranje zaštite onima koji podnose korespondenciju.

ČLAN 12.

Sažetak aktivnosti Komiteta u svezi s protokolom bit će naveden u članu 21. Konvencije.

ČLAN 13.

Postavlja zahtjev državama potisnicama da široko promiču Konvenciju i njezin protokol te omoguće pristup stavovima i prijedlozima Komiteta.

ČLAN 14.

Zahtijeva od Komiteta da odredi svoja vlastita pravila postupka pri razmatranju korespondencija i upita, sukladno opcionalnomu protokolu.

ČLAN 15.

Određuje preduvjete državama da potpišu, ratificiraju ili pristanu na protokol. Svaka država koja je potpisnica Konvencije može postati potpisnicom protokola.

ČLAN 16.

Utvrdjuje da najmanje deset zemalja mora ratificirati ili pristati na protokol, prije nego li on stupi na snagu. Protokol će na snagu stupiti tri mjeseca nakon desete ratifikacije ili pridruživanja.

ČLAN 17.

Navodi da neće biti rezerviranosti glede protokola.

ČLAN 18.

Uspostavlja postupak nadopune protokola. Svaka od država potpisnica može predložiti nadopune, koje se imaju poslati Generalnomu tajniku Ujedinjenih naroda kako bi ih predstavio svim državama potpisnicama protokola. Na zahtjev najmanje jedne trećine država potpisnica, konferencija može odlučiti da diskutira i glasuje o nadopunama. Uz potporu dvotrećinske većine te Generalne skupštine, nadopuna stupa na snagu te je obvezujuća za države koje su ju prihvatile.

ČLAN 19.

Omogućava državama potpisnicama da se povuku iz protokola, posred-

stvom obavijesti u pisanoj formi Generalnomu tajniku. Povlačenje neće utjecati na korespondencije zaprimljene prije dana njegova zvaničnog stupanja na snagu.

ČLAN 20.

Određuje da će Generalni tajnik Ujedinjenih naroda izvijestiti države koje potpišu, ratificiraju i pristanu na protokol o danu njegova stupanja na snagu, kao i o eventualnim nadopunama i povlačenjima.

ČLAN 21.

Određuje da će protokol biti pohranjen u arhivu Ujedinjenih naroda, dostupan na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španjolskom jeziku, te da će ga Generalni tajnik dostaviti svim državama potpisnicama.

ČLAN 1.

DEFINICIJA DISKRIMINACIJE NAD ŽENAMA

Za potrebe Konvencije, izraz “diskriminacija nad ženama” označava bilo koju razliku, isključivanje ili ograničenja na osnovi spola koje ima kao posljedicu ili svrhu pogoršanje ili poništenje priznanja, uživanja ili djelovanja žena, bez obzira na njihov bračni status, a na osnovi ravnopravnosti žena i muškaraca, ljudskih prava i temeljnih sloboda u političkoj, ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj, građanskoj ili bilo kojoj drugoj oblasti.

KOMENTAR

Član 1. pruža definiciju diskriminacije nad ženama koja se primjenjuje u svim odredbama Konvencije. Za razliku od ranijih sporazuma, kao što su Međunarodni sporazumi o građanskim i političkim pravima i o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, koji se odnose na diskriminaciju ili razlike na osnovi spola, član 1. određuje da se Konvencija bavi diskriminacijom nad ženama, koju onda podrobno objašnjava.

Konvencija definira diskriminatorne prakse kako bi uvrstila bilo koje razlike, bilo po načinu razlikovanja, isključivanja ili ograničenja, na osnovi spola, koje imaju za cilj ili posljedicu sprječavanje ili ometanje priznavanja žena, bilo da su udate ili neudate, i uživanje njihovih ljudskih prava u istoj mjeri kao i muškarci. Ovo uključuje namjernu i nenamjernu diskriminaciju, različit tretman, kao i tretman koji različito utječe i ide na štetu žena u odnosu na muškarce. Član 1. jasno objašnjava da Konvencija ima za cilj eliminirati diskriminaciju u svim javnim sferama, što uključuje političke,

ekonomske, društvene i građanske oblasti. Imajući u vidu čimbenik da je diskriminacija nad ženama možda najutvrđenija u privatnoj sferi, to također uključuje diskriminaciju u “bilo kojoj drugoj oblasti” u njenu doseg, time obuhvaćajući razlike u privatnoj sferi ili kućanstvu. U Općoj preporuci 19, Komitet je zaključio kako nasilje zasnovano na genderu – nasilje nad ženom zato što je žena ili koje disproporcionalno utječe na žene, bilo da ga primjenjuju javne vlasti ili neke osobe, udruge ili poduzeća – ulazi u definiciju člana 1.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Uključuje li ustav, ukoliko postoji, jamstvo ravnopravnosti žena i muškaraca u zaštiti i uživanju ljudskih prava? Zabranjuje li se time diskriminacija nad ženama na osnovi spola i bračnoga statusa? Ako da, provodi li se ta odredba u praksi? Ako ne, što se čini kako bi se izmijenio ustav? Postoje li prepreke takvim nadopunama? Ako postoje, koje su?

2. Postoje li zakoni ili politike koje definiraju diskriminaciju nad ženama? Što kažu? Uključuju li u svoju definiciju neki akt koji uzrokuje ili ima za posljedicu različit tretman žena u odnosu na muškarce? Uključuju li zakone, prakse ili politike (bilo zakonodavne, administracijske, običajne ili tradicionalne) koje pogoršavaju ili poništavaju priznanje žena i njihovo uživanje građanskih, političkih, ekonomskih, društvenih, kulturnih i drugih prava?

3. Je li pravna definicija diskriminacije dovoljno široka ili dovoljno široko interpretirana kako bi bila kompatibilna s onom u Konvenciji? Pokriva li definicija praksu koja je, iako nema namjeru diskriminirati, ipak diskriminatorna, nerazumna i neopravdana?

4. Obuhvaća li pravna definicija diskriminacije i diskriminaciju nad ženama od privatnih institucija i pojedinaca? Uključuje li pravna definicija diskriminacije diskriminaciju nad ženama u privatnoj ili domaćoj sferi?

5. Uključuje li pravna definicija diskriminacije nasilje nad ženama zasnovano na genderu?

ČLAN 2.

OBVEZE ZA UKLANJANJE DISKRIMINACIJE

Države potpisnice Konvencije osuđuju diskriminaciju nad ženama u bilo kojemu obliku, suglasne su slijediti, na sve odgovarajuće načine i bez odlaganja, politiku eliminiranja diskriminacije nad ženama i, stoga, nastoje:

- a) Uključiti načelo jednakosti muškaraca i žena u svoje državne ustave ili druga odgovarajuća zakonodavstva, ukoliko nije inkorporirano do sada, i osigurati, kroz zakone i druga odgovarajuća sredstva, praktično ostvarenje ovoga načela;
- b) Usvojiti odgovarajuće zakonodavstvo i druge mjere, uključujući sankcije gdje je to pogodno, zabranjujući sve oblike diskriminacije nad ženama;
- c) Uspostaviti pravnu zaštitu prava žena na jednakoj osnovi kao muškaraca i osigurati, putem kompetentnih državnih sudova i drugih javnih institucija, efikasnu zaštitu žena od bilo kojega oblika diskriminacije;
- d) Uzdržavati se od učestvovanja u bilo kojemu činu ili praksi diskriminacije nad ženama i osigurati da javne vlasti i institucije djeluju sukladno s ovom obvezom;
- e) Poduzeti sve moguće mjere kako bi uklonile diskriminaciju nad ženama od pojedinca, udruge ili poduzeća;
- f) Poduzeti sve moguće mjere, uključujući zakonodavstvo, da se modificiraju ili dokinu postojeći zakoni, odredbe, običaji i prakse koji diskriminiraju žene;
- g) Dokinuti sve državne krivične odredbe koje diskriminiraju žene.

KOMENTAR

Član 2. obvezuje države potpisnice Konvencije na osudu diskriminacije nad ženama i uklanjanje iste kroz ustavna, pravna i druga odgovarajuća sredstva. Obveze država potpisnica da uklone diskriminaciju nad ženama pod članom 2. proširuju se na javne vlasti i institucije, pojedince, udruge i poduzeća. Države potpisnice dužne su osigurati da se javna i privatna tijela, kao i pojedinci, uzdržavaju od diskriminacije nad ženama i uklone ju. Prvobitan zahtjev člana 2. jest da se načelo jednakosti žena i muškaraca mora uključiti u ustav i ostalo odgovarajuće zakonodavstvo. Države također moraju ukloniti pravne osnove za diskriminaciju, revidirajući postojeći građanski i krivični zakon i zakon o radu. Obveze date u članu

2. prekoračuju reformu zakona i zahtijevaju od država potpisnica da osiguraju praktično ostvarenje načela jednakosti žena putem pravnih i drugih odgovarajućih sredstava.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Postoje li politike ili prakse vlade i drugih javnih institucija koje diskriminiraju žene? Postoje li zakoni ili administrativne ili druge prakse koji diskriminiraju žene? Mogu li područja u kojima su žene diskriminirane u praksi biti identificirana? Koja sredstva se koriste za identificiranje takovih područja? Do koje mjere politike ili prakse vlade i drugih javnih institucija poništavaju ili pogoršavaju priznanje, uživanje i korišćenje ljudskih prava žena? Jesu li ove politike i prakse u procesu izmjene ili dokidanja?

2. U državama u kojima ustav nije uključivao jamac nediskriminiranja u vrijeme ratifikacije Konvencije, je li je ustav promijenjen kako bi se dodalo takovo jamčenje? Ako nije, je li proces promjene ustava započeo?

3. Je li država provela ili promijenila zakonodavstvo koje bi se bavilo diskriminacijom u specifičnim oblastima opisanim u bitnim članovima Konvencije (koji se odnose na izobrazbu, zdravstvo, upošljavanje, itd.)?

4. Jesu li neki zakoni, odredbe ili politike bili donijeti kako bi regulirali ponašanje službenih institucija, javnih vlasti i javnih dužnosnika prema ženama? Proširuju li se ti zakoni na pojedince, udruge ili poduzeća?

5. Je li je država poduzela ispitivanje diskriminatornih implikacija zakona?

6. Je li nastojala osigurati da zakoni i politike koje zabranjuju diskriminaciju budu učinkovito stavljene na snagu kroz sudski sustav?

7. Jesu li su razvijena posebna sredstva i načini ispravke koji bi omogućili ženama tražiti svoja prava? Ako je tomu tako, koliko su učinkoviti? Koliko je slučajeva diskriminacije iznešeno pred sud ili druga tijela u posljednje četiri godine? Kako su presuđeni?

8. Je li uspostavljen poseban ustroj, kao što je povjerenstvo ili ured ombudsmena, koji bi promicao i štitio prava žena? Da li je uspostavljen poseban ustroj koji nadgleda provedbu Konvencije? Ako postoji, kako djeluje i kakav je njegov učinak?

9. Je li država pokušala, kroz zakonodavstvo i druge programe, utjecati na modifikaciju običaja i praksi koji diskriminiraju žene ili neprekidno omogućavaju diskriminaciju? Naročito, je li država pokušala, kroz zakonodavstvo i druge programe, utjecati na nasilje nad ženama zasnovano na genderu?

10. Postoje li neke sankcije ili kazne, poput novčanih kazni ili gubitka vladinih ugovora, koje se dodjeljuju zbog diskriminacije nad ženama? Ako postoje, koje su? Jesu li bile primijenjene?

11. Koje su mjere, ukoliko uopće postoje, bile usvojene kako bi se unaprijedila ili poboljšala situacija žena, te zajamčile njihove temeljne slobode i jednaka prava?

12. Je li država pokušala, kroz zakonodavstvo i druge programe, utjecati na izmjenu običaja i praksi koji diskriminiraju žene ili neprekidno omogućuju diskriminaciju?

13. Koje su praktične prepreke koje priječe žene postignuti svoj puni razvoj, temeljne slobode ili jednaka prava?

ČLAN 3.

RAZVOJ I NAPREDAK ŽENA

Države potpisnice bi trebale poduzeti u svim oblastima, posebice u političkim, socijalnim, ekonomskim i kulturnim oblastima, sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, kako bi osigurale puni razvoj i napredak žena, zajamčivši im uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda zasnovano na ravnopravnosti s muškarcima.

KOMENTAR

Ovaj član nalaže državama potpisnicama poduzeti sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, u svim oblastima, kako bi se provele politike navedene u članu 2. Konvencije. Obveza ima za cilj zajamčiti ženama osnovna ljudska prava i temeljne slobode zasnovane na ravnopravnosti s muškarcima, kao i osigurati njihov puni razvoj i napredak.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Osiguravaju li postojeći zakoni, prakse i administrativne politike puni razvoj i napredak žena? Imaju li žene jednak pristup kao muškarci, sukladno zakonu i u praksi, političkim procesima, društvenim uslugama, zdravstvenoj skrbi, izobrazbi, programima razvoja pismenosti, upošljavanju, vlasništvu i socijalnoj dobrobiti?
2. Je li uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda žena zasnovano na ravnopravnosti s muškarcima, zajamčeno ustavom ili drugim relevantnim zakonima? Koje su praktične prepreke koje priječe ženama postići puni razvoj i uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda na jednakoj osnovi s muškarcima?
3. Koje su mjere poduzete kako bi se postigao puni razvoj i napredak žena, te zajamčilo uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda?
4. Jesu li donijeti neki zakoni ili politike koji utječu na položaj žena glede političkoga učešća i učešća u društvenom, ekonomskom i kulturnomu životu? Jesu li žene učinkovito učestvovala u formuliranju ovakovih zakona ili politika? Provode li se ovi zakoni i politike na zadovoljstvo žena?

ČLAN 4.

UBRZANJE RAVNOPRAVNOSTI MEĐU ŽENAMA I MUŠKARCIMA
Usvajanje privremenih mjera od država potpisnica koje su imale za cilj ubrzanje de facto ravnopravnosti među ženama i muškarcima ne treba se smatrati diskriminacijom kao što je definirano u sadašnjoj Konvenciji, ali ne treba ni na koji način zahtijevati, kao posljedicu, održavanje nejednakih ili odvojenih standarda; ove mjere trebaju biti dokinute kada se postignu ciljevi jednakih mogućnosti i tretmana.

Usvajanje posebnih mjera od država potpisnica, uključujući mjere sadržane u sadašnjoj Konvenciji, koje su imale za cilj zaštitu materinstva, ne trebaju se smatrati diskriminatornima.

KOMENTAR

Priznajući kako žene, čak i ako uživaju pravnu jednakost, ne postižu obvezatno jednakost i u praksi, član 4. dozvoljava državama primjenu posebnih mjera afirmativne akcije dok god nejednakosti postoje. Ove posebne mjere, koje su definirane kao nediskriminatorne članom 4, dopustive su jer ubrzavaju de facto jednakost žena. One su opravdane na osnovi čimbenika da je formalna jednakost neodgovarajuća za boljitak faktičke nejednakosti žena. Pored toga, posebne mjere za zaštitu specifičnih interesa žena, uključujući materinstvo, definirane su kao nediskriminatorne.

Na svojoj sedmoj sjednici, 1988. godine, CEDAW, iako primijetivši kako je učinjen značajan napredak u jamčenju pravne jednakosti žena, naglasio je potrebu da se poduzmu koraci za promidžbu de facto jednakosti. U svojoj Općoj preporuci 5, koja je usvojena na ovoj sjednici, Povjerenstvo je podstaknulo države potpisnice da više koriste privremene mjere, kao što su pozitivna akcija, preferencijalni tretman ili kvotni sustavi, kako bi napredovala integracija žena u izobrazbi, gospodarstvu, politici i upošljavanju. U Općoj preporuci 8, također usvojenoj na sedmoj sjednici, CEDAW je predložio državama potpisnicama da koriste privremene posebne mjere afirmativne akcije kako bi se osigurale jednake mogućnosti za žene da predstavljaju svoje vlade međunarodno.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Postoji li službena politika koja ima za cilj ubrzanje de facto ravnopravnosti žena? Ako postoji, koji koraci su poduzeti na provedbi ove politike? Jesu li donešeni neki zakoni za provedbu ovakove politike?

2. Koje su pozitivne ili privremene posebne mjere usvojene, bilo u obliku afirmativne akcije ili drugačije, kako bi se postigla ravnopravnost među ženama i muškarcima? Koje nejednakosti ove mjere nastoje ispraviti? Postoje li posebne mjere za zaštitu pri trudnoći, materinstvu, zdravstvena i sigurnosna zaštita žena na radnom mjestu? Ako postoje, koje su? Jesu li učinkovite?

3. Kako se ove posebne mjere primjenjuju? Kakve su njihove posljedice? Prati li se prati njihov učinak?

4. Smatraju li se posebne mjere nediskriminatornima pred zakonom?

5. Koji su mehanizmi primjene uspostavljeni? Kako oni djeluju?

ČLAN 5.

ULOGE SPOLOVA I STEREOTIPI

Države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere, kako bi:

a) Izmijenile društvene i kulturne uzorke ponašanja žena i muškaraca, nastojeći ukloniti predrasude i običajne i sve ostale prakse koje su zasnovane na ideji podložnosti ili superiornosti bilo kojega spola ili na stereotipnim ulogama žena i muškaraca;

b) Osigurale da obiteljska izobrazba uključuje jasno razumijevanje materinstva kao društvene funkcije i priznavanje zajedničke odgovornosti žena i muškaraca u podizanju i razvoju njihove djece, uzimajući u obzir da se prvobitno razmatra interes djece u svim slučajevima.

KOMENTAR

Član 5. Konvencije priznaje kako, unatoč naporima na postignuću pravne i de facto ravnopravnosti žena, istinski napredak prema jednakosti zahtijeva temeljnu društvenu i kulturnu promjenu. Član 5.(a) zahtijeva od država da se bave društvenim i kulturnim uzrocima koji vode k diskriminaciji i stereotipnim ulogama žena i muškaraca. Radi se o međusobnim odnosima muškaraca i žena i nastoje se ukloniti prakse zasnovane na idejama superiornosti ili podložnosti jednoga spola u odnosu na drugi, kao i stereotipa zasnovanih na spolu. Priznajući da je stereotip uloga po spolu najuočljiviji u obiteljskomu životu, paragraf (b) poziva državeda osiguraju da obiteljska izobrazba podrazumijeva važnost majčinstva kao društvene funkcije i podjelu odgovornosti između žena i muškaraca pri podizanju djece.

Na svojoj šestoj sjednici 1987. godine, CEDAW je formulirao Opću preporuku 3, koja se odnosi na član 5. Ona ističe kako je razmatranje izviješća

pokazalo da, zahvaljujući socio-kulturalnim čimbenicima, stereotipni koncepti žena i dalje postoje. Oni omogućavaju diskriminaciju zasnovanu na spolu i priječe provedbu člana 5. CEDAW je podstaknuo sve države potpisnice da usvoje programe izobrazbe i javnoga informiranja, kako bi se pomoglo u uklanjanju predrasuda i trenutnih praksi koje priječe puno djelovanje načela društvene ravnopravnosti žena.

I druge preporuke Povjerenstva odnosile su se na član 5. Na primjer, u Općoj preporuci 1, CEDAW je primijetio da, u kontekstu člana 5, “tradicionalni stavovi po kojima se smatra kako su žene podređene ili kako imaju stereotipne uloge omogućuju široko rasprostranjene prakse, uključujući nasilje ili prinude, kao što je nasilje u obitelji i zlostavljanje, neželjeno vjenčanje, napadaj kiselinom i kastriranje žena. Takve predrasude i prakse mogu pravdati nasilje zasnovano na genderu kao oblik zaštite ili kontrole žena”.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Koje kulturne i tradicionalne prakse ili načini života priječe napredak žena u društvu?
2. Koje su mjere poduzete kako bi se promijenili društveni i kulturni uzroci koji vode k stereotipima ili podržavanju ideje o inferiornosti žena?
3. Nalaže li religija ili običaji prakse ili vjerovanja koja priječe napredak položaja žena? Ako da, koje?
4. Koje uloge se očekuju od žena i muškaraca u društvu i u obitelji?
5. Jesu li uloge žena i muškaraca stereotipno prikazane u školskim knjigama ili u medijima?
6. Koje mjere se poduzimaju kako bi se uklonilo stereotipno predstavljanje žena i muškaraca? Koje su prepreke uklanjanju ovih stereotipa?
7. Tko se smatra, po zakonu ili običajima, “glavom doma”?

8. Postoje li neke vrste poslova koje se smatraju “muškim” ili “ženskim”? Koji je procent muškaraca i žena u ovim vrstama posla?
9. Koje vrste posla ženama nije dopušteno raditi, po zakonu ili običajima?
10. Očekuje li se od dječaka i djevojčica raditi različite zadaće kod kuće ili u školi?
11. Tko je odgovoran za djecu? Skrbe li žene i muškarci jednako o djeci? U slučajevima razvoda, komu se obično dodjeljuje starateljstvo nad decom i zašto?
12. Je li donijeta neka odredba za izobrazbu o obiteljskomu životu u državi? Ako jest, koja?
13. Kako programi izobraznih institucija odražavaju ovaj član Konvencije?
14. Imaju li muževi pravo kažnjavati svoje žene? Koji zakon pruža to pravo? Postoje li sankcije za muževe koji kažnjavaju žene?
15. Kako žene i muškarci vide nasilno ponašanje među supružnicima? Postoje li javne kampanje za podizanje svijesti o nasilju nad ženama kao problemu? Ako postoje, da li pokušavaju promijeniti stavove muškaraca?
16. Postoje li programi javnoga informiranja za obuku žena o njihovim pravima? Ako postoje, u kojoj mjeri mediji doprinose tim programima?
17. Koriste li se u izobrazbi materijali o tome kako riješiti konflikt između muškaraca i žena na nenasilan način?
18. U slučajevima gdje je miraz uslov ili zahtjev za važeći brak prema običajima i tradiciji, koliko slučajeva nasilja vezanog za bračna plaćanja se prijavljuje? Postoji li zakonodavstvo koje se odnosi na ove prakse? Ako postoji, sankcionira li obje strane (tj. onu koja traži bračnu isplatu i onu koja plaća)?

19. Koje su mjere i koraci poduzeti na informiranju pravnih dužnosnika o pitanjima nasilja nad ženama, naročito u obiteljskomu domu?

20. Postoji li mjesto kamo se žene mogu obratiti kada su suočene s nasiljem u obitelji? Postoje li posebni pravni odjeli koji se bave nasiljem u obitelji?

21. Postoji li proces koji se bavi nasiljem i seksualno uvredljivim filmovima i magazinima?

22. Kako pravni dužnosnici tretiraju žrtve seksualnoga nasilja?

23. Postoje li posebne procedure koje se bave seksualnim zlostavljanjem djece?

ČLAN 6.

ISKORIŠTAVANJE ŽENA

Države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere, uključujući zakonodavne, da zaustave sve oblike trgovine ženama i iskorištavanje prostitucije žena.

KOMENTAR

Član se odnosi na trgovinu i iskorištavanje prostitucije, ali ne zahtijeva od država da kažnjavaju žene koje su izabrale biti prostitutkama. Povijesno gledano, međunarodno pravo se bavilo iskorištavanjem prostitucije kroz nekoliko međunarodnih instrumenata koji se odnose na trgovinu ljudima i ropstvo. Ovo uključuje Konvenciju o ropstvu iz 1926. godine, promijenjenu od Protokola za amandman Konvencije o ropstvu 1953. godine, Dodatnu Konvenciju o dokidanju ropstva, trgovine robovima i institucija i praksi sličnih ropstvu iz 1956. godine, kao i Konvenciju o ukidanju prisilnoga rada iz 1957. godine. 1949. godine, dogovoreni su specifični standardi koji se odnose na prostituciju u Konvenciji o dokidanju trgovine ljudima i iskorištavanja prostitucije drugih, koja osuđuje mamljenje drugih za svrhe prostitucije, iskorištavanje prostitucije drugih i zabranjuje držanje bordela. Član 6. Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama prevazilazi postojeću međunarodnu odredbu

o seksualnomu iskorištavanju, zahtijevajući od država ne samo provedbu odgovarajućeg zakonodavstva nego i bavljenje uzrocima trgovine i iskorištavanja prostitucije.

U Općoj preporuci 19, CEDAW skreće pozornost na čimbenik da pored uspostavljenih oblika trgovine postoje novi oblici seksualnoga iskorištavanja, uključujući seksualni turizam, upošljavanje domaćih snaga iz zemalja u razvoju na radu u razvijenim zemljama i organizirane brakove između žena iz zemalja u razvoju i stranaca. Član 6. zahtijeva od država da se suprotstave ovim praksama, kao i uspostavljenim oblicima iskorištavanja.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Ima li država zakonodavstvo kojim može zapriječiti trgovinu ženama i djevojkama? Ako ima, provodi li se isto učinkovito? Kakve sankcije postoje za ovakovu trgovinu?

2. Je li prostitucija legalna? Ako je nelegalna, da li se krivično gone i prostitutke i klijenti? Gone li se oni uistinu u praksi? Kakve su sankcije za prostitutke? Kakve su sankcije za klijente? Postoje li specifični zakoni koji se odnose na klijente? Ako postoje, da li su na snazi? Imaju li prostitutke dozvolu ili su regulirane na bilo koji način? Koji zakoni, ukoliko postoje, se odnose na prostituciju djece?

3. Ako je prostitucija legalna, postoje li sankcije za zaštitu prostitutki od iskorištavanja?

4. Koji je dominirajući stav društva prema prostituciji?

5. Primjenjuje li se zakon koji se odnosi na nasilje nad ženama, uključujući silovanje, jednako u slučaju prostitutki? Primjenjuje li se jednako u praksi?

6. Koji su zakoni o trgovini ženama i eksploataciji prostitucije?

7. Prate li se prate uzroci imigracije i emigracije? Specifičnije, postoji li

sustav praćenja koji provjerava jesu li imigranti ili emigranti angažirani u seksualnomu businessu?

8. Postoje li zakoni i politike koji štite žene i mlade djevojke od agencija za rad koje su umiješane u trgovinu ljudima? Postoje li zakoni i politike koji se odnose na matičarske urede, naročito one koji su umiješani u ugovaranje brakova sa stranim državljanima?

9. Je li prodavanje seksualnih usluga žena od treće osobe ilegalno?

10. Postoje li zapreke za uklanjanje iskorištavanja prostitucije i trgovine ženama? Ako postoje, koje su?

11. Postoje li zakoni u zemlji koji kažnjavaju državljane koji iskorištavaju žene i žensku djecu van zemlje, kao, na primjer, zakoni koji se odnose na seksualni turizam? Ako postoje, opišite njihovu provedbu i učinak.

ČLAN 7.

POLITIČKI I JAVNI ŽIVOT

Države potpisnice poduzet će sve moguće mjere na uklanjanju diskriminacije nad ženama u političkomu i javnom životu zemlje i, posebice, osigurat će ženama, u jednakoj mjeri kao i muškarcima, pravo na:

a) Glasovanje na svim izborima i javnim referendumima, te kandidiranje za izbore u svim javno izabranim tijelima;

b) Učešće u formuliranju vladine politike i provedbe, te da postoji javni ured i vrše sve javne funkcije na svim razinama vlasti;

c) Učešće u nevladinim organizacijama i udrugama koje su uključene u javni i politički život zemlje.

KOMENTAR

Član 7.(a) reafirmira pravo žena na glasovanje na svim izborima i kandidiranje za izbore u izabranim tijelima, prava koja su već bila garantirana u drugim međunarodnim instrumentima, uključujući Konvenciju

o političkim pravima žena iz 1953. godine i Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine. Pored prava iznešenih u ranijim instrumentima, član eksplicitno ističe i pravo glasovanja na javnim referendumima.

Član 7.(b) također odražava postojeće standarde u međunarodnomu pravu. Međutim, obzirom da će države potpisnice “osigurati” pravo učešća, time se zahtijeva od vlada da stvore uvjete koji će olakšati učešće žena. Ova obveza može se izvršiti, na primjer, uključujući žene na listu vladinih kandidata/ica, kroz afirmativne akcije i kvote i uklanjanje ograničenja na osnovu gendera za određena radna mjesta.

Član 7.(c) sadrži jedinu referencu Konvencije na nevladine udruge (NVU-e). On uspostavlja pravo žena na učešće u NVU-ima i udrugama koje su uključene u javni i politički život zemlje, te obvezuje države da osiguraju da ovo pravo bude jednako za muškarce i žene. Opća preporuka 23 o ženama i javnom životu, koje je Povjerenstvo usvojilo na njegovoj šesnaestoj sjednici, pruža detalje o materijalima koje treba uključiti u izvješća pod ovim članom.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Imaju li žene pravo glasovati na svim izborima jednako kao muškarcima? Ako imaju, koji procent žena glasuje u poredbi s muškarcima? Ovisi li pravo glasovanja o nekim zahtjevima za pismenošću i imovinom? Ako da, utječu li takovi zahtjevi nepovoljno na žene? Na primjer, isključuju li takovi zahtjevi žene iz glasovanja ili utječu li više na mogućnost žena nego muškaraca da glasuju?

2. Koji procent članstva političkih stranaka su žene? Kakova je priroda učešća žena u radu političkih stranaka? Koje mjere su usvojene od političkih stranaka kako bi se povećao broj žena u članstvu? Koji je procent žena kandidatica za javno izabrana tijela, lokalna ili državna? Koji je procent izabраниh žena?

3. Mogu li se žene kandidirati za izabrane pozicije jednako kao i muškarcima? Koji procent kandidata/ica su žene? Koje mjere su usvojile političke

stranke kako bi se povećao procent žena kandidatica? Koje mjere su poduzele političke stranke kako bi se povećao broj žena u javnoj vlasti? Ako su neke mjere poduzete, koje javne funkcije trenutačno drže žene? Uključiti postavljene i izabrane pozicije. Jesu li nositeljice takovih funkcija predstavnice žena? Koji procent javnih službi predvode žene?

4. Postoje li čimbenici koji priječe učešće žena u politici? Ako postoje, koji su i tretiraju li se na neki način? Koje prepreke priječe ženama predvoditi urede u strukturi stranačkih povjerenstava? Na primjer, financije, briga o djeci, manjak samopouzdanja ili opći stavovi?

5. Koji procent žena učestvuje u izborima i javnim referendumima?

6. Koje su mjere poduzete kako bi se osiguralo da žene učestvuju u izradi i provedbi planova za razvoj na svim razinama?

7. Koje usluge potpore postoje u zemlji kako bi se ženama omogućilo učešće u javnomu životu?

8. Učestvuju li žene u sindikatima? Postoje li čimbenici koji utječu na njihovo učešće u ovoj oblasti? Jesu li poduzete mjere kako bi se ohrabrilo njihovo učešće?

9. Diskriminiraju li se žene i jesu li podložne kršenju ljudskih prava zbog njihovih političkih aktivnosti u ženskim organizacijama? Jesu li žene političke zatvorenice podložne seksualnomu zlostavljanju? Ako jesu, molimo, detaljno obrazložite.

10. Do koje mjere su ženske organizacije aktivno uključene u procese donošenja odluka? Postoje li mehanizmi kako bi se osiguralo ovo uključenje?

ČLAN 8.

MEĐUNARODNO ZASTUPANJE I UČEŠĆE

Države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere kako bi osigurale da žene, ravnopravno s muškarcima, bez diskriminacije, imaju mogućnost za-

stupati vlade na međunarodnoj razini te učestvovati u radu međunarodnih organizacija.

KOMENTAR

Ponavljajući član 8. Povelje Ujedinjenih naroda, član 8. Konvencije zahtijeva od država potpisnica poduzimanje mjera kako bi žene imale jednake mogućnosti kao muškarci zastupati svoje vlade na međunarodnoj razini, kao i ravnopravno učestvovati u međunarodnim organizacijama.

Obzirom na čimbenik koji potvrđuje kako je ravnopravno zastupništvo žena na međunarodnoj razini daleko od ostvarenja, Povjerenstvo za uklanjanje diskriminacije nad ženama, u Općoj preporuci 8, predložilo je da države potpisnice koriste privremene posebne mjere predviđene u članu 4. kako bi se postigao ovaj cilj. Opća preporuka 23 također pruža više informacija koje se trebaju uključiti u izvještavanje pod ovim članom.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Imaju li žene pravo i mogućnost zastupati vladu na međunarodnoj razini i učestvovati u radu međunarodnih organizacija jednako kao muškarci?
2. Koji je procent žena veleposlanica? Koji je procent drugih zastupnica stranih vlada ili međunarodnih udruga? Kako djeluju? Postoje li primjeri gdje žene, zasnovano na genderu, nemaju mogućnost zastupati zemlju ili učestvovati u radu međunarodnih udruga? Molimo, opišite.
3. Koji procent žena je zastupljen u stranim servisima vaše zemlje i na kojim razinama? Koji je procent žena ekspertica poslanih na međunarodne sastanke i koje su njihove oblasti?
4. Koji je procent žena u zemlji zaposlenih u međunarodnim udrugama i u kojim područjima? Postoji li jednaka mogućnost za žene poslati zastupnice svojih zemalja koje će učestvovati u radu međunarodnih organizacija?
5. Postoje li programi koji podstiču žene na zapošljavanje u stranim servisima ili prijavu za pozicije u međunarodnoj administraciji?

ČLAN 9.

DRŽAVLJANSTVO

Države potpisnice omogućit će ženama jednaka prava kao i muškarcima da dobiju, promijene ili zadrže svoje državljanstvo. One će osigurati posebice da ni brak sa strancem niti promjena državljanstva muža u braku ne mijenja automatski državljanstvo žene, čini ju osobom bez državljanstva ili prisiljava na suprugovo državljanstvo.

Države potpisnice omogućit će ženama jednaka prava kao muškarcima po pitanju državljanstva njihove djece.

KOMENTAR

Član 15. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima jamči svakomu pravo na državljanstvo. Član 9. Konvencije omogućava ženama jednaka prava kao muškarcima da dobiju, promijene ili zadrže svoje državljanstvo i dodjeljuje im ista prava po pitanju državljanstva njihove djece. Član 9. treba čitati zajedno s članovima 15. i 16. Konvencije koji se odnose na ravnopravnost žena pred zakonom i u obitelji. Kao što CEDAW ističe u Općoj preporuci 21, državljanstvo je ključno za puno učešće u društvu. Državljanstvo žene može utjecati na njezino pravo na glasovanje ili njezin pristup javnoj službi; može utjecati na njezin izbor mjesta boravka i njezin pristup javnim servisima i beneficijama. U slučaju udatih žena, domaći građanski zakoni mogu nametnuti ženama muževljevo državljanstvo, ili mogu učiniti da izgube svoje državljanstvo zbog braka sa strancem. Član 9. osnažuje standarde elaborirane u Konvenciji o državljanstvu udatih žena, usvojenoj od Generalne skupštine 1957. godine. Sukladno ovoj Konvenciji, ni brak niti poništenje braka, niti promjena državljanstva muža, ne mogu automatski promijeniti ženino državljanstvo.

Član 9. ne treba biti shvaćen kao prisila žene da zadrži svoje državljanstvo ili da na kakov način utječe na ženu onako kako ona to ne bi željela.

Član 9. zahtijeva da žene imaju jednaka prava kao muškarci po pitanju državljanstva njihove djece. Stoga, građanski se zakoni po kojima djeca automatski dobijaju očevo državljanstvo, a ne majčino, suprotstavljaju

ovomu članu. Pored toga, član 7. Konvencije o pravima djeteta (1989.) dodjeljuje pravo djetetu na stjecanje državljanstva.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Imaju li žene, bilo udate ili neudate, jednaka prava kao muškarci dobiti, promijeniti ili zadržati svoje državljanstvo? Koji društveni, kulturni ili gospodarstveni čimbenici utječu na uživanje ovih prava žena?

2. Utječu li brak sa stranim državljaninom ili promjena državljanstva muža na bilo koji način na državljanstvo žene?

3. Je li državljanstvo neke osobe određeno rođenjem, podrijetlom, brakom ili kombinacijom ovih čimbenika? Ako je državljanstvo određeno podrijetlo, ima li državljanstvo majke jednaku vrijednost kao i državljanstvo oca?

4. Imaju li žene i muškarci ista prava kada je u pitanju stjecanje boravišta i radnoga statusa za njihove supružnike/ce u situacijama kada je supružnik/ca strani/a državljanin/ka? Kako se određuje državljanstvo djeteta? Imaju li maloljetna djeca vlastite putovnice? Ako ne, mogu li maloljetna djeca putovati na majčinoj putovnici ili samo na očevoj? Je li potreban očev pristanak kako bi se djeca stavila na majčinu putovnicu? Je li potreban pristanak roditelja kako bi maloljetna djeca napustila zemlju? Ako jeste, čiji je pristanak potreban i u kojim okolnostima?

5. Može li žena dobiti putovnicu ili putovati bez muževe dozvole ili muškog pratitelja?

ČLAN 10.

IZOBRAZBA

Države potpisnice poduzet će sve moguće mjere na uklanjanju diskriminacije nad ženama, kako bi im se osigurala jednaka prava kao muškarcima u oblasti izobrazbe, i posebice, kako bi se osigurali, na osnovi ravnopravnosti žena i muškaraca:

a) Isti uvjeti za odredbu smjernica za karijeru i zvanje, za pristup studijima

i završavanju studija u izobrazbenim ustanovama svih kategorija u ruralnim kao i u urbanim područjima; ova ravnopravnost treba biti osigurana u predškolskoj, općoj, tehničkoj, profesionalnoj i visokoj tehničkoj izobrazbi, kao i u svim vrstama obuka;

b) Pristup istim nastavnim planovima i programima, isti ispiti, kvalificirano nastavno osoblje s istim standardom i školske prostorije i oprema iste kvalitete;

c) Uklanjanje bilo kojega stereotipnoga koncepta uloga muškaraca i žena na svim razinama i u svim oblicima izobrazbe, ohrabrujući spolno mješovitu izobrazbu i druge vrste izobrazbe koje će pomoći u postizanju ovoga cilja, i posebice, preko revidiranja knjiga i školskih programa te usklađivanjem nastavnih metoda;

d) Iste mogućnosti dobijanja stipendija i drugih subvencija;

e) Iste mogućnosti pristupa programima kontinuirane izobrazbe, uključujući funkcionalne programe opismenjavanja i opismenjavanja odraslih, posebice onih kojima je cilj smanjivanje, što je prije moguće, jaza u izobrazbi između muškaraca i žena;

f) Smanjenje stope prekidanja školovanja studentica i organiziranje programa za djevojke i žene koje su prerano prekinule školovanje;

g) Iste mogućnosti aktivnoga učešća u športovima i tjelesnom odgoju;

h) Pristup posebnim izobrazbenim informacijama kako bi se pomoglo pri osiguravanju zdravlja i dobrobiti obitelji, uključujući informacije i savjete o planiranju obitelji.

KOMENTAR

Ovaj član zahtijeva od vlada da poduzmu sve moguće mjere kako bi se uklonila diskriminacija žena u izobrazbi. On ponavlja prava zajamčena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Međunarodnom sporazumu o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima. Imajući posebice u vidu izobrazbu žena, član 10. Konvencije nalaže da se poduzmu sve potrebite mjere kako bi se pružila jednaka prava ženama i djevojčicama u oblasti izobrazbe, kako bi im se omogućilo da u potpunosti učestvuju u životu zemalja.

Kako bi se osigurala ravnopravnost muškaraca i žena po pitanju izobrazbe, član 10.(a) zahtijeva iste uvjete za muškarce i žene po pitanju smjer-

nica za karijeru i zvanje, i pristupa studijima i završavanju studija u svim izobrazbenim institucijama u ruralnim i urbanim područjima. Jednakost žena treba biti osigurana posebice u predškolskoj, općoj, tehničkoj, profesionalnoj i visokotehničkoj izobrazbi, te svim vrstama obuka. Član 10.(b) jamči ženama isti pristup nastavnim planovima i programima, ispitima, školskim prostorijama, nastavno osoblje sličnoga standarda kvalifikacija, kao i opremu slične kvalitete.

Član 10.(c) nastoji ukloniti stereotipne koncepte o ulogama žena i muškaraca na svim razinama i u svim oblicima izobrazbe. Konvencija hrabri spolno mješovitu izobrazbu i druge vrste izobrazbe, što pomaže pri postizanju ovoga cilja i zahtijeva, posebice, revidiranje knjiga i školskih programa i prilagodbu nastavnih metoda koji hrabre uklanjanje stereotipnoga određivanja spolova. Kako bi se iskorijenilo stereotipno određivanje spolova, možda će biti potrebno ispraviti neravnopravnosti između žena i muškaraca koji rade u izobrazbenim institucijama.

Član 10.(d) jamči ženama i djevojčicama iste mogućnosti kao muškarcima i dječacima po pitanju dobijanja stipendija i drugih subvencija. Član 10.(e) obvezuje države da osiguraju jednake mogućnosti ženama za učešće u kontinuiranoj izobrazbi, uključujući programe opismenjavanja. Pristup programima kontinuirane izobrazbe važan je da bi se ispravile neravnopravnosti između muškaraca i žena, posebice u oblasti nove tehnologije. Žene u nepovoljnom položaju, posebice imigrantice, koje su često izolirane, navlastito imaju potrebu za izobrazbom za odrasle, koja bi im pomogla da poboljšaju kvalitetu života obzirom na dvostruki teret kuće i plaćenoga uposlenja.

Obzirom da djevojčice češće nego dječaci prerano prekidaju školovanje, vlade bi trebale, po članu 10.(f), raditi na smanjenju stope prekida školovanja za djevojčice i pružiti programe za djevojčice i žene koje su napustile školu prije završetka studija. Osobita pozornost treba se obratiti na zadovoljavanje potreba mladih trudnih studentica i mladih majki, kako bi im se omogućilo da dovrše svoje školovanje. Također se trebaju inicirati programi koji će ohrabriti ove žene da se uključe ili ponovno uključe u plaćeni radni proces.

Žene i djevojčice često imaju nejednake mogućnosti za učešće u sportovima i tjelesnom odgoju, i manje resursa je na raspolaganju za promidžbu njihovih aktivnosti. Član 10.(g) nastoji promijeniti ovaj trend dok član 10.(h) daje pravo ženama i djevojčicama na izobrazbu glede zdravlja i obiteljskoga života. U odredbi koja je jedinstvena u ovoj Konvenciji, ženama su zajamčena prava pristupa informacijama i savjetima s vezi s planiranjem obitelji, što bi im omogućilo da odlučuju o broju djece i periodu između njihovih rođenja. Pristup ovim informacijama bi također omogućio djevojčicama da jednako učestvuju u pitanjima u vezi s obiteljskim životom.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Jesu li poduzete zakonodavne ili druge mjere kako bi se osigurao jednak pristup izobrazbi za muškarce i žene? Postoji li jednak pristup izobrazbi u praksi?

2. Mogu li djevojčice i dječaci uzimati iste predmete u osnovnim i srednjim školama i na visokoškolskim institucijama? Ako je tako, jesu li djevojčice svjesne opcija koje su im na raspolaganju? Ako jesu, iskoriste li ove opcije? Ako ne, zašto?

3. Koji je procent djevojčica i djevojaka koje su završile osnovnu, srednju i fakultetsku izobrazu? Kako se ovi procenti odnose na procent žena u odnosu na muškarce u zemlji po starosnim skupinama?

4. Koja je sveukupna stopa pismenosti za muškarce i žene? Od 15-24 godine? Od 25-44 godine? Od 45 i više godina?

5. U školama koje nisu spolno mješovite, jesu li nastavni planovi i programi, ispiti, nastavno osoblje, školske prostorije i oprema, iste kvalitete za dječake i djevojčice? Ako nisu, opišite razlike. Na primjer, uporedite odnos student-nastavnik, predmete, troškove za studente i studentice po osobi.

6. Ako izobrazbeni sustav određuje studente u različite grane, struje ili "kolosijek" studija, jesu li djevojčice i dječaci jednako zastupljeni u ovim

kolosijecima? Hrabre li se djevojčice studirati tradicionalno “muške” vrste studija? Kako?

7. Koji je procent žena koje diplomiraju medicinu? Elektrotehniku? Pravo? Znanosti? Poljodjelstvo? Kako se ovi procenti odnose na procent žena u odnosu na muškarce u zemlji?

8. Koje su stipendije na raspolaganju? Jesu li one jednako dostupne ženama i muškarcima? Od stipendija koje su dostupne i ženama i muškarcima, koji broj njih ide ženama, a koji muškarcima?

9. Postoje li stipendije koje su dostupne samo za žene ili samo za muškarce? Koji procent svih raspoloživih stipendija daje se ženama na prvoj, drugoj i višim razinama izobrazbe?

10. Koliko žena uđe na užu listu za ove stipendije u odnosu na muškarce?

11. Koji je procent studentica u izobrazbi za odrasle i u programima opis-menjavanja? Koji je bročani odnos žena i muškaraca koji se upisuju na ove programe? Postoje li prepreke za upis žena? Ako postoje, koje su? Postoji li neka posebna skupina žena, na primjer migrantice ili domaće stanovnice, na koje ove prepreke posebice utječu?

12. Postoje li zakoni i politike koje pokušavaju zadržati djevojčice u školama do dobi kada završava školovanje? Molimo, opišite.

13. Koji izobrazbeni programi su na raspolaganju djevojčicama i ženama koje su napustile školu prije vremena? Kakve su kvalifikacije i iskustva nastavnika u takvim programima? Pohađa li više muškaraca nego žena takve programe?

14. Koja je stopa prekidanja školovanja za žene na svim razinama izobrazbe? Koji su glavni uzroci prekidanja školovanja djevojčica ili žena? Postoji li statistika koja pokazuje razine stopa prekidanja školovanja studentica? Vode li se ove statistike na komparativnoj osnovi?

15. Koji je procent nastavnica/profesorica u osnovnim školama? U srednjim školama? Na sveučilištima? Usporedite hijerarhijske razine ženskog osoblja na svakoj razini.

16. Koji je procent direktorica škola i voditeljica odjeljenja? Koji je procent sveučilišnih profesorica i predvoditeljica odsjeka? Pružite profil osoblja razvrstan po genderu u oblasitima osnovne, srednje i više izobrazbe.

17. Imaju li žene isti pristup kao muškarci izobrazbi o obiteljskom životu, uključujući planiranje obitelji? Je li izobrazba o obiteljskom životu i planiranju obitelji uključena u nastavne programe? Ako jest, što se uči?

18. Imaju li djevojčice iste mogućnosti kao dječaci sudjelovati u športovima i tjelesnom odgoju u školama? Postoje li neka pravila koja zabranjuju učešće žena i djevojčica u športovima i tjelesnom odgoju? Postoje li neki kodovi oblačenja koji otežavaju puno učešće djevojčica i žena u športovima? Je li trenutačno prihvatljivo za žene učestvovati u svim športovima? Jesu li športski objekti jednako dostupni ženama i muškarcima, djevojčicama i dječacima?

19. Postoji li stereotipno predstavljanje spolova, kao što je oslikavanje žena kao tajnica radije nego li rukovoditeljica, u nastavnim planovima i programima, knjigama, itd? Ako jest, koliko je zastupljeno? Jesu li inicirane procedure za tretiranje ovoga stereotipnoga predstavljanja?

20. Je li izvršeno istraživanje postignuća djevojčica koje pohađaju mješovite škole u odnosu na one koje pohađaju škole samo za djevojčice? Ako jest, kakav je rezultat ovoga istraživanja?

21. Postoje li smjernice za karijeru i zvanje, kako bi se djevojčice informirale o punomu opsegu mogućnosti? Jesu li na raspolaganju informacije o ovim mogućnostima? Je li potrebno posebice hrabriti djevojčice kako bi iskoristile ove mogućnosti? Ako jest, koja vrst hrabrenja je potrebita? Suočavaju li se djevojčice s nekim zaprekama pri korišćenju ovih mogućnosti? Ako da, s kojima? Koriste li se mjere za tretiranje ovih zapreka? Ako da, molimo, opišite ih.

ČLAN 11.

UPOŠLJAVANJE

1. Države potpisnice poduzet će sve moguće mjere kako bi uklonile diskriminaciju nad ženama u oblasti upošljavanja i time im osigurale jednaka prava kao muškarcima, posebice:

- a) Pravo na rad kao neotuđivo pravo svakoga ljudskog bića;
- b) Pravo na jednake mogućnosti upošljavanja, uključujući primjenu istih kriterija za odabir po pitanju upošljavanja;
- c) Pravo na slobodan izbor profesije i uposlenja, pravo na unaprjeđenje, sigurnost na poslu i sve beneficije i uvjete za usluge i pravo na profesionalnu obuku i prekvalificiranje, uključujući pripravnički staž, naprednu profesionalnu obuku i rekurentnu obuku;
- d) Pravo na jednaku plaću, uključujući beneficije, i na jednak tretman u radu jednake vrijednosti, kao i jednak tretman u procjeni kvalitete rada;
- e) Pravo na socijalnu zaštitu, posebice u slučajevima umirovljenja, nezaposlenosti, bolesti, invalidnosti, starosti i drugih nemogućnosti za rad, kao i pravo na plaćeno odsustvo;
- f) Pravo na zdravstveno osiguranje i sigurnost u radnim uvjetima, uključujući zaštitu reproduktivne funkcije.

2. Kako bi se spriječila diskriminacija nad ženama na osnovi braka ili materinstva i osiguralo njihovo pravo na rad, države potpisnice poduzet će sve moguće mjere:

- a) Kako bi se zabranilo i odredile sankcije za otpuštanje na osnovi trudnoće ili porodiljskog odsustva i diskriminaciju u otpuštanju na osnovi bračnoga statusa;
- b) Kako bi porodiljsko odsustvo bilo plaćeno ili nosilo slične socijalne beneficije bez dokidanja radnoga odnosa, gubitka pozicije ili socijalnih naknada;
- c) Kako bi ohrabrine pružanje potrebitih socijalnih usluga, što bi omogućilo roditeljima da kombiniraju obiteljske obveze s profesionalnima, kao i učešće u javnom životu, posebice kroz promidžbu uspostave i razvoja mreže usluga za brigu o djeci;
- d) Kako bi pružile osobitu zaštitu trudnicama u poslovima koji su im štetni po zdravlje.

3. Zaštitničko zakonodavstvo za pitanja u ovom članu treba periodično razmatrati, obzirom na znanstvena i tehnološka saznanja, i treba ga revidirati, ukinuti ili produžiti po potrebi.

KOMENTAR

Obvezujući vlade na poduzimanje svih mogućih mjera na uklanjanju diskriminacije nad ženama u upošljavanju, član 11. jamči ženama ista prava u upošljavanju, te iste mogućnosti, izbore i beneficije kao muškarcima. On obvezuje države na uklanjanje izravne i neizravne diskriminacije nad ženama. Neizravna diskriminacija sastoji se od manje primjetnih mjera koje više utječu na žene nego na muškarce. Primjeri uključuju nerelevantne zahtjeve za veličinom ili visinom, starosnom dobi, i drugim uvjetima, što ometa ravnopravne mogućnosti žena pri upošljavanju.

Sastavljajući standarde ugrađene u instrumente Ujedinjenih naroda, kao i one standarde dogovorene s Međunarodnom organizacijom rada (ILO), član 11. potvrđuje postojanje prava na rad u međunarodnom pravu i elaborira sveobuhvatan niz obveza država potpisnica na osiguranju ženama punoga i učinkovitoga uživanja toga prava. Države potpisnice moraju jamčiti ženama ista prava upošljavanja i iste mogućnosti kao muškarcima, ukidajući diskriminatorne zakone i prakse pri upošljavanju, te pružiti djevojčicama i ženama de facto iste mogućnosti kao muškarcima, osiguravajući pri tomu da su izobrazbeno i profesionalno spremne za široki izbor karijera. Pri upošljavanju se moraju primjenjivati isti kriteriji za muškarce i žene.

Ženama se jamči slobodan izbor profesije i uposlenja i ne trebaju se ograničavati na poslove koji su tradicionalno određeni za žene. One trebaju imati ista prava na unaprjeđenje, sigurnost na radnom mjestu, sve beneficije i uvjete za usluge, obuku i prekvalifikacije. Ženama se jamči pravo na istu plaću i sve beneficije u svezi s radom. One moraju primati jednaku plaću za jednak rad. Pored jednakog tretmana za posao jednake vrijednosti, predmet CEDAW Opće preporuke 13, njima se mora priuštiti jednak tretman u procjeni kvalitete rada. One trebaju uživati pravo na socijalnu skrb kada su neuposlene, umirovljene ili nesposobne za rad. Ženama se jamči pravo na plaćeno odsustvo i zdrave i sigurne uvjete rada.

Specifične odredbe zabranjuju bilo kakvu diskriminaciju na osnovi bračnoga statusa ili materinstva. Mora se zabraniti i podložiti sankcijama otpuštanje na osnovi trudnoće ili trudničkoga odsustva, kao i bilo koje diskriminatorno otpuštanje na osnovi bračnoga statusa. Države također moraju uvesti mjere, uključujući plaćeno trudničko odsustvo bez gubitka radnoga odnosa i beneficija, kako bi se roditeljima omogućilo da kombiniraju obiteljski život s poslovnim i učestvuju u javnomu životu. Ovdje se države posebice hrabre na razvijanje programa dječje skrbi. Zabranjujući diskriminaciju na osnovi reproduktivne funkcije žena, član 11. zadržava njihovo pravo da sačuvaju ovu funkciju na radnomu mjestu, te obvezuje države potpisnice da pružaju posebnu zaštitu ženama za vrijeme trudnoće u poslovima koji su im štetni po zdravlje. Budući da su reproduktivna funkcija žena i trudnoća često bile izgovor za diskriminatorne prakse pri upošljavanju, član 11.(3) obvezuje države potpisnice da posebice revidiraju protektivno zakonodavstvo koje može biti uvedeno za ove svrhe.

Pri formuliranju općih preporuka, CEDAW je posvetio posebnu pozornost značenju člana 11. U Općoj preporuci 13, koja se odnosi na jednake plaće za rad jednake vrijednosti, države potpisnice se hrabre razmotriti sustave gender neutralne procjene posla i uključiti princip jednakosti za rad jednake vrijednosti u kolektivnim ugovorima. U Općim preporukama 16 i 17, CEDAW je obratio pozornost na disproportionalno učešće žena u neplaćenom neformalnomu sektoru, najčešće u obiteljskom kontekstu. Prava zajamčena članom 11. primjenjiva su samo na formalno uposlenje, i, sukladno tomu, ovi radnici su nezaštićeni i ranjivi. Ponovno, u Općim preporukama 12 i 19, CEDAW skreće pozornost na nasilje nad ženama na radnom mjestu, uključujući seksualno zlostavljanje, od muških suradnika i nadređenih. Ove opće preporuke naznačavaju da uklanjanje diskriminacije na radnomu mjestu uključuje obvezu uklanjanja nasilja na radnom mjestu odgovarajućim pravnim i praktičnim mjerama.

ODGOVORNOST I PROVEDBA: PITANJA

1. Postoje li razlike u praksama upošljavanja za muškarce i za žene? Ako postoje, koje su?
2. Koje odredbe postoje za uklanjanje diskriminacije nad ženama pri

upošljavanju? Jesu li ove odredbe na snazi? Kako?

3. Koje su pravne i druge mjere poduzete kako bi se promicale jednake mogućnosti upošljavanja za žene i muškarce?

4. Koji procent ukupne plaćene radne snage su žene? Od ukupne plaćene radne snage u starosnoj dobi od 15-24? Od 25-44 godina? Od 45 godina i više?

5. Od žena koje su plaćena radna snaga, koji procent su radnice s pola radnoga vremena? Koji procent je radnica s punim radnim vremenom? Koji procent radnika/ca s pola radnoga vremena i punim radnim vremenom sveukupno su žene?

6. Postoje li industrijske grane u kojima žene rade svoj posao kod kuće? Postoje li pravila koja utječu na ovaj rad? Imaju li ove radnice beneficije, primjerice, bolovanje, plaćeni odmor? Koja je razina plaćanja ovoga rada u odnosu na druge vrste uposlenja?

7. Postoje li profesije koje su, po zakonu ili običaju, određene uglavnom za žene? Koje su to? Postoje li profesije koje su, po zakonu ili običaju, određene uglavnom za muškarce? Koje su to?

8. Osigurava li vlada mogućnosti za žene u profesijama koje im nisu tradicionalno određene?

9. Hrabre li se žene na pripravnički staž u oblastima koje nisu obično određene za žene?

10. Trebaju li žene po zakonu dobijati istu plaću za isti posao ili posao iste vrijednosti kao muškarci? Koji procent plaća muškaraca dobijaju žene? Koja su sredstva na raspolaganju kako bi se suprotstavilo diskriminaciji u plaćanju? Postoje li zapreke koje otežavaju provedbu zakona o jednakom plaćanju? Ako postoje, koje su? Ako postoje odredbe o jednakom plaćanju, kako se procjenjuje kvaliteta posla? Vodi li ova procjena jednakosti tretmana?

11. Koje beneficije u svezi s radom su obično na raspolaganju radnicima? Dobijaju li žene jednake beneficije, kao što je plaćeni odmor, bolovanje, poslovna obuka, invaliditet i starost?

12. Računa li se rad žena doma kao dio posla koji obavlja radna snaga i uključuje u državnu statistiku (npr. računanje GDP/GNP)? Računa li se neplaćeni poljoprivredni rad kao dio bruto nacionalnoga proizvoda? Računaju li se neplaćeni rad kod kuće i poljoprivredni rad podobnim za ostvarenje mirovine i drugih poslovnih beneficija?

13. Koja je obvezna starosna dob za umirovljenje za muškarce i za žene? Koja je uobičajena starosna dob dobrovoljnog umirovljenja za muškarce i žene? Doprinose li muškarci i žene iste iznose za njihove mirovine?

14. Ako zemlja ima socijalnu skrb, jesu li sve žene obuhvaćene ovim zakonodavstvom? Ako nisu, koje su skupine isključene i iz kojih razloga? Imaju li žene koristi od mirovina njihovih muževa i obratno?

15. Utječe li trudnoća utiče na sigurnost uposlenja? Ako da, kako? Ima li država odredbe koje osiguravaju da žene u trudnoći ili na trudničkom odsustvu ne budu podložene otpuštanju? Ako je tako, koje se sankcije, ukoliko ih ima, koriste za ova otpuštanja? Koliko često se ove sankcije koriste?

16. Koja je odredba donesena za trudničko odsustvo? Ima li država sustav plaćenog trudničkog odsustva? Ako ima, tko ga plaća i koliko je to učinkovito? Je li na snazi? Koje su kazne nepoštivanja? Jesu li provedene studije za određivanje njegove uporabe i učinkovitosti?

17. Postoji li odredba za odsustvo očeva? Ako postoji, može li se dijeliti među roditeljima? Ako je na raspolaganju, koji procent muškaraca uzima to odsustvo? Ukoliko postoje odredbe za roditeljsko odsustvo, koje su posljedice uzimanja roditeljskog odsustva na poslovne beneficije, poziciju i unaprjeđenje?

18. Je li otpuštanje žena na osnovi trudničkog odsustva ili bračnoga sta-

tusa zabranjeno zakonom ili politikom? Događa li se to u praksi?

19. Ukoliko država ima odredbu za plaćeno odsustvo, je li ovo odsustvo jednako na raspolaganju muškarcima i ženama?

20. Postoji li odredba za fleksibilne radne okvire, kao što je podjela posla ili rad s pola radnoga vremena na neodređen period, što bi omogućilo ženama ili muškarcima da kombiniraju radne s obiteljskim obvezama? Ako postoji, koriste li žene i muškarci jednako ove mogućnosti? Ako ne, tko koristi ove mogućnosti? Ukoliko postoji mogućnost za fleksibilan rad, kakve posljedice ima ovakav rad na poslovne beneficije, poziciju i unaprjeđenje?

21. Utječe li bračni status na poslovnu sigurnost?

22. Koje zdravstvene i sigurnosne zakone i pravila ima država? Postoje li pravne odredbe koje pružaju ženama posebnu zaštitu u trudnoći u poslovima koji su im štetni po zdravlje? Koja vrsta posla se smatra osobito štetnom za zdravlje?

23. Postoje li posebne vrste posla, na primjer noćni rad, podzemni i rudarski poslovi ili poslovi u posebnim industrijskim granama, koji zabranjuju učešće žena? Ako da, na kojoj osnovi se ženama zabranjuje učešće? Kakve posljedice ove restrikcije imaju na ekonomske mogućnosti žena? Ukoliko postoje odredbe za zdravstvenu skrb i sigurnost žena na radnom mjestu, jesu li one podložene redovitom revidiranju, obzirom na znanstvena i tehnička saznanja?

24. Ima li država mrežu usluga za skrb o djeci? Ako ima, odgovara li ona postojećim potrebama? Koje vrste skrbi o djeci su na raspolaganju ženama koje rade? Podupire li vlada, financijski ili na neki drugi način, skrb o djeci? Ako postoje usluge skrbi o djeci, je li uposljeno obučeno osoblje?

25. Postoje li pravne mjere koje reguliraju uspostavu i funkcioniranje ovih usluga gdje one postoje? Ako postoje, koje su?

26. Koji procent uposlenika pruža skrb djeci? Koji procent djece od 0-3 godine je zbrinuto? Od 3-6 godina?

27. Kako se zbrinjavaju djeca koja idu u školu kada je radno vrijeme roditelja dulje od školskoga dana?

28. Zahtijevaju li se po zakonu stanke za dojilje? Omogućavaju li se one u praksi? Koriste li ih žene u praksi?

29. Koji je stupanj sindikalizacije radne snage? Koji je procent žena članica sindikata? Koja je razina sindikalizacije u oblastima tržišta rada kojima dominiraju žene?

30. Je li država uvela mjere za tretiranje seksualnoga zlostavljanja i nasilja nad ženama na radnom mjestu? Ako jest, molimo, opišite ih i opišite njihove posljedice.

**КОНВЕНЦИЈА О УКИДАЊУ СВИХ
ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА**

СРПСКИ

ПРЕАМБУЛА

Дио I

ДИСКРИМИНАЦИЈА (Члан 1.)

КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ (Члан 2.)

ГАРАНТОВАЊЕ ОСНОВНИХ ЉУДСКИХ ПРАВА И
ОСНОВНИХ СЛОБОДА (Члан 3.)

ПОСЕБНЕ МЈЕРЕ (Члан 4.)

СТЕРЕОТИПНЕ ПОЛНЕ УЛОГЕ И ПРЕДРАСУДЕ (Члан 5.)

ПРОСТИТУЦИЈА (Члан 6.)

Дио II

ПОЛИТИЧКИ И ЈАВНИ ЖИВОТ (Члан 7.)

ПРЕДСТАВЉАЊЕ (Члан 8.)

ДРЖАВЉАНСТВО (Члан 9.)

Дио III

ОБРАЗОВАЊЕ (Члан 10.)

ЗАПОШЉАВАЊЕ (Члан 11.)

ЗДРАВЉЕ (Члан 12.)

ЕКОНОМСКО И СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ (Члан 13.)

ЖЕНЕ НА СЕЛУ (Члан 14.)

Дио IV

ЗАКОН (Члан 15.)

БРАК И ПОРОДИЧНИ ЖИВОТ (Члан 16.)

ДИО V

КОМИСИЈА ЗА УКИДАЊЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

НАД ЖЕНАМА (ЧЛАН 17.)

ДРЖАВНИ ИЗВЈЕШТАЈИ (ЧЛАН 18.)

ПРАВИЛА ПРОЦЕДУРЕ (ЧЛАН 19.)

САСТАНЦИ КОМИСИЈЕ (ЧЛАН 20.)

ИЗВЈЕШТАЈИ КОМИСИЈЕ (ЧЛАН 21.)

УЛОГА СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИХ АГЕНЦИЈА (ЧЛАН 22.)

ДИО VI

ЕФЕКАТ НА ДРУГЕ СПОРАЗУМЕ (ЧЛАН 23.)

ОБАВЕЗЕ ДРЖАВА УГОВОРНИЦА (ЧЛАН 24.)

ПРЕЛАЗНЕ ОДРЕДБЕ КОНВЕНЦИЈЕ (ЧЛАНОВИ 25-30.)

ОПЦИОНАЛНИ ПРОТОКОЛ КОНВЕНЦИЈЕ О УКИДАЊУ СВИХ
ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ НАД ЖЕНАМА

ПРЕПОРУКЕ ЗА CEDAW

КОНВЕНЦИЈА О УКИДАЊУ СВИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА

Одобрена и предложена за потпис, ратификацију и приступање Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 34/180 од 18. децембра 1979. Ступила на снагу: 3. септембра 1981. у складу са чланом 27.(1)

Инкорпорисана у Устав БиХ у Анексу I

Државе чланице ове конвенције,
Констатујући да Повеља Уједињених нација поново проглашава вјеру у основна права човјека, достојанство и вриједност човјекове личности и у равноправност мушкараца и жена,
Констатујући да Општа декларација о правима човјека потврђује принцип недопустивости дискриминације и проглашава да су сви људи рођени слободни и једнаки у достојанству и правима, и да сваком припадају сва права и слободе које су тамо наведене, без икаквих разлика, укључујући и разлику у погледу пола,
Констатујући да државе потписнице Међународног пакта о правима човјека имају обавезу да обезбиједи равноправност мушкараца и жена у погледу свих економских, друштвених, културних, грађанских и политичких права,
Имајући у виду међународне конвенције закључене под покровитељством Уједињених нација и специјализованих агенција које се односе на равноправност мушкараца и жена,
ЗАБРИНУТЕ, међутим, због чињенице да и поред свих ових инструмената и даље постоји широка дискриминација жена,

ПОДСЈЕЋАЈУЋИ да се дискриминацијом жена крше принципи равноправности и поштовања људског достојанства, да то представља препреку равноправном учешћу жена у политичком, друштвеном, економском и културном животу њихових земаља, спутава даљњи напредак друштва и породице и отежава потпун развој способности жена да учествују у служби својих земаља и човјечанства,

ЗАБРИНУТЕ због чињенице да су, у условима сиромаштва, женама најмање доступни храна, здравствена заштита, образовање, обука и запошљавање и задовољење других потреба,

УВЈЕРЕНЕ да ће успостављање новог међународног економског поретка, заснованог на равноправности и правичности, знатно допринијети остварењу равноправности мушкараца и жена,

НАГЛАШАВАЈУЋИ да је ликвидација апартхејда, свих облика расизма, расне дискриминације, колонијализма, неоколонијализма, агресије, стране окупације, доминације и мијешања у унутрашња питања других држава од битне важности за потпуно остварење права мушкараца и жена,

ПОТВРЂУЈУЋИ да ће јачање међународног мира и сигурности, попуштање међународне затегнутости, међусобна сарадња свих држава, без обзира на њихов друштвени и економски систем, опште и потпуно разоружање, посебно нуклеарно разоружање под строгим и ефикасном међународном контролом, афирмација принципа правичности, равноправности и узајамне користи у односима међу земљама, остварење права народа под страном и колонијалном доминацијом и страном окупацијом на самоопредјељење и независност, као и поштовање националног суверенитета и територијалног интегритета, допринијети друштвеном напретку и развоју, а тиме и остварењу потпуне равноправности мушкараца и жена,

УВЈЕРЕНЕ да потпун и свестран развој земаља, благостање свијета и питање мира захтијевају највеће учешће жена, равноправно с мушкарцима, у свим сферама живота,

ИМАЈУЋИ у виду велики допринос жена благостању породице и развоју друштва, што до сада није у потпуности признато, друштвени значај материнства и улогу оба родитеља у породици и подизању дјете треба сматрати заједничком одговорношћу мушкараца и жена и друштва у цјелини,

СВЈЕСНЕ да је потребно измијенити традиционалну улогу мушкарца, као и улогу жене у друштву како би се остварила потпуна равноправност мушкараца и жена,

РИЈЕШЕНЕ да примијене принципе садржане у Декларацији о елиминисању дискриминације жена, као и да у ту сврху усвоје мјере потребне за отклањање те дискриминације у свим њеним видовима и манифестацијама,

САГЛАСИЛЕ СУ СЕ О СЉЕДЕЋЕМ:

ЧЛАН 1.

За сврхе ове конвенције, израз “дискриминација жена” означава сваку разлику, искључење или ограничење у погледу пола, што има за посљедицу или циљ да женама угрози или онемогући признање, остварење или вршење људских права и основних слобода на политичком, економском, друштвеном, културном, грађанском или другом пољу, без обзира на њихово брачно стање, на основу равноправности мушкараца и жена.

ЧЛАН 2.

Државе чланице осуђују дискриминацију жена у свим видовима, сагласне су да спроводе свим одговарајућим средствима која им стоје на располагању и без одлагања политику отклањања дискриминације жена и ради тога се обавезују:

- (а) да унесу принцип равноправности мушкараца и жена у своје националне уставе или одговарајуће законе, ако то већ нису учиниле, као и да обезбиједи, законским или другим одговарајућим мјерама, практичну примјену тог принципа;
- (б) да усвоје одговарајуће законске и друге мјере, укључујући и санкције када је потребно, којима се забрањују сви видови дискриминације жена;
- (ц) да уведу правну заштиту права жена на равноправној основи с мушкарцима и да путем надлежних националних судова и других јавних институција обезбиједи ефикасну заштиту жена од сваког поступка којим се врши дискриминација;
- (д) да се уздрже од сваког поступка или праксе дискриминације жена и обезбиједи да јавни органи и институције поступају у складу с овом обавезом;

- (е) да предузму све потребне мјере за отклањање дискриминације жена од стране било ког лица, организације или предузећа;
- (ф) да предузму све подесне мјере, укључујући и законодавне, ради измјене или укидања постојећих закона, прописа, обичаја и праксе који представљају дискриминацију жена;
- (г) да ставе ван снаге све унутрашње казнене одредбе којима се врши дискриминација жена.

ЧЛАН 3.

Државе чланице предузимају у свим областима, посебно политичкој, друштвеној, економској и културној, све прикладне мјере, укључујући законодавне, да би обезбиједиле потпун развој и напредак жена, како би им се гарантовало остваривање и уживање права човјека и основних слобода равноправно с мушкарцима.

ЧЛАН 4.

1. Усвајање посебних привремених мјера од стране држава чланица, чији је циљ да се убрза остварење равноправности мушкараца и жена де факто, не сматра се дискриминацијом како је дефинисана у овој конвенцији, али не смије ни на који начин имати за посљедицу неједнака или различита мјерила; а ове мјере ће престати да важе када се оствари циљ да се свима пружи једнаке могућности и третман.

2. Усвајање посебних мјера од стране држава чланица, укључујући и мјере садржане у овој конвенцији чији је циљ заштита материнства, не сматра се дискриминацијом.

ЧЛАН 5.

Државе чланице предузимају све подесне мјере:

(а) ради измјене друштвених и културних обичаја у погледу понашања мушкараца и жена да би се отклониле предрасуде, као и уобичајена и свака друга пракса заснована на схваћању о инфериорности или супериорности једног или другог пола или традиционалној улози мушкараца, односно жена;

(б) да породично васпитање обухвати и правилно схваћање материнства као друштвене функције и признање заједничке

одговорности мушкараца и жена у подизању и развоју дјете, подразумијевајући да се у свим случајевима мора, прије свега, водити рачуна о интересима дјетета.

ЧЛАН 6.

Државе чланице предузимају све подесне мјере, укључујући и законодавне, ради сузбијања свих облика трговине женама, као и искоришћавања проституције жена.

ЧЛАН 7.

Државе чланице предузимају све подесне мјере за отклањање дискриминације жена у политичком и јавном животу земље, а посебно су дужне да обезбиједи, под једнаким условима као и мушкарцима, право жена да:

- (а) гласају на свим изборима и јавним референдумима и да буду биране у сва тијела која се бирају путем јавних избора;
- (б) учествују у креирању и спровођењу владине политике и да заузимају руководеће положаје и обављају све јавне функције на свим нивоима власти;
- (ц) учествују у раду невладиних организација и удружења која се баве јавним и политичким животом у земљи.

ЧЛАН 8.

Државе чланице предузимају све подесне мјере да би обезбиједиле женама могућност да под једнаким условима с мушкарцима, без дискриминације, представљају своје владе на међународном нивоу, као и да учествују у раду међународних организација.

ЧЛАН 9.

1. Државе чланице признају женама једнака права као и мушкарцима да стекну, промијене или задрже своје држављанство. Оне се посебно старају да склапање брака са страним држављанином или промјена држављанства мужа за вријеме трајања брака нема аутоматски за посљедицу промјену држављанства жене, нити да она постане лице без држављанства, односно да буде присиљена да узме држављанство мужа.

2. Државе чланице обезбјеђују женама једнака права као и мушкарцима у погледу држављанства дјете.

ЧЛАН 10.

Државе чланице предузимају све подесне мјере ради отклањања дискриминације жена да би им обезбиједиле једнака права као и мушкарцима у погледу образовања, а посебно да би на основу равноправности мушкараца и жена обезбиједиле:

(а) једнаке услове у погледу каријере и професионалног усмјеравања, у погледу могућности за учење и стицање диплома у образовним установама свих категорија, како у сеоским тако и у градским срединама; ова равноправност се обезбјеђује у погледу предшколског, општег, техничког и стручног образовања, као и вишег техничког образовања и свих врста професионалног усмјеравања;

(б) доступност једнаких наставних програма, једнаких испита и наставног особља које има квалификације истог нивоа, као и школских просторија и опреме истог квалитета;

(ц) отклањање традиционалног схваћања о улогама мушкараца и жена на свим степенима и у свим облицима образовања подстицањем стварања мјешовитих одјељења и других врста образовања који могу допринијети постизању тог циља, посебно ревизијом уџбеника и школских програма и прилагођавањем наставних метода;

(д) једнаке могућности коришћења стипендија и других врста бесповратне помоћи за студије;

(е) једнаке могућности приступа програмима перманентног образовања, укључујући програме за образовање одраслих и функционалне програме за описмењавање, посебно оне чији је циљ да се у што је могуће краћем времену смањи јаз у степену образовања између мушкараца и жена;

(ф) смањење стопе напуштања школе од стране женске омладине и

организација програма за дјевојке и жене које су прерано напустиле школу;

(г) једнаке могућности активног бављења спортом и физичког васпитања;

(х) доступност посебних информација из области образовања ради пружања помоћи у осигурању здравља и благостања породице, укључујући информације и савјете о планирању породице.

ЧЛАН 11.

1. Државе чланице предузимају све подесне мјере ради елиминисања дискриминације жена у области запошљавања да би се на основу равноправности мушкараца и жена обезбиједила једнака права, а посебно:

(а) право на рад као неотуђиво право свих људи;

(б) право на једнаке могућности запошљавања, укључујући и примјену једнаких критеријума при избору кандидата за радно мјесто;

(ц) право на слободан избор професије и запослења, право на унапређење, сигурност запослења и сва права и услови који проистичу из рада, као и право на стручно оспособљавање и преквалификацију, укључујући учење у привреди, више стручно оспособљавање и повремено додатно оспособљавање;

(д) право на једнаку награду, укључујући бенефиције, као и на једнак третман за једнак рад и једнак третман при оцјењивању квалитета рада;

(е) право на социјалну заштиту, посебно у случају одласка у пензију, незапослености, болести, инвалидности, старости и друге неспособности за рад, као и право на плаћено одсуство;

(ф) право на здравствену заштиту и заштиту на раду, укључујући и заштиту биолошких и репродуктивних функција жена;

2. Ради спречавања дискриминације жена због ступања у брак или материнства и обезбјеђивања њиховог стварног права на рад, државе чланице предузимају одговарајуће мјере ради:

(а) забране, под пријетњом предузимања санкција, давања отказа због трудноће или породилског одсуства и дискриминације приликом отпуштања с посла због брачног стања;

(б) увођења плаћеног породилског одсуства или сличних социјалних

бенефиција, без губљења права на раније радно мјесто, примања по основу стажа и социјална примања;

(ц) подстицања обезбјеђења потребних помоћних друштвених служби да би се родитељима омогућило да ускладе породичне обавезе с обавезама на радном мјесту и учешћем у друштвеном животу, посебно подстицањем оснивања и развоја мреже установа за бригу о дјечи;

(д) обезбјеђивања посебне заштите жена за вријеме трудноће на оним радним мјестима за која је доказано да су штетна за труднице.

3. Мјере законске заштите које се односе на питања обухваћена у овом члану преиспитују се периодично, у свјетлу научних и технолошких сазнања, и према потреби ревидирају, укидају или продужују.

ЧЛАН 12.

1. Државе чланице предузимају одговарајуће мјере ради елиминисања дискриминације жена у области здравствене заштите да би, на основу равноправности жена и мушкараца, обезбиједиле доступност здравствених услуга, укључујући оне које се односе на планирање породице.

2. Без обзира на одредбе става 1. овог члана, државе чланице обезбјеђују одговарајуће здравствене услуге женама за вријеме трудноће, порођаја и у периоду послије рођења дјетета, обезбјеђивањем бесплатних услуга; када је то потребно, као и одговарајуће исхране за вријеме трудноће и дојења.

ЧЛАН 13.

Државе чланице предузимају све одговарајуће мјере ради елиминисања дискриминације жена у другим областима привредног и друштвеног живота да би им се, на основу равноправности жена и мушкараца, обезбиједила једнака права, а посебно:

(а) право на породична давања;

(б) право на банкарске зајмове, хипотекарне и друге врсте финансијских кредита;

(ц) право на учешће у рекреативним активностима, спорту и свим облицима културног живота.

ЧЛАН 14.

1. Државе чланице ће узети у обзир посебне проблеме с којима се суочава жена на селу, као и значајну улогу коју она има у економском опстанку своје породице, укључујући њен рад у секторима привреде у којима се не остварује доходак и предузеће све одговарајуће мјере да би обезбиједиле да се одредбе ове конвенције примјењују на жене на селу.

2. Државе чланице предузеће све одговарајуће мјере ради елиминисања дискриминације жена у сеоским подручјима да би обезбиједиле да оне, на основу равноправности мушкараца и жена, учествују у развоју села и да од тога имају користи, посебно да би обезбиједиле њихово право на:

- (а) учешће у изради и спровођењу планова развоја на свим нивоима;
- (б) приступ одговарајућој здравственој заштити, укључујући информације, савјете и услуге у вези с планирањем породице;
- (ц) директно коришћење програма социјалне заштите;
- (д) стицање свих врста обуке и образовања, формалног и неформалног, укључујући описмењавање, као и приступ свим услугама у оквиру мјесне заједнице, као и савјетодавним услугама, интер алиа, ради проширења њихових општих техничких знања;
- (е) организовање група за самопомоћ и задруга да би оствариле једнак приступ привредним дјелатностима путем запошљавања или обављања самосталне дјелатности;
- (ф) учешће у свим активностима мјесне заједнице;
- (г) доступност пољопривредних кредита и зајмова, олакшица за продају производа, одговарајуће технологије и једнаког третмана у земљишној и аграрној реформи, као и програма за поновно насељавање;
- (х) адекватне животне услове, посебно у погледу становања, хигијенских услова, електричне енергије и снабдијевања водом, саобраћаја и веза.

ЧЛАН 15.

1. Државе чланице признају женама једнака права пред законом као и мушкарцима.
2. Државе чланице признају женама једнаку правну способност у грађанским стварима као и мушкарцима и дају им једнаке могућности да се њоме користе. Оне посебно дају женама једнака права на закључење уговора и управљање имовином и третирају их равноправно у свим фазама поступка пред судом.
3. Државе чланице су сагласне да се сви напори и сви други приватни инструменти било које врсте чије правно дејство има за циљ да ограничи правну способност жена сматрају ништавим и неважећим.
4. Државе чланице признају женама и мушкарцима једнака права у погледу закона о кретању лица и слободе избора мјеста боравка и пребивалишта.

ЧЛАН 16.

- а. Државе чланице предузимају све одговарајуће мјере ради отклањања дискриминације жена у свим питањима која се односе на брак и породичне односе, а посебно обезбјеђују, на основу равноправности мушкараца и жена;
- (а) једнако право на склапање брака;
 - (б) једнако право на слободан избор брачног друга и склапање брака само по слободној вољи и уз потпуну сагласност;
 - (ц) једнака права и одговорности у браку и приликом развода;
 - (д) једнака родитељска права и обавезе у односу на дјецу, без обзира на брачни статус. У свим овим случајевима интереси дјете морају бити на првом мјесту;

(е) једнака права да слободно и одговорно одлучују о планирању породице, као и да имају приступ информацијама, образовању и средствима која ће им омогућити да се користе овим правима;

(ф) једнака права и одговорности у погледу старатељства, туторства, управљања имовином и усвајања дјеце или сличних институција ако постоје у националном законодавству. У свим случајевима интереси дјеце морају бити на првом мјесту;

(г) једнака лична права мужа и жене, укључујући право на избор породичног имена, професије и занимања;

(х) једнака права оба брачна друга у погледу власништва над имовином, односно стицања, управљања, уживања и отуђивања имовине, без обзира на то да ли се ово обавља бесплатно или за знатну материјалну награду.

2. Вјеридба и ступање дјетета у брак не може имати никаквих правних посљедица, а предузеће се све потребне мјере, укључујући законодавне, ради утврђивања минималних година живота за склапање брака, као и увођење обавезе да се брак склопи у званичном матичном уреду.

ЧЛАН 17.

1. Ради праћења напретка оствареног у примјени ове конвенције, образоваће се Комитет за елиминисање дискриминације жена (у даљњем тексту: Комитет), који ће приликом ступања Конвенције на снагу имати 18, а после ратификације или приступања 35 држава чланица, 23 стручњака високих моралних квалитета и стручности за област на коју се односи ова конвенција. Државе чланице могу међу својим држављанима бирати стручњака који ће у раду Комитета учествовати у личном својству. При избору чланова Комитета водиће се рачуна о равномјерној географској заступљености, као и о томе да буду изабрани стручњаци који представљају разне цивилизације и главне правне системе.

2. Чланови Комитета бирају се тајним гласањем на основу списка кандидата које су именовале државе чланице. Свака држава чланица може именовати једног свог држављанина.

3. Први избори биће одржани шест мјесеци од дана ступања ове конвенције на снагу. Најмање три мјесеца прије датума сваких избора генерални секретар Уједињених нација ће упутити позив државама чланицама да поднесу приједлоге у року од два мјесеца. Генерални секретар ће припремити списак свих на тај начин именованих лица, по абecedном реду, с називима држава чланица које су их именовале, и доставити га државама чланицама.

4. Избори за чланове Комитета биће одржани на састанку држава чланица, који ће сазвати генерални секретар Уједињених нација у сједишту Уједињених нација. На том састанку, на коме кворум сачињавају двије трећине чланица, биће изабрани они кандидати који добију највећи број гласова и апсолутну већину гласова присутних представника држава чланица који гласају.

5. Чланови Комитета бирају се на четири године. Међутим, мандат деветорице чланова који буду изабрани на првом гласању истиче послје двије године; одмах послје првих избора предсједник Комитета жриједом ће изабрати имена ове деветорице чланова.

6. Избори за пет додатних чланова Комитета биће одржани у складу с одредбама става 2, 3. и 4. овог члана, послје саопштења о тридесет петој ратификацији или приступању Конвенцији. Мандат двојице додатних чланова Комитета који буду изабрани том приликом истиче послје двије године. Ова два члана бира предсједник Комитета жриједом.

7. За попуњавање евентуалних празних мјеста, држава чланица чијем је представнику престала функција у својству члана Комитета именује друго лице из редова својих држављана под резервом одобрења Комитета.

8. Чланови Комитета ће, уз сагласност Генералне скупштине, примати награде из средстава Уједињених нација под условима које одреди Генерална скупштина, имајући у виду значај задатака које обавља Комитет.

9. Генерални секретар Уједињених нација обезбјеђује потребно особље и услове за ефикасно вршење функција Комитета у оквиру ове конвенције.

ЧЛАН 18.

1. Државе чланице се обавезују да генералном секретару Уједињених нација поднесу, ради разматрања у Комитету, извјештај о законодавним, судским, управним или другим мјерама које су усвојиле ради примјене одредаба Конвенције, као и напретку оствареном у том периоду:

(а) у року од годину дана послје ступања Конвенције на снагу у односној држави;

(б) најмање сваке четврте године послје тога и увијек кад то Комитет затражи.

2. У извјештајима се могу навести фактори и тешкоће који утичу на степен извршавања обавеза које проистичу из ове конвенције.

ЧЛАН 19.

1. Комитет усваја пословник о раду
2. Комитет бира своје функционере за период од двије године.

ЧЛАН 20.

1. Комитет се обично састаје једном годишње у трајању од највише двије недјеље, ради разматрања извјештаја поднијетих у складу с чланом 18. ове конвенције.
2. Састанци Комитета се обично одржавају у сједишту Уједињених нација или на било ком другом одговарајућем мјесту које одреди Комитет.

ЧЛАН 21.

1. Комитет, путем Економског и Социјалног савјета, сваке године извјештава Генералну скупштину о свом раду и може давати приједлоге и опште препоруке на основу размотрених извјештаја и информација које је примио од држава чланица. Такви приједлози и опште препоруке уносе се у извјештај Комитета, заједно са евентуалним примједбама држава чланица.
2. Извјештаје Комитета генерални секретар доставља Комисији за положај жена ради информисања.

ЧЛАН 22.

Специјализоване агенције имају право да присуствују састанцима приликом разматрања примјене оних одредби ове конвенције које спадају у њихов дјелокруг рада. Комитет може затражити да специјализоване агенције поднесу извјештаје о примјени одредби Конвенције у областима које спадају у дјелокруг њиховог рада.

ЧЛАН 23.

Ниједна одредба ове конвенције не смије утицати на било које одредбе које ефикасније воде постизању равноправности мушкараца и жена, а које могу бити садржане у:

- (а) законодавству државе чланице; или
- (б) било којој другој међународној конвенцији, уговору или споразуму који је на снази у односној држави чланици.

ЧЛАН 24.

Државе чланице се обавезују да усвоје све потребне мјере на унутрашњем плану ради потпуног остварења права признатих у овој конвенцији.

ЧЛАН 25.

1. Ова конвенција је отворена за потписивање свим државама.
2. Генерални секретар Уједињених нација је одређен за депозитара Конвенције.
3. Ова конвенција подлијеже ратификацији. Ратификациони инструменти се депонују код генералног секретара Уједињених нација.
4. Ова конвенција је отворена за приступање свим државама. Приступање се врши депоновањем инструмената о приступању код генералног секретара Уједињених нација.

ЧЛАН 26.

1. Захтјев за ревизију Конвенције може поднијети свака држава

чланица, у свако доба, путем саопштења у писменој форми упућеног генералном секретару Уједињених нација.

2. Генерална скупштина Уједињених нација одлучује о евентуалним мјерама које треба предузети у вези са захтјевом.

ЧЛАН 27.

1. Ова конвенција ступа на снагу тридесетог дана од дана депоновања код генералног секретара Уједињених нација двадесетог инструмента о ратификацији или приступању.

2. За сваку државу која ратификује ову конвенцију или јој приступи послје депоновања двадесетог инструмента о ратификацији или приступању, Конвенција ступа на снагу тридесетог дана од дана депоновања њеног инструмента о ратификацији или приступању.

ЧЛАН 28.

1. Генерални секретар Уједињених нација прима и доставља свим државама текст резерви које државе изјаве приликом ратификације или приступања.

2. Резерва која није спојива с предметом и циљевима ове конвенције није дозвољена.

3. Резерве се могу повући у свако доба путем саопштења упућеног генералном секретару Уједињених нација, који о томе обавјештава све државе. Такво саопштење ступа на снагу почев од датума пријема.

ЧЛАН 29.

1. Сваки евентуални спор између двије или више држава чланица у погледу тумачења или примјене ове конвенције који се не ријешу путем преговора подноси се на арбитражу на захтјев једне од њих. Ако у року од шест мјесеци од датума подношења захтјева за арбитражу државе чланице не успију да се сложе о организацији арбитраже, свака страна се може обратити Међународном суду правде ради рјешавања спора захтјевом који се подноси у складу са Статутом суда.

2. Свака држава чланица може приликом потписивања или ратификовања ове конвенције или приликом приступања Конвенцији

изјавити да се не сматра обавезном сходно ставу 1. овог члана. Друге државе чланице неће бити обавезне сходно ставу 1. овог члана у односу на сваку државу чланицу која је изјавила такву резерву.

3. Свака држава чланица која је изјавила резерву у складу са ставом 2. овог члана може у свако доба повући резерву путем саопштења генералном секретару Уједињених нација.

ЧЛАН 30.

Ова конвенција је сачињена на арапском, кинеском, енглеском, француском, руском и шпанском језику, при чему су сви текстови једнако вјеродостојни и биће депоновани код генералног секретара Уједињених нација.

У ПОТВРДУ ЧЕГА СУ ДОЉЕ ПОТПИСАНИ, ПРОПИСАНО ОВЛАШЋЕНИ, У ТУ СВРХУ ПОТПИСАЛИ ОВУ КОНВЕНЦИЈУ.

СТУПИО НА СНАГУ 22. ДЕЦЕМБРА 2000. ГОДИНЕ

ПРЕАМБУЛА:

Преамбула представља уводни дио протокола којим се одређује тема и разлог за доношење протокола. Односи се на принципе равноправности и недискриминације уграђене у Повељу Уједињених нација, Универзалну декларацију о људским правима, те друге међународне инструменте људских права, укључујући и Конвенцију о укидању свих облика дискриминације над женама. Њиме се поново потврђује одлучност држава потписница протокола у обезбјеђењу женама потпуног и равноправног уживања свих људских права и основних слобода, те у предузимању ефективних акција на спречавању кршења ових права и слобода.

ЧЛАН 1.

Одређује да државе које потпишу опционални протокол дају овлашћење Комитету да прима и разматра кореспонденцију предвиђену протоколом.

ЧЛАН 2.

Дефинише кореспонденциону процедуру којом се појединцима или групама појединаца омогућава да поднесу Комитету индивидуалне тужбе. Кореспонденција, такође, може да буде достављена у име појединаца или група појединаца, уз њихов пристанак, осим уколико се докаже разлог недавања њиховог пристанка.

ЧЛАН 3.

Одређује да ће Комитет да разматра кореспонденцију само уколико се тиче земље која је потписала протокол. Осим тога, кореспонденција мора да се достави у писаној форми и не може да буде анонимна.

ЧЛАН 4.

Одређује критерије за примање кореспонденције. Прије разматрања тужбе, Комитет мора да буде сигуран да су искориштена сва доступна домаћа правна средства, те да ни Комитет нити друго међународно истражно тјело нису већ разматрали тужбу. Осим тога, тужба ће бити разматрана уколико је у складу са одредбама Конвенције, не злоупотређава право на доставу кореспонденције, уколико тужиочеви наводи могу да се докажу, те презентоване чињенице временски датирају након што је држава потписница ратификовала протокол.

ЧЛАН 5.

Након примања кореспонденције а прије доношења коначне одлуке, Комитет може да ступ у контакт са државом потписницом, путем хитног захтјева у коме тражи од државе потписнице да предузме кораке на заштити наводне жртве или жртава од ненадокнадиве штете.

ЧЛАН 6.

Успоставља кореспонденционалну процедуру. Након што утврди да је достављена кореспонденција прихватљива за разматрање, Комитет ће је у тајности представити држави потписници, уколико су тужиоци пристали на разоткривање њиховог идентитета држави потписници. У року од шест мјесеци, држава потписница мора да достави објашњење или став у вези са тужбом, у писаној форми.

ЧЛАН 7.

Одређује процес разматрања тужбе. Комитет ће испитати и размотрити све информације достављене у тужби на затвореним

сједницама. Ставови и приједлози Комитета биће послани на увид свим странама у парници. Држава потписница има шест мјесеци да размотри ставове Комитета те достави одговор у писаној форми, укључујући информацију о томе које је правне кораке подузела. Комитет може да затражи додатне информације од државе потписнице, укључујући и накнадне извјештаје.

ЧЛАН 8.

Успоставља истражну процедуру путем које се Комитету даје овлашћење да један или више његових чланова започну тајну истрагу, у случају да је добио поуздане информације да држава потписница тешко или систематично крши права наведена у Конвенцији. У оправданом случају те уколико постоји сагласност државе потписнице, Комитет може да посјети територију државе потписнице. Сви налази, коментари и приједлози биће достављени држави потписници, на које она може да одговори у року од шест мјесеци.

ЧЛАН 9.

Упоставља накнадну процедуру Комитета. Након периода од шест мјесеци, наведеног у члану 8, Комитет државу потписницу може да позове да достави информације о правним средствима коришћеним након примања захтјева о случају. Држава потписница ове информације може да достави и у форми извјештаја Комитету, како наводи члан 18. Конвенције.

ЧЛАН 10.

Наводи могућност клаузуле о изузимању из процедуре. Приликом ратификације опционалног протокола, држава потписница има могућност да одбије да додијели овлашћење Комитету за вођење истраге, на основу чланова 8. и 9. Касније, ову одлуку може да повуче.

ЧЛАН 11.

Обавезује државу потписницу да обезбиједи заштиту онима који подносе кореспонденцију.

ЧЛАН 12.

Сажетак активности Комитета у вези са протоколом биће наведен у члану 21. Конвенције.

ЧЛАН 13.

Поставља захтјев државама потписницама да широко промовишу Конвенцију и њен протокол те да омогуће приступ ставовима и приједлозима Комитета.

ЧЛАН 14.

Захтијева од Комитета да одреди своја властита процедурална правила при разматрању кореспонденција и захтјева, у складу са опционалним протоколом.

ЧЛАН 15.

Одређује предуслове државама да потпишу, ратификују или пристану на протокол. Свака држава која је потписница Конвенције може да постане потписница протокола.

ЧЛАН 16.

Утврђује да најмање десет земаља мора да ратификује или пристане на протокол, прије него што он ступи на снагу. Протокол ће на снагу ступити три мјесеца након десете ратификације или придруживања.

ЧЛАН 17.

Наводи да неће да буде резервисаности по питању протокола.

ЧЛАН 18.

Успоставља процедуру надопуњења протокола. Свака од држава потписница може да предложи амандмане, који се требају послати Генералном секретару Уједињених нација како би их представио свим државама потписницама протокола. На захтјев најмање једне трећине држава потписница, конференција може да одлучи да дискутује и гласа о амандманима. Уз подршку двотрећинске већине и Генералне скупштине, амандман ступа на снагу те је обавезујући за државе које су га прихватиле.

ЧЛАН 19.

Омогућава државама потписницама да се повуку из протокола, путем обавјештења у писаној форми Генералном секретару. Повлачење неће утицати на кореспонденције примљене прије дана његовог званичног ступања на снагу.

ЧЛАН 20.

Одређује да ће Генерални секретар Уједињених нација да обавијести државе које потпишу, ратификују и пристану на протокол о дану његовог ступања на снагу, као и о евентуалним амандманима и повлачењима.

ЧЛАН 21.

Одређује да ће протокол да буде похрањен у архиви Уједињених нација, доступан на арапском, кинеском, енглеском, француском, руском и шпанском језику, и да ће Генерални секретар да га достави свим државама потписницама.

ЧЛАН 1.

ДЕФИНИЦИЈА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ НАД ЖЕНАМА

За потребе Конвенције, термин “дискриминација над женама” означава било коју разлику, искључивање или ограничења на основу пола које има као посљедицу или сврху погоршавање или поништење признања, уживања или дјеловања жена, без обзира на њихов брачни статус, а на основу равноправности жена и мушкараца, људских права и фундаменталних слобода у политичкој, економској, друштвеној, културној, грађанској или било којој другој области.

КОМЕНТАР

Члан 1. пружа дефиницију дискриминације над женама која се примјењује у свим одредбама Конвенције. За разлику од ранијих споразума, као што су Међународни споразуми о грађанским и политичким правима и о економским, друштвеним и културним правима, који се односе на дискриминацију или разлике на основу пола, члан 1. одређује да се Конвенција бави дискриминацијом над женама, коју онда подробно објашњава.

Конвенција дефинише дискриминаторне праксе како би укључила било које разлике, било по начину разликовања, искључивања или ограничења, на основу пола, које имају за циљ или посљедицу спречавање или ометање признавања жена, било да су удате или неудате, и уживање њихових људских права у истој мјери као и мушкарци. Ово укључује намјерну и ненамјерну дискриминацију, различит третман, као и третман који различито утиче и иде на штету

жена у односу на мушкарце. Члан 1. јасно објашњава да Конвенција има за циљ да елиминира дискриминацију у свим јавним сферама, што укључује политичке, економске, друштвене и грађанске области. Имајући у виду чињеницу да је дискриминација над женама можда најутврђенија у приватној сфери, то такође укључује дискриминацију у “било којој другој области” у њеном досегу, тиме обухватајући разлике у приватној сфери или домаћинству. У Општој препоруци 19, Комитет је закључио да насиље засновано на гендеру – насиље над женом зато што је жена или које диспропорционално утиче на жене, било да га врше јавне власти или неке особе, организације или предузећа – спада под дефиницију члана 1.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Да ли устав, уколико постоји, укључује гаранцију равноправности жена и мушкараца у заштити и уживању људских права? Да ли се тиме забрањује дискриминација над женама на основу пола и брачног статуса? Ако да, да ли се та одредба проводи у пракси? Ако не, шта се ради да би се измијенио устав? Постоје ли препреке таквим амандманима? Ако постоје, које су?

2. Постоје ли закони или политике које дефинишу дискриминацију над женама? Шта кажу? Да ли укључују у своју дефиницију неки акт који узрокује или има за последицу различит третман жена у односу на мушкарце? Да ли укључују законе, праксе или политике (било законодавне, административне, обичајне или традиционалне) које погоршавају или поништавају признање жена и њихово уживање грађанских, политичких, економских, друштвених, културних и других права?

3. Да ли је правна дефиниција дискриминације довољно широка или довољно широко тумачена како би била компатибилна са оном у Конвенцији? Да ли дефиниција покрива праксу која је, иако нема намјеру да дискриминира, ипак дискриминаторна, неразумна и неоправдана?

4. Дали правна дефиниција дискриминације обухвата дискриминацију

над женама од приватних институција и појединаца? Да ли правна дефиниција дискриминације укључује дискриминацију над женама у приватној или домаћој сфери?

5. Да ли правна дефиниција дискриминације укључује насиље над женама засновано на гендеру?

ЧЛАН 2.

ОБАВЕЗЕ ЗА ЕЛИМИНИСАЊЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Државе потписнице Конвенције осуђују дискриминацију над женама у било ком облику, слажу се да слиједи, на све одговарајуће начине и без одлагања, политику елиминисања дискриминације над женама и, зато, настоје:

- 1) Да укључе начело једнакости мушкараца и жена у своје државне уставе или друга одговарајућа законодавства, уколико није инкорпорисано до сада, и да обезбиједи, кроз законе и друга одговарајућа средства, практично остварење овог начела;
- 2) Да усвоје одговарајуће законодавство и друге мјере, укључујући санкције гдје је то погодно, забрањујући све облике дискриминације над женама;
- 3) Да успоставе правну заштиту права жена на једнаком основу као мушкараца и да обезбиједи, путем компетентних државних судова и других јавних институција, ефикасну заштиту жена од било ког облика дискриминације;
- 4) Да се уздржавају од учествовања у било ком чину или пракси дискриминације над женама и да обезбиједи да јавне власти и институције дјелују у складу са овом обавезом;
- 5) Да предузму све могуће мјере да елиминишу дискриминацију над женама од појединца, организације или предузећа;
- 6) Да предузму све могуће мјере, укључујући законодавство, да се

модификују или укину постојећи закони, одредбе, обичаји и праксе који дискриминишу жене;

7) Да укину све државне кривичне одредбе које дискриминишу жене.

КОМЕНТАР

Члан 2. обавезује државе потписнице Конвенције да осуде дискриминацију над женама и елиминирају је путем уставних, правних и других одговарајућих средстава. Обавезе држава потписница да елиминирају дискриминацију над женама под чланом 2. проширују се на јавне власти и институције, појединце, организације и предузећа. Државе потписнице су дужне да се постарају да се јавна и приватна тијела, као и појединци, уздржавају од дискриминације над женама и елиминирају је. Првобитан захтјев члана 2. је да се начело једнакости жена и мушкараца мора укључити у устав и остало одговарајуће законодавство. Државе такође морају елиминисати правне основе за дискриминацију, ревидирајући постојећи грађански и кривични закон и закон о раду. Обавезе дате у члану 2. прекорачују реформу закона и захтијевају од држава потписница да обезбиједе практично остварење начела једнакости жена путем правних и других одговарајућих средстава.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Постоје ли политике или праксе владе и других јавних институција које дискриминирају жене? Постоје ли закони или административне или друге праксе који дискриминирају жене? Могу ли подручја у којима су жене дискриминисане у пракси да буду идентификована? Која средства се користе да се идентификују таква подручја? До које мјере политике или праксе владе и других јавних институција поништавају или погоршавају признање, уживање и кориштење људских права жена? Да ли су ове политике и праксе у процесу измјена или укидања?

2. У државама у којима устав није укључивао гаранцију недискриминисања у вријеме ратификације Конвенције, да ли је

устав промијењен како би се додала таква гаранција? Ако није, да ли је процес промјене устава започео?

3. Да ли је држава провела или промијенила законодавство које би се бавило дискриминацијом у специфичним областима описаним у суштинским члановима Конвенције (који се односе на образовање, здравство, запошљавање, итд.)?

4. Да ли су неки закони, одредбе или политике биле донешене како би регулисале опхођење службених институција, јавних власти и јавних службеника према женама? Да ли се ти закони проширују на појединце, организације или предузећа?

5. Да ли је држава предузела испитивање дискриминаторних импликација закона?

6. Да ли је настојала обезбиједити да закони и политике које забрањују дискриминацију буду ефикасно стављене на снагу путем судског система?

7. Да ли су развијена посебна средства и начини исправке који би омогућили женама да траже своја права? Ако је тако, колико су ефикасни? Колико је случајева дискриминације изнешено пред суд или друга тијела у посљедње четири године? Како су пресуђени?

8. Да ли је успостављена посебна машинерија, као што је комисија или уред омбудсмена, која би промовисала и штитила права жена? Да ли је успостављена посебна машинерија која надгледа имплементацију Конвенције? Ако постоји, како дјелује и какав је њен учинак?

9. Да ли је држава покушала, путем законодавства и других програма, утицати на модификацију обичаја и пракси који дискриминишу жене или непрекидно омогућавају дискриминацију? Нарочито, да ли је држава покушала, путем законодавства и других програма, утицати на насиље над женама засновано на гендеру?

10. Постоје ли неке санкције или казне, попут новчаних казни или губитка владиних уговора, које се додјељују због дискриминације над женама? Ако постоје, које су? Да ли су биле примијењене?

11. Које су мјере, уколико уопште постоје, биле усвојене како би се унаприједила или побољшала ситуација жена, и гарантовале њихове фундаменталне слободе и једнака права?

12. Да ли је држава покушала, путем законодавства и других програма, утицати на модификацију обичаја и пракси који дискриминишу жене или непрекидно омогућавају дискриминацију?

13. Које су практичне препреке које спречавају жене да постигну свој пуни развој, фундаменталне слободе или једнака права?

ЧЛАН 3.

РАЗВОЈ И НАПРЕДАК ЖЕНА

Државе потписнице би требале предузети у свим областима, нарочито у политичким, социјалним, економским и културним областима, све одговарајуће мјере, укључујући законодавне, како би обезбиједиле пуни развој и напредак жена, гарантујући им уживање људских права и фундаменталних слобода засновано на једнакости са мушкарцима.

КОМЕНТАР

Овај члан налаже државама потписницама да предузму све одговарајуће мјере, укључујући законодавне, у свим областима како би се имплементирале политике наведене у члану 2. Конвенције. Обавеза има за циљ да гарантује женама основна људска права и фундаменталне слободе засноване на једнакости са мушкарцима, као и да обезбиједи њихов пуни развој и напредак.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Да ли постојећи закони, праксе и административне политике обезбјеђују потпуни развој и напредак жена? Да ли жене имају

једнак приступ као мушкарци, према закону и у пракси, политичким процесима, друштвеним услугама, здравственој њези, образовању, програмима развоја писмености, запошљавању, власништву и социјалној добробити?

2. Да ли је уживање људских права и фундаменталних слобода жена засновано на једнакости са мушкарцима, гарантовано уставом или другим релевантним законима? Које су практичне препреке које спречавају жене да постигну пуни развој и уживају људска права и фундаменталне слободе на једнаком основу са мушкарцима?

3. Које су мјере предузете да би се постигао пуни развој и напредак жена, и гарантовало уживање људских права и фундаменталних слобода?

4. Да ли су донесени неки закони или политике који утичу на положај жена у погледу политичког учешћа и учешћа у друштвеном, економском и културном животу? Да ли су жене ефикасно учествовале у формулисању оваквих закона или политика? Да ли се ови закони и политике проводе на задовољство жена?

ЧЛАН 4.

УБРЗАВАЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ МЕЂУ ЖЕНАМА И МУШКАРЦИМА

Усвајање привремених мјера од држава потписница које су имале за циљ убрзавање де фасто једнакости међу женама и мушкарцима не треба да се сматра дискриминацијом као што је дефинисано у садашњој Конвенцији, али не треба ни на који начин захтијевати, као последицу, одржавање неједнаких или одвојених стандарда; ове мјере требају бити укинуте када се постигну циљеви једнаких могућности и третмана.

Усвајање посебних мјера од држава потписница, укључујући мјере садржане у садашњој Конвенцији, које су имале за циљ заштиту материнства, не треба да се сматрају дискриминаторним.

КОМЕНТАР

Признајући да жене, чак и ако уживају правну једнакост, не постижу обавезно једнакост у пракси, члан 4. дозвољава државама да примени посебне мјере афирмативне акције док год неједнакости постоје. Ове посебне мјере, које су дефинисане као недискриминаторне чланом 4, допустиве су јер убрзавају де факто једнакост жена. Оне су оправдане на основу чињенице да је формална једнакост неадекватна за поправак фактичке неједнакости жена. Поред тога, посебне мјере за заштиту специфичних интереса жена, укључујући материнство, дефинисане су као недискриминаторне.

На својој седмој сједници, 1988. године, CEDAW, иако примијетивши да је учињен значајан напредак у гарантовању правне једнакости жена, је нагласио потребу да се подзму кораци за промовисање де факто једнакости. У својој Општој препоруци 5, која је усвојена на овој сједници, Комитет је подстакао државе потписнице да више користе привремене мјере, као што су позитивна акција, преференцијалан третман или квотни системи, како би напредовала интеграција жена у образовању, економији, политици и запошљавању. У Општој препоруци 8, такође усвојеној на седмој сједници, CEDAW је предложио државама потписницама да користе привремене посебне мјере афирмативне акције како би се обезбиједиле једнаке могућности за жене да представљају своје владе интернационално.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Постоји ли службена политика која има за циљ убрзавање де факто равноправности жена? Ако постоји, који кораци су предузети да се проводи ова политика? Јесу ли донешени неки закони за имплементацију овакве политике?

2. Које су позитивне или привремене посебне мјере усвојене, било у облику афирмативне акције или другачије, како би се постигла равноправност међу женама и мушкарцима? Које неједнакости ове мјере настоје исправити? Постоје ли посебне мјере за заштиту при трудноћи, материнству, здравствена и безбједосна заштита жена на радном мјесту? Ако постоје, које су? Да ли су ефикасне?

3. Како се ове посебне мјере примјењују? Какве су њихове посљедице? Да ли се прати њихов учинак?

4. Да ли се посебне мјере сматрају недискриминаторним пред законом?

5. Који су механизми примјене успостављени? Како они дјелују?

ЧЛАН 5.

УЛОГЕ ПОЛОВА И СТЕРЕОТИПИ

Државе потписнице предузеће све могуће мјере:

1) Да модификују друштвене и културне узорке понашања жена и мушкараца, настојећи елиминисати предрасуде и обичајне и све остале праксе које су засноване на идеји инфериорности или супериорности било ког пола или на стереотипним улогама жена и мушкараца;

2) Да обезбиједе да породично образовање укључује јасно разумијевање материнства као друштвене функције и признавање заједничке одговорности жена и мушкараца у подизању и развоју њихове дјеце, узимајући у обзир да се првобитно разматра интерес дјеце у свим случајевима.

КОМЕНТАР

Члан 5. Конвенције признаје да, упркос напорима да се постигне правна и де факто равноправност жена, истински напредак према једнакости захтијева фундаменталну друштвену и културну промјену. Члан 5.(а) захтијева од држава да се баве друштвеним и културним узроцима који воде ка дискриминацији и стереотипским улогама жена и мушкараца. Ради се о међусобним односима мушкараца и жена и настоје се елиминисати праксе засноване на идејама супериорности или инфериорности једног пола у односу на други, као и стереотипа заснованих на полу. Признајући да је стереотип улога по полу најочљивији у породичном животу, параграф (б) позива државе

да обезбијede да породично образовање подразумијева важност мајчинства као друштвене функције и подјелу одговорности између жена и мушкараца при подизању дјете.

На својој шестој сједници 1987. године, CEDAW је формулисао Општу препоруку 3, која се односи на члан 5. Она наглашава да је разматрање извјештаја показало да, захваљујући социо-културалним факторима, стереотипске концепције жена и даље постоје. Оне омогућавају дискриминацију засновану на полу и спречавају имплементацију члана 5. CEDAW је подстакао све државе потписнице да усвоје програме образовања и јавног информисања, како би се помогло у елиминисању предрасуда и тренутних пракси које спречавају пуно дјеловање начела друштвене равноправности жена.

И друге препоруке Комитета односиле су се на члан 5. На примјер, у Општој препоруци 1, CEDAW је примијетио да, у контексту члана 5, “традиционални ставови по којима се сматра да су жене подређене или да имају стереотипне улоге омогућавају широко распрострањене праксе укључујући насиље или принуде, као што је насиље у породици и злостављање, нежељено вјенчање, напад киселином и кастрирање жена. Такве предрасуде и праксе могу правдати насиље засновано на гендеру као облик заштите или контроле жена”.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Које културне и традиционалне праксе или начини живота спречавају напредак жена у друштву?
2. Које су мјере предузете да се промијене друштвени и културни узроци који воде ка стереотипима или подржавању идеје о инфериорности жена?
3. Да ли религија или обичаји налажу праксе или вјеровања која спречавају напредак положаја жена? Ако да, које?
4. Које улоге се очекују од жена и мушкараца у друштву и у породици?

5. Да ли су улоге жена и мушкараца стереотипно приказане у школским уџбеницима или у медијима?
6. Које мјере се предузимају да би се елиминисало стереотипно представљање жена и мушкараца? Које су препреке елиминисању ових стереотипа?
7. Ко се сматра, по закону или обичајима, “главом домаћинства”?
8. Постоје ли неке врсте послова које се сматрају “мушким” или “женским”? Који је постотак мушкараца и жена у овим врстама посла?
9. Које врсте посла женама није допуштено радити, по закону или обичајима?
10. Да ли се од дјечака и дјевојчица очекује да раде различите задатке код куће или у школи?
11. Ко је одговоран за дјецу? Да ли се жене и мушкарци једнако брину о дјечи? У случајевима развода, коме се обично додјељује старатељство над дјецом и зашто?
12. Да ли је донијета нека одредба за образовање о породичном животу у држави? Ако јесте, која?
13. Како програми образовних институција одражавају овај члан Конвенције?
14. Да ли мужеви имају право да кажњавају своје жене? Који закон пружа то право? Постоје ли санкције за мужеве који кажњавају жене?
15. Како жене и мушкарци виде насилно понашање међу супружницима? Постоје ли јавне кампање за подизање свијести о насиљу над женама као проблему? Ако постоје, да ли покушавају промијенити ставове мушкараца?

16. Постоје ли програми јавног информисања за обучавање жена о њиховим правима? Ако постоје, у којој мјери медији доприносе тим програмима?

17. Да ли се у образовању користе материјали о томе како ријешити конфликт између мушкараца и жена на ненасилан начин?

18. У случајевима гдје је мираз услов или захтјев за важећи брак према обичајима и традицији, колико случајева насиља везаног за брачна плаћања се пријављује? Постоји ли законодавство које се односи на ове праксе? Ако постоји, санкционише ли обје стране (тј. ону која тражи брачну исплату и ону која плаћа)?

19. Које су мјере и кораци предузети да се информишу правни службеници о питањима насиља над женама, нарочито у кући?

20. Постоји ли мјесто гдје се жене могу обратити када су суочене са насиљем у породици? Постоје ли посебне правне јединице које се баве насиљем у породици?

21. Постоји ли процес који се бави насиљем и сексуално увредљивим филмовима и часописима?

22. Како правни службеници третирају жртве сексуалног насиља?

23. Постоје ли посебне процедуре које се баве сексуалним злостављањем дјете?

ЧЛАН 6.

ЕКСПЛОАТАЦИЈА ЖЕНА

Државе потписнице предузеће све могуће мјере, укључујући законодавне, да зауставе све облике трговине женама и експлоатацију проституције жена.

КОМЕНТАР

Члан се односи на трговину и експлоатацију проституције, али не захтијева од држава да кажњавају жене које су изабрале да буду проститутке. Историјски, међународно право се бавило експлоатацијом проституције кроз неколико међународних инструмената који се односе на трговину људима и ропство. Ово укључује Конвенцију о ропству из 1926. године, промијењену од Протокола за амандман Конвенције о ропству 1953. године, Додатну Конвенцију о укидању ропства, трговине робовима и институција и пракси сличних ропству из 1956. године, као и Конвенцију о укидању присилног рада из 1957. године. 1949. године, договорени су специфични стандарди који се односе на проституцију у Конвенцији о укидању трговине људима и експлоатације проституције других, која осуђује мамљење других за сврхе проституције, експлоатацију проституције других и забрањује држање бордела. Члан 6. Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације над женама превазилази постојећу међународну одредбу о сексуалној експлоатацији, захтијевајући од држава не само да спроведу и имплементирају одговарајуће законодавство него и да се баве узроцима трговине и експлоатације проституције.

У Општој препоруци 19, CEDAW скреће пажњу на чињеницу да поред успостављених облика трговине постоје нови облици сексуалне експлоатације, укључујући сексуални туризам, упошљавање домаћих снага из земаља у развоју да раде у развијеним земаљама и организоване бракове између жена из земаља у развоју и странаца. Члан 6. захтијева од држава да се супротставе овим праксама, као и успостављеним облицима експлоатације.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Да ли држава има законодавство да спречи трговину женама и дјевојкама? Ако има, да ли се ефикасно проводи? Какве санкције постоје за овакву трговину?
2. Да ли је проституција легална? Ако је нелегална, да ли се кривично гоне и проститутке и клијенти? Да ли се они у пракси заиста гоне?

Какве су санкције за проститутке? Какве су санкције за клијенте? Постоје ли специфични закони који се односе на клијенте? Ако постоје, да ли су на снази? Да ли проститутке имају дозволу или су регулисане на било који начин? Који закони, уколико постоје, се односе на проституцију дјеце?

3. Ако је проституција легална, постоје ли санкције за заштиту проститутки од експлоатације?

4. Који је преобладајући став друштва према проституцији?

5. Да ли се закон који се односи на насиље над женама, укључујући силовање, једнако примјењује у случају проститутки? Да ли се једнако примјењује у пракси?

6. Који су закони о трговини женама и експлоатацији проституције?

7. Да ли се прате узроци имиграције и емиграције? Специфичније, постоји ли систем праћења који провјерава да ли су имигранти или емигранти ангажовани у сексуалном бизнису?

8. Постоје ли закони и политике који штите жене и младе дјевојке од агенција за рад које су умјешане у трговину људима? Постоје ли закони и политике који се односе на матичарске уредe, нарочито оне који су умјешани у уговарање бракова са страним држављанима?

9. Да ли је продавање сексуалних услуга жена од треће особе илегално?

10. Постоје ли препреке за елиминисање експлоатације проституције и трговине женама? Ако постоје, које су?

11. Постоје ли закони у земљи који кажњавају држављане који експлоатишу жене и женску дјецу ван земље, као, на примјер, закони који се односе на сексуални туризам? Ако постоје, опишите њихову имплементацију и учинак.

ЧЛАН 7.

ПОЛИТИЧКИ И ЈАВНИ ЖИВОТ

Државе потписнице предузеће све могуће мјере да елиминишу дискриминацију над женама у политичком и јавном животу земље и, нарочито, обезбиједиће женама, у једнакој мјери као и мушкарцима, право:

- 1) Да гласају на свим изборима и јавним референдумима и да се кандидују за изборе у свим јавно изабраним тијелима;
- 2) Да учествују у формулисању владине политике и имплементације и да имају јавни службу и врше све јавне функције на свим нивоима владе;
- 3) Да учествују у невладиним организацијама и удружењима која су укључена у јавни и политички живот земље.

КОМЕНТАР

Члан 7.(а) реafirмише право жена да гласају на свим изборима и да се кандидују за изборе у изабраним тијелима, права која су већ била гарантована у другим међународним инструментима, укључујући Конвенцију о политичким правима жена из 1953. године и Међународни споразум о грађанским и политичким правима из 1966. године. Поред права изнешених у ранијим инструментима, члан експлицитно истиче и право гласања на јавним референдумима.

Члан 7.(б) такође одражава постојеће стандарде у међународном праву. Међутим, будући да ће државе потписнице “обезбиједити” право учешћа, тиме се захтијева од влада да створе услове који ће олакшати учешће жена. Ова обавеза се може извршити, на примјер, укључујући жене на списак владиних кандидата, путем афирмативне акције и квота и елиминацијом ограничења на основу гендера за одређена радна мјеста.

Члан 7.(ц) садржи једину референцу Конвенције на невладине организације (НВО-е). Он успоставља право жена да учествују у

НВО-има и удружењима која су укључена у јавни и политички живот земље, и обавезује државе да обезбиједе да ово право буде једнако за мушкарце и жене. Општа препорука 23 о женама и јавном животу, усвојена од Комитета на његовој шеснаестој сједници, пружа детаље о материјалима који се требају укључити у извјештаје под овим чланом.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Да ли жене имају право да гласају на свим изборима једнако као мушкарци? Ако имају, који постотак жена гласа у поређењу са мушкарцима? Да ли право гласања зависи од неких захтјева за писменошћу и имовином? Ако да, да ли такви захтјеви неповољно утичу на жене? На примјер, да ли такви захтјеви искључују жене из гласања или да ли више утичу на могућност жена него мушкараца да гласају?

2. Који постотак чланства политичких партија су жене? Каква је природа учешћа жена у раду политичких партија? Које мјере су усвојене од политичких партија како би се повећао број жена у чланству? Који је постотак жена кандидаткиња за јавно изабрана тијела, локална или државна? Који је постотак изабраних жена?

3. Да ли се жене могу кандидовати за изабране позиције једнако као и мушкарци? Који постотак кандидата су жене? Које мјере су усвојиле политичке партије како би се повећао постотак жена кандидаткиња? Које мјере су предузеле политичке партије да би се повећао број жена у јавној власти? Ако су неке мјере предузете, које јавне функције тренутно држе жене? Укључити постављене и изабране позиције. Да ли су носитељке таквих функција представнице жена? Који постотак јавних служби предводе жене?

4. Постоје ли фактори који спречавају учешће жена у политици? Ако постоје, који су и да ли се третирају на неки начин? Које препреке спречавају жене да воде канцеларије у структури партијског комитета? На примјер, финансије, бригаа о дјечи, мањак самопоуздања или општи ставови?

5. Који постотак жена учествује у изборима и јавним референдумима?
6. Које су мјере предузете како би се обезбиједило да жене учествују у истради и имплементацији планова за развој на свим нивоима?
7. Које услуге подршке постоје у земљи како би се омогућило женама да учествују у јавном животу?
8. Да ли жене учествују у синдикатима? Постоје ли фактори који утичу на њихово учешће у овом сектору? Да ли су предузете мјере да би се охрабрило њихово учешће?
9. Да ли се жене дискриминишу или су подложене кршењу људских права због њихових политичких активности у женским организацијама? Да ли су жене политичке затворенице подложне сексуалном злостављању? Ако јесу, молимо, детаљно образложите.
10. До које мјере су женске организације активно укључене у процесе доношења одлука? Постоје ли механизми да би се обезбиједило ово укључивање?

ЧЛАН 8.

ИНТЕРНАЦИОНАЛНО ПРЕДСТАВЉАЊЕ И УЧЕШЋЕ

Државе потписнице предузеће све могуће мјере да обезбиједи да жене, равноправно са мушкарцима, без дискриминације, имају могућност да представљају владе на интернационалном нивоу и да учествују у раду интернационалних организација.

КОМЕНТАР

Понављајући члан 8. Повеље Уједињених нација, члан 8. Конвенције захтијева од држава потписница да предузму мјере како би жене имале једнаке могућности као мушкарци да представљају своје владе на интернационалном нивоу, као и да једнако учествују у интернационалним организацијама.

Имајући у виду чињеницу да је једнако представљање жена на интернационалном нивоу далеко од тога да буде остварено, Комитет за елиминацију дискриминације над женама, у Општој препоруци 8, предложио је да државе потписнице користе привремене посебне мјере предвиђене у члану 4. како би се постигао овај циљ. Општа препорука 23 такође пружа више информација које се требају укључити у извјештавање под овим чланом.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Да ли жене имају право и могућност да представљају владу на интернационалном нивоу и да учествују у раду интернационалних организација једнако као мушкарци?

2. Који је постотак жена амбасадорки? Који је постотак других представница страних влада или интернационалних организација? Како дјелују? Постоје ли примјери гдје жене, засновано на гендеру, немају могућност да представљају земљу или да учествују у раду интернационалних организација? Молимо, опишите.

3. Који постотак жена је заступљен у страним сервисима ваше земље и на којим нивоима? Који је постотак жена експерткиња посланих на интернационалне састанке и које су њихове области?

4. Који је постотак жена у земљи запослених у интернационалним организацијама и у којим подручјима? Постоји ли једнака могућност за жене да шаљу представнице својих земаља које ће учествовати у раду интернационалних организација?

5. Постоје ли програми који потичу жене да се запосле у страним сервисима или да се пријаве за позиције у интернационалној администрацији?

ЧЛАН 9.

ДРЖАВЉАНСТВО

Државе потписнице омогућиће женама једнака права као и мушкарцима да добију, промијене или задрже своје држављанство.

Оне ће обезбиједити нарочито да ни брак са странцем нити промјена држављанства мужа у браку не мијења аутоматски држављанство жене, чини је особом без држављанства или присиљава на супругово држављанство.

Државе потписнице ће омогућити женама једнака права као мушкарцима по питању држављанства њихове дјеце.

КОМЕНТАР

Члан 15. Универзалне декларације о људским правима гарантује свакоме право на држављанство. Члан 9. Конвенције омогућава женама једнака права као мушкарцима да добију, промијене или задрже своје држављанство и додјељује им иста права по питању држављанства њихове дјеце. Члан 9. се треба читати заједно са члановима 15. и 16. Конвенције који се односе на једнакост жена пред законом и у породици. Као што CEDAW наглашава у Општој препоруци 21, држављанство је кључно за потпуно учешће у друштву. Држављанство жене може утицати на њено право да гласа или да има приступ јавној служби; може утицати на њен избор мјеста боравка и њен приступ јавним сервисима и бенефицијама. У случају удатих жена, домаћи грађански закони могу наметнути женама мужевљево држављанство, или могу узроковати да изгубе своје држављанство због брака са странцем. Члан 9. оснажује стандарде елаборисане у Конвенцији о држављанству удатих жена, усвојеној од Генералне скупштине 1957. године. Према овој Конвенцији, ни брак ни поништење брака, нити промјена држављанства мужа, не могу аутоматски промијенити женино држављанство.

Члан 9. не треба бити схваћен као да присиљава жену да задржи своје држављанство или да и на какав начин утиче на жену онако како она то не би жељела.

Члан 9. захтијева да жене имају једнака права као мушкарци по питању држављанства њихове дјеце. Стога се грађански закони по којима дјеца аутоматски добијају очево држављанство, а не мајчино, супротстављају овом члану. Поред тога, члан 7. Конвенције о правима

дјетета (1989.) додјељује право дјетету на стицање држављанства.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Да ли жене, било удате или неудате, имају једнака права као мушкарци да добију, промијене или задрже своје држављанство? Који друштвени, културни или економски фактори утичу на уживање ових права жена?

2. Да ли брак са страним држављанином или промјена држављанства мужа на било који начин утичу на држављанство жене?

3. Да ли је држављанство неке особе одређено рођењем, поријеклом, браком или комбинацијом ових фактора? Ако је држављанство одређено поријеклом, да ли држављанство мајке има једнаку вриједност као и држављанство оца?

4. Да ли жене и мушкарци имају иста права када је у питању стицање боравишта и радног статуса за њихове супружнике/це у ситуацијама гдје је супружник/ца страни/а држављанин/ка? Како се одређује држављанство дјетета? Да ли малољетна дјеца имају властите пасоше? Ако не, могу ли малољетна дјеца путовати на мајчином пасошу или само на очевом? Да ли је потребан очев пристанак да би се дјеца ставила на мајчин пасош? Да ли је потребан пристанак родитеља како би малољетна дјеца напустила земљу? Ако јесте, чији је пристанак потребан и у којим околностима?

5. Може ли жена добити пасош или путовати без мужеве дозволе или мушког пратиоца?

ЧЛАН 10.

ОБРАЗОВАЊЕ

Државе потписнице предузеће све могуће мјере да елиминишу дискриминацију над женама како би им се обезбиједила једнака права као мушкарцима у области образовања, и нарочито, како би се обезбиједили, на основу једнакости жена и мушкараца:

- 1) Исти услови за пружање одредница за каријеру и звање, за приступ студијима и завршавању студија у образовним установама свих категорија у руралним као и у урбаним подручјима; ова једнакост треба да буде обезбијеђена у предшколском, општем, техничком, професионалном и високом техничком образовању, као и у свим врстама обука;
- 2) Приступ истим наставним плановима и програмима, исти испити, квалификовано наставно особље са истим стандардом и школске просторије и опрема истог квалитета;
- 3) Елиминација било ког стереотипног концепта улога мушкараца и жена на свим нивоима и у свим облицима образовања, охрабрујући полно мјешовито образовање и друге врсте образовања које ће помоћи у постизању овог циља, и нарочито, путем ревидирања књига и школских програма и адаптацијом наставних метода;
- 4) Исте могућности добијања стипендија и других субвенција;
- 5) Исте могућности приступа програмима континуисаног образовања, укључујући функционалне програме опшмењавања и опшмењавања одраслих, нарочито оних којима је циљ смањивање, што је прије могуће, јаза у образовању између мушкараца и жена;
- 6) Смањење стопе прекидања школовања студенткиња и организовање програма за дјевојке и жене које су прерано прекинуле школовање;
- 7) Исте могућности активног учешћа у спортовима и физичком образовању;
- 8) Приступ посебним образовним информацијама како би се помогло при обезбјеђивању здравства и добробити породица, укључујући информације и савјете о планирању породице.

КОМЕНТАР

Овај члан захтијева од влада да предузму све могуће мјере како би се елиминисала дискриминација жена у образовању. Он понавља

права гарантована у Универзалној декларацији о људским правима и Међународном споразуму о економским, друштвеним и културним правима. Имајући посебно у виду образовање жена, члан 10. Конвенције налаже да се предузму све потребне мјере да би се пружила једнака права женама и дјевојчицама у области образовања, како би им се омогућило да у потпуности учествују у животу земаља.

Како би се обезбиједила равноправност мушкараца и жена по питању образовања, члан 10.(а) захтијева исте услове за мушкарце и жене по питању одредница за каријеру и звање, и приступа студијама и завршавању студија у свим образовним институцијама у руралним и урбаним подручјима. Једнакост жена треба бити осигурана посебно у предшколском, општем, техничком, професионалном и високотехничком образовању, и свим врстама обука. Члан 10.(б) гарантује женама исти приступ наставним плановима и програмима, испитима, школским просторијама, наставно особље сличног стандарда квалификација, као и опрему сличног квалитета.

Члан 10.(ц) настоји елиминисати стереотипне концепције о улогама жена и мушкараца на свим нивоима и у свим облицима образовања. Конвенција охрабрује полно мјешовито образовање и друге врсте образовања, што помаже у постизању овог циља и захтијева, нарочито, ревидирање књига и школских програма и адаптацију наставних метода које охрабрују елиминацију стереотипног одређивања полова. Како би се искоријенило стереотипно одређивање полова, можда ће да буде потребно да се исправе неравноправности између жена и мушкараца који раде у образовним институцијама.

Члан 10.(д) гарантује женама и дјевојчицама исте могућности као мушкарцима и дјечацама по питању добијања стипендија и других субвенција. Члан 10.(е) обавезује државе да обезбиједи једнаке могућности женама да учествују у континуисаном образовању, укључујући програме описмењавања. Приступ програмима континуисаног образовања важан је да би се исправиле неравноправности између мушкараца и жена, нарочито у области нове технологије. Жене у неповољном положају, нарочито

имигранткиње, које су често изоловане, посебно имају потребу за образовањем за одрасле, које би им помогло да побољшају квалитет живота с обзиром на дупли терет куће и плаћеног запослења.

Будући да дјевојчице чешће него дјечаци прерано прекидају школовање, владе би требале, по члану 10.(ф), радити на смањењу стопе прекида школовања за дјевојчице и пружити програме за дјевојчице и жене које су напустиле школу прије завршетка студија. Посебна пажња треба се обратити на задовољавање потреба младих трудних студенткиња и младих мајки, како би им се омогућило да доврше своје школовање. Такође треба да се иницирају програми који ће охрабрити ове жене да се укључе или поново укључе у плаћени радни процес.

Жене и дјевојчице често имају неједнаке могућности да учествују у спортовима и физичом образовању, и мање ресурса је на располагању за промовисање њихових активности. Члан 10.(г) настоји промијенити овај тренд док члан 10.(х) даје право женама и дјевојчицама на образовање везано за здравље и породични живот. У одредби која је јединствена у овој Конвенцији, женама су гарантована права приступа информацијама и савјетима везаним за планирање породице, што би им омогућило да одлучују о броју дјеце и периоду између њихових рођења. Приступ овим информацијама би такође омогућио дјевојчицама да једнако учествују у питањима везаним за породични живот.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Да ли су подузете законодавне или друге мјере да би се обезбиједио једнак приступ образовању за мушкарце и жене? Постоји ли једнак приступ образовању у пракси?
2. Да ли дјевојчице и дјечаци могу узимати исте предмете у основним и средњим школама и на високошколским институцијама? Ако је тако, да ли су дјевојчице свјесне опција које су им на располагању? Ако јесу, да ли искористе ове опције? Ако не, зашто?

3. Који је постотак дјевојчица и дјевојака које су завршиле основно, средње и факултетско образовање? Како се ови постоци односе на постотак жена у односу на мушкарце у земљи по старосним групама?

4. Која је свеукупна стопа писмености за мушкарце и жене? Од 15-24 године? Од 25-44 године? Од 45 и више година?

5. У школама које нису полно мјешовите, да ли су наставни планови и програми, испити, наставно особље, школске просторије и опрема, истог квалитета за дјечаке и дјевојчице? Ако нису, опишите разлике. На примјер, упоредите однос студент-наставник, предмете, трошкове за студенте и студентике по особи.

6. Ако образовни систем одређује студенте у различите гране, струје или “колосијеке” студија, да ли су дјевојчице и дјечаци једнако заступљени у овим колосијецима? Да ли се дјевојчице охрабрују да студирају традиционално “мушке” врсте студија? Како?

7. Који је постотак жена које дипломирају медицину? Електротехнику? Право? Науке? Пољопривреду? Како се ови постоци односе на постотак жена у односу на мушкарце у земљи?

8. Које су стипендије на располагању? Да ли су оне једнако доступне женама и мушкарцима? Од стипендија које су доступне и женама и мушкарцима, који број њих иде женама, а који мушкарцима?

9. Постоје ли стипендије које су доступне само за жене или само за мушкарце? Који постотак свих расположивих стипендија се даје женама на првом, другом и вишим нивоима образовања?

10. Колико жена уђе на ужи списак за ове стипендије у односу на мушкарце?

11. Који је постотак студенткиња у образовању за одрасле и у програмима описмењавања? Који је бројчани однос жена и

мушкараца који се уписују на ове програме? Постоје ли препреке за упис жена? Ако постоје, које су? Постоји ли нека посебна група жена, на примјер мигранткиње или домаће становнице, на које ове препреке посебно утичу?

12. Постоје ли закони и политике које покушавају задржати дјевојчице у школама до доби када завршава школовање? Молимо, опишите.

13. Који образовни програми су на располагању дјевојчицама и женама које су напустиле школу прије времена? Какве су квалификације и искуства наставника у таквим програмима? Да ли више мушкараца него жена похађа такве програме?

14. Која је стопа прекидања школовања за жене на свим нивоима образовања? Који су главни узроци прекидања школовања дјевојчица или жена? Постоји ли статистика која показује нивое стопа прекидања школовања студенткиња? Да ли се ове статистике воде на компаративној основи?

15. Који је постотак наставница/професорки у основним школама? У средњим школама? На универзитетима? Упоредите хијерархијске нивое женског особља на сваком нивоу.

16. Који је постотак директорки школа и шефица одјељења? Који је постотак универзитетских професорки и шефица одсека? Пружите профил особља разврстан по гендеру у секторима основног, средњег и вишег образовања.

17. Да ли жене имају исти приступ као мушкарци образовању о породичном животу, укључујући планирање породице? Да ли је образовање о породичном животу и планирању породице укључено у наставне програме? Ако јесте, шта се учи?

18. Да ли дјевојчице имају исте могућности као дјечаци да учествују у спортовима и физичком образовању у школама? Постоје ли нека правила која забрањују учешће жена и дјевојчица у спортовима и

физичком образовању? Постоје ли неки кодови облачења који отежавају пуно учешће дјевојчица и жена у спортовима? Да ли је тренутно прихватљиво за жене да учествују у свим спортовима? Да ли су спортски објекти једнако доступни женама и мушкарцима, дјевојчицама и дјечацима?

19. Да ли стереотипно представљање полова, као што је осликавање жена као секретарица радије него руководитељки, постоји у наставним плановима и програмима, уџбеницима, итд? Ако јесте, колико је заступљено? Да ли су започеле процедуре за третирање овог стереотипног представљања?

20. Да ли је извршено истраживање успјеха дјевојчица које похађају мјешовите школе у односу на оне које похађају школе само за дјевојчице? Ако јесте, какав је резултат овог истраживања?

21. Да ли постоје одреднице за каријеру и звање, како би се дјевојчице информисале о потпуном опсегу могућности? Да ли су на располагању информације о овим могућностима? Да ли је потребно посебно охрабривати дјевојчице да би искористиле ове могућности? Ако јесте, која врста охрабривања је потребна? Да ли се дјевојчице суочавају са неким препрекама при кориштењу ових могућности? Ако да, са којима? Да ли се користе мјере за третирање ових препрека? Ако да, молимо, опишите их.

ЧЛАН 11.

ЗАПОШЉАВАЊЕ

1. Државе потписнице предузеће све могуће мјере да елиминирају дискриминацију над женама у области запошљавања како би им се обезбиједила једнака права као мушкарцима, нарочито:

- а) Право на рад као неотуђиво право сваког људског бића;
- б) Право на једнаке могућности запошљавања, укључујући примјену истих критеријума за одабир по питању запошљавања;
- с) Право на слободан избор професије и запослења, право на унапређење, безбиједност на послу и све бенефиције и услове за услуге и право на професионалну обуку и преквалификавање,

укључујући приправнички стаж, напредну професионалну обуку и рекурентну обуку;

d) Право на једнаку плату, укључујући бенефиције, и на једнак третман у раду једнаке вриједности, као и једнак третман у процјени квалитета рада;

e) Право на социјалну заштиту, нарочито у случајевима пензионисања, незапослености, болести, инвалидности, старости и других немогућности за рад, као и право на плаћено одсуство;

f) Право на здравствено осигурање и безбједност у радним условима, укључујући заштиту репродуктивне функције.

2. Како би се спријечила дискриминација над женама на основу брака или материнства и обезбједило њихово право на рад, државе потписнице предузеће све могуће мјере:

a) Да забране и одреде санкције за отпуштање на основу трудноће или породилског одсуства и дискриминацију у отпуштању на основу брачног статуса;

b) Да породилско одсуство буде плаћено или да носи сличне социјалне бенефиције без укидања радног односа, губитка позиције или социјалних накнада;

c) Да охрабре пружање потребних социјалних услуга, што би омогућило родитељима да комбинују породичне обавезе са професионалним, као и учешће у јавном животу, нарочито кроз промовисање успостављања и развоја мреже услуга за бригу о дјечи;

d) Да пруже посебну заштиту трудницама у пословима који су им штетни по здравље.

3. Заштитничко законодавство за питања у овом члану треба периодично разматрати, с обзиром на научна и технолошка сазнања, и треба га ревидирати, укинути или продужити по потреби.

КОМЕНТАР

Обавезујући владе да предузму све могуће мјере да елиминирају дискриминацију над женама у запошљавању, члан 11. гарантује женама иста права у запошљавању, те исте могућности, изборе и бенефиције као мушкарцима. Он обавезује државе да уклоне директну и индиректну дискриминацију над женама. Индиректна

дискриминација се састоји од мање примјетних мјера које више утичу на жене него на мушкарце. Примјери укључују нерелевантне захтјеве за величином или висином, старосном доби, и другим условима, што омета равноправне могућности жена у запошљавању.

Састављајући стандарде уграђене у инструменте Уједињених нација, као и оне стандарде договорене са Интернационалном организацијом рада (ILO), члан 11. потврђује постојање права на рад у међународном праву и елаборише свеобухватан низ обавеза држава потписница да обезбиједе да жене потпуно и ефикасно уживају то право. Државе потписнице морају гарантовати женама иста права запошљавања и исте могућности као мушкарцима, укидајући дискриминаторне законе и праксе при запошљавању, и пружити дјевојчицама и женама исте де факто могућности као мушкарцима, обезбјеђујући при томе да су образовно и професионално спремне за широк избор каријера. При запошљавању се морају примјењивати исти критерији за мушкарце и жене.

Женама се гарантује слободан избор професије и запослења и не требају се ограничавати на послове који су традиционално одређени за жене. Оне треба да имају иста права на унапређење, безбиједност на радном мјесту, све бенефиције и услове за услуге, обуку и преквалификације. Женама се гарантује право на исту плату и све бенефиције које су везане за рад. Оне морају примати једнаку плату за једнак рад. Поред једнаког третмана за посао једнаке вриједности, предмет CEDAW Опште препоруке 13, њима се мора приуштити једнак третман у процјени квалитета рада. Оне требају уживати право на социјалну заштиту када су незапослене, пензионисане или неспособне за рад. Женама се гарантује право на плаћено одсуство и здрави и безбиједни услови рада.

Специфичне одредбе забрањују било какву дискриминацију на основу брачног статуса или материнства. Мора се забранити и подложити санкцијама отпуштање на основу трудноће или породилског одсуства, као и било које дискриминаторно отпуштање на основу брачног статуса. Државе такође морају да уведу мјере,

укључујући плаћено породилско одсуство без губитка радног односа и бенефиција, како би се родитељима омогућило да комбинују породични живот са пословним и учествују у јавном животу. Овдје се државе посебно охрабрују за развијање програма бриге о дјечи. Забрањујући дискриминацију на основу репродуктивне функције жена, члан 11. задржава њихово право да сачувају ову функцију на радном мјесту, и обавезује државе потписнице да пружају посебну заштиту женама за вријеме трудноће у пословима који су им штетни по здравље. Будући да су репродуктивна функција жена и трудноћа често биле изговор за дискриминаторне праксе у запошљавању, члан 11.(3) обавезује државе потписнице да посебно ревидирају протективно законодавство које може да буде уведено за ове сврхе.

При формулисању општих препорука, CEDAW је посветио посебну пажњу значењу члана 11. У Општој препоруци 13, која се односи на једнаке плате за рад једнаке вриједности, државе потписнице се охрабрују да размотре системе гендер неутралне процјене посла и укључе принцип једнакости за рад једнаке вриједности у колективним уговорима. У Општим препорукама 16 и 17, CEDAW је обратио пажњу на диспропорционално учешће жена у неплаћеном неформалном сектору, најчешће у породичном контексту. Права гарантована у члану 11. су примјењива само на формално запослење, и, према томе, ови радници су незаштићени и рањиви. Поново, у Општим препорукама 12 и 19, CEDAW скреће пажњу на насиље над женама на радном мјесту, укључујући сексуално злостављање, од мушких сарадника и надређених. Ове опште препоруке назначавају да елиминација дискриминације на радном мјесту укључује обавезу елиминисања насиља на радном мјесту одговарајућим правним и практичним мјерама.

ОДГОВОРНОСТ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА: ПИТАЊА

1. Постоје ли разлике у праксама запошљавања за мушкарце и за жене? Ако постоје, које су?
2. Које одредбе постоје за елиминисање дискриминације над женама у запошљавању? Да ли су ове одредбе на снази? Како?

3. Које су правне и друге мјере предузете да би се промовисале једнаке могућности запошљавања за жене и мушкарце?

4. Који постотак укупне плаћене радне снаге су жене? Од укупне плаћене радне снаге у старосној доби од 15-24? Од 25-44 година? Од 45 година и више?

5. Од жена које су плаћена радна снага, који постотак су раднице са пола радног времена? Који постотак је радница са пуним радним временом? Који постотак радника/ца са пола радног времена и пуним радним временом свеукупно су жене?

6. Постоје ли индустријске гране у којима жене раде свој посао код куће? Постоје ли правила која утичу на овај рад? Да ли ове раднице имају бенефиције, на примјер, боловање, плаћени одмор? Који је ниво плаћања овог рада у односу на друге врсте запослења?

7. Постоје ли професије које су, по закону или обичају, одређене углавном за жене? Које су то? Постоје ли професије које су, по закону или обичају, одређене углавном за мушкарце? Које су то?

8. Да ли влада обезбјеђује могућности за жене у професијама које им нису традиционално одређене?

9. Да ли се жене охрабрују за приправнички стаж у областима које нису обично одређене за жене?

10. Да ли жене по закону требају добијати исту плату за исти посао или посао исте вриједности као мушкарци? Који постотак плата мушкараца добијају жене? Која су средства на располагању да би се супротставило дискриминацији у плаћању? Постоје ли препреке које отежавају имплементацију закона о једнаком плаћању? Ако постоје, које су? Ако постоје одредбе о једнаком плаћању, како се процјењује квалитет посла? Да ли ова процјена води једнакости третмана?

11. Које бенефиције везане за рад су обично на располагању радницима? Да ли жене добијају једнаке бенефиције, као што је плаћени одмор, боловање, пословна обука, инвалидитет и старост?

12. Да ли се рад жена у кући рачуна као дио посла који обавља радна снага и укључује у државну статистику (нпр. рачунање ГДП/ GNP)? Да ли се неплаћени пољопривредни рад рачуна као дио бруто националног производа? Да ли се неплаћени рад код куће и пољопривредни рад рачунају подобним за остварење пензије и других пословних бенефиција?

13. Која је обавезна старосна доб за пензионисање за мушкарце и за жене? Која је уобичајена старосна доб добровољног пензионисања за мушкарце и жене? Да ли мушкарци и жене доприносе исте износе за њихове пензије?

14. Ако земља има социјалну заштиту, да ли су све жене обухваћене овим законодавством? Ако нису, које су групе искључене и из којих разлога? Да ли жене имају користи од пензија њихових мужева и обратно?

15. Да ли трудноћа утиче на безбиједност запослења? Ако да, како? Да ли држава има одредбе које обезбјеђују да жене у трудноћи или на породичком одсуству не буду подложене отпуштању? Ако је тако, које се санкције, уколико их има, користе за ова отпуштања? Колико често се ове санкције користе?

16. Која је одредба донесена за породичко одсуство? Да ли држава има систем плаћеног породичког одсуства? Ако има, ко га плаћа и колико је то ефикасно? Да ли је на снази? Које су казне непоштивања? Да ли су проведене студије за одређивање његове употребе и ефикасности?

17. Постоји ли одредба за одсуство очева? Ако постоји, може ли се дијелити међу родитељима? Ако је на располагању, који постотак мушкараца узима то одсуство? Уколико постоје одредбе за родитељско одсуство, које су посљедице узимања родитељског одсуства на пословне бенефиције, позицију и унапрјеђење?

18. Да ли је отпуштање жена на основу породичког одсуства или брачног статуса забрањено законом или политиком? Да ли се то догађа у пракси?

19. Уколико држава има одредбу за плаћено одсуство, да ли је ово одсуство једнако на располагању мушкарцима и женама?

20. Постоји ли одредба за флексибилне радне оквире, као што је подјела посла или рад са пола радног времена на неодређен период, што би омогућило женама или мушкарцима да комбинују радне са породичним обавезама? Ако постоји, да ли жене и мушкарци једнако користе ове могућности? Ако не, ко користи ове могућности? Уколико постоји могућност за флексибилан рад, какве посљедице има овакав рад на пословне бенефиције, позицију и унапређење?

21. Да ли брачни статус утиче на пословну безбједност?

22. Које здравствене и безбједоносне законе и правила има држава? Постоје ли правне одредбе које пружају женама посебну заштиту у трудноћи у пословима који су им штетни по здравље? Која врста посла се сматра нарочито штетном за здравље?

23. Постоје ли посебне врсте посла, на примјер ноћни рад, подземни и рударски послови или послови у посебним индустријским гранама, који забрањују учешће жена? Ако да, на којем основу се женама забрањује учешће? Какве посљедице ове рестрикције имају на економске могућности жена? Уколико постоје одредбе за здравствену заштиту и сигурност жена на радном мјесту, да ли су оне подложене редовном ревидирању, с обзиром на научна и техничка сазнања?

24. Да ли држава има мрежу услуга за бригу о дјеци? Ако има, да ли она одговара постојећим потребама? Које врсте бриге о дјеци су на располагању женама које раде? Да ли влада подржава, финансијски или на неки други начин, бригу о дјеци? Ако постоје услуге бриге о дјеци, да ли је упуслено обучено особље?

25. Постоје ли правне мјере које регулишу успоставу и функционисање ових услуга гдје оне постоје? Ако постоје, које су?

26. Који постотак упусленика пружа његу дјеци? Који постотак дјеце од 0-3 године је збринута? Од 3-6 година?

27. Како се збрињавају дјеца која иду у школу када је радно вријеме родитеља дуже од школског дана?

28. Да ли се по закону захтијевају паузе за дојиље? Да ли се оне омогућавају у пракси? Да ли их жене у пракси користе?

29. Који је степен синдикализације радне снаге? Који је постотак жена чланица синдиката? Који је ниво синдикализације у областима тржишта рада којим преовлађују жене?

30. Да ли је држава увела мјере за третирање сексуалног злостављања и насиља над женама на радном мјесту? Ако јесте, молимо, опишите их и опишите њихове посљедице.

**CONVENTION ON THE ELIMINATION OF
ALL FORMS OF DISCRIMINATION
AGAINST WOMEN**

ENGLISH

INTRODUCTION

PREAMBLE

PART I

DISCRIMINATION (ARTICLE 1)

POLICY MEASURES (ARTICLE 2)

GUARANTEE OF BASIC HUMAN RIGHTS AND
FUNDAMENTAL FREEDOMS (ARTICLE 3)

SPECIAL MEASURES (ARTICLE 4)

SEX ROLE STEREOTYPING AND PREJUDICE (ARTICLE 5)

PROSTITUTION (ARTICLE 6)

PART II

POLITICAL AND PUBLIC LIFE (ARTICLE 7)

REPRESENTATION (ARTICLE 8)

NATIONALITY (ARTICLE 9)

PART III

EDUCATION (ARTICLE 10)

EMPLOYMENT (ARTICLE 11)

HEALTH (ARTICLE 12)

ECONOMIC AND SOCIAL BENEFITS (ARTICLE 13)

RURAL WOMEN (ARTICLE 14)

PART IV

LAW (ARTICLE 15)

MARRIAGE AND FAMILY LIFE (ARTICLE 16)

PART V

COMMITTEE ON THE ELIMINATION OF DISCRIMINATION
AGAINST WOMEN (ARTICLE 17)

NATIONAL REPORTS (ARTICLE 18)

RULES OF PROCEDURE (ARTICLE 19)

COMMITTEE MEETINGS (ARTICLE 20)

COMMITTEE REPORTS (ARTICLE 21)

ROLE OF SPECIALIZED AGENCIES (ARTICLE 22)

PART VI

EFFECT ON OTHER TREATIES (ARTICLE 23)

COMMITMENT OF STATES PARTIES (ARTICLE 24)

ADMINISTRATION OF THE CONVENTION (ARTICLES 25-30)

OPTIONAL PROTOCOL TO THE CONVENTION ON THE
ELIMINATION OF ALL FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST
WOMEN

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, also known as the Women's Convention, was adopted by the United Nations General Assembly on 18 December 1979, as the first comprehensive internationally recognised document on women's rights. Its entry into force, in form of an international contract, took place on 03 September 1981, after being ratified by twenty countries. Currently there are 179 countries or 90% of the United Nations member countries that have signed the Convention, including Bosnia and Herzegovina. It is important to note that the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women is an integral part of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, and that it is implemented directly and in priority above the domestic laws.

For the first time, 27 years ago, we got the internationally recognised definition of discrimination on a basis of sex, which was taken on and implemented in our Law on Gender Equality of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of BiH, No. 16/03).

The Convention represents a vision; the reality, unfortunately, is different. It is estimated that out of 1.2 billion poor persons in the world today 70 per cent are women. It is a well known fact that, in case of poverty, women have the most restricted access to the food, health, education, training and opportunities for employment, as well as to the other needs.

In addition to a comprehensive framework, the Convention provides a possibility for efforts in achieving the equality and justice to be imple-

mented (transformed) in the concrete measures to overcome the poverty, discrimination against and exclusion of women.

In 21st century, the importance of the Convention as an instrument grows. The United Nations Millennium Development Goals reaffirm commitment of the international community to combat the problem of women's poverty, because the indicators demonstrate that women live in an increasing poverty. The international community's commitment to gender issues also becomes stronger.

The Convention emphasises the principles that the state party is obliged to guarantee in enjoyment of the human rights and fundamental freedoms, as well as in ensuring the equal opportunities for women to advance in all fields.

The Convention constitutes an appeal to the signatory countries for taking the adequate measures to eliminate discrimination against women perpetuated by the individuals, institutions or enterprises, in the social, cultural, economic, political and civil, as well as in any other field of life.

In order to ensure the compliance with the principle of equality and eliminate discrimination against women, the state party must take the measures that include:

- Embodiment of the principle of the equality of women and men in their national constitutions;
- Adoption of the appropriate legislative and other measures to ensure the practical realisation of this principle;
- Establishment of the competent bodies and other institutions for the effective protection against any act of discrimination;
- Modification or abolishment of all existing laws, customs and practices which constitute discrimination against women.

The Convention is divided into sixteen articles that cover the ten main areas, as follows: equal rights of women to participate in the political and public life, including the right to vote and candidate for the elections; participation in making and adoption of the government's policies, as

well as in exercising the public functions; equal rights of women in representation of the states on international level, as well as in education, training and opportunities for career advancement; equal rights to hold or change the nationality, in employment, including the right to work, too; right to equal opportunities in employment, advancement and security of the job, as well as in access to benefits, in particular the state's obligation to ensure maternity benefits; equal rights in access to the health security, including family planning; prohibition of women's trafficking and prostitution; ensuring the equal participation of rural women in all benefits of the rural development and equal opportunities for rural women to access health and education services, as well as their equal rights to conclude the contracts and command over property; equal rights of men and women in family relations, equal rights and possibilities to marry, free choice of the spouse, equal rights and responsibilities in the marriage, including parenthood, adoption and right to reproductive freedom; equal rights in choice of name and surname and choice of profession; and equal rights in regards to the ownership and command over and management of the property.

Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women was established in 1982, in order to monitor the implementation of the Convention. States that have ratified the Convention are obliged to submit the periodical reports to this committee.

In 1999, the United Nations General Assembly adopted the Optional Protocol, open for accession. Bosnia and Herzegovina has joined and ratified the Optional Protocol.

SAMRA FILIPOVIĆ-HADŽIABDIĆ

Director, Agency for Gender Equality of Bosnie and Herzegovina

CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF
DISCRIMINATION AGAINST WOMEN

The States Parties to the present Convention,

Noting that the Charter of the United Nations reaffirms faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person and in the equal rights of men and women,

NOTING that the Universal Declaration of Human Rights affirms the principle of the inadmissibility of discrimination and proclaims that all human beings are born free and equal in dignity and rights and that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein, without distinction of any kind, including distinction based on sex,

NOTING that the States Parties to the International Covenants on Human Rights have the obligation to ensure the equal rights of men and women to enjoy all economic, social, cultural, civil and political rights,

CONSIDERING the international conventions concluded under the auspices of the United Nations and the specialized agencies promoting equality of rights of men and women,

NOTING also the resolutions, declarations and recommendations adopted by the United Nations and the specialized agencies promoting equality of rights of men and women,

CONCERNED, however, that despite these various instruments extensive discrimination against women continues to exist,

RECALLING that discrimination against women violates the principles of equality of rights and respect for human dignity, is an obstacle to the participation of women, on equal terms with men, in the political, social, economic and cultural life of their countries, hampers the growth of the

prosperity of society and the family and makes more difficult the full development of the potentialities of women in the service of their countries and of humanity,

CONCERNED that in situations of poverty women have the least access to food, health, education, training and opportunities for employment and other needs,

CONVINCED that the establishment of the new international economic order based on equity and justice will contribute significantly towards the promotion of equality between men and women,

EMPHASIZING that the eradication of apartheid, all forms of racism, racial discrimination, colonialism, neo-colonialism, aggression, foreign occupation and domination and interference in the internal affairs of States is essential to the full enjoyment of the rights of men and women,

AFFIRMING that the strengthening of international peace and security, the relaxation of international tension, mutual co-operation among all States irrespective of their social and economic systems, general and complete disarmament, in particular nuclear disarmament under strict and effective international control, the affirmation of the principles of justice, equality and mutual benefit in relations among countries and the realization of the right of peoples under alien and colonial domination and foreign occupation to self-determination and independence, as well as respect for national sovereignty and territorial integrity, will promote social progress and development and as a consequence will contribute to the attainment of full equality between men and women,

CONVINCED that the full and complete development of a country, the welfare of the world and the cause of peace require the maximum participation of women on equal terms with men in all fields,

BEARING in mind the great contribution of women to the welfare of the family and to the development of society, so far not fully recognized, the social significance of maternity and the role of both parents in the family and in the upbringing of children, and aware that the role of women in procreation should not be a basis for discrimination but that the upbringing of children requires a sharing of responsibility between men and women and society as a whole,

AWARE that a change in the traditional role of men as well as the role of women in society and in the family is needed to achieve full equality between men and women,

DETERMINED to implement the principles set forth in the Declaration on the Elimination of Discrimination against Women and, for that purpose, to adopt the measures required for the elimination of such discrimination in all its forms and manifestations,

HAVE AGREED ON THE FOLLOWING:

ARTICLE I

For the purposes of the present Convention, the term “discrimination against women” shall mean any distinction, exclusion or restriction made on the basis of sex which has the effect or purpose of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise by women, irrespective of their marital status, on a basis of equality of men and women, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field.

ARTICLE 2

States Parties condemn discrimination against women in all its forms, agree to pursue by all appropriate means and without delay a policy of eliminating discrimination against women and, to this end, undertake:

- (a) To embody the principle of the equality of men and women in their national constitutions or other appropriate legislation if not yet incorporated therein and to ensure, through law and other appropriate means, the practical realization of this principle;
- (b) To adopt appropriate legislative and other measures, including sanctions where appropriate, prohibiting all discrimination against women;
- (c) To establish legal protection of the rights of women on an equal basis with men and to ensure through competent national tribunals and other public institutions the effective protection of women against any act of discrimination;
- (d) To refrain from engaging in any act or practice of discrimination against women and to ensure that public authorities and institutions shall act in conformity with this obligation;
- (e) To take all appropriate measures to eliminate discrimination against

women by any person, organization or enterprise;

(f) To take all appropriate measures, including legislation, to modify or abolish existing laws, regulations, customs and practices which constitute discrimination against women;

(g) To repeal all national penal provisions which constitute discrimination against women.

ARTICLE 3

States Parties shall take in all fields, in particular in the political, social, economic and cultural fields, all appropriate measures, including legislation, to ensure the full development and advancement of women, for the purpose of guaranteeing them the exercise and enjoyment of human rights and fundamental freedoms on a basis of equality with men.

ARTICLE 4

1. Adoption by States Parties of temporary special measures aimed at accelerating de facto equality between men and women shall not be considered discrimination as defined in the present Convention, but shall in no way entail as a consequence the maintenance of unequal or separate standards; these measures shall be discontinued when the objectives of equality of opportunity and treatment have been achieved.

2. Adoption by States Parties of special measures, including those measures contained in the present Convention, aimed at protecting maternity shall not be considered discriminatory.

ARTICLE 5

States Parties shall take all appropriate measures:

(a) To modify the social and cultural patterns of conduct of men and women, with a view to achieving the elimination of prejudices and customary and all other practices which are based on the idea of the inferiority or the superiority of either of the sexes or on stereotyped roles for men and women;

(b) To ensure that family education includes a proper understanding of maternity as a social function and the recognition of the common responsibility of men and women in the upbringing and development of

their children, it being understood that the interest of the children is the primordial consideration in all cases.

ARTICLE 6

States Parties shall take all appropriate measures, including legislation, to suppress all forms of traffic in women and exploitation of prostitution of women.

ARTICLE 7

States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in the political and public life of the country and, in particular, shall ensure to women, on equal terms with men, the right:

- (a) To vote in all elections and public referenda and to be eligible for election to all publicly elected bodies;
- (b) To participate in the formulation of government policy and the implementation thereof and to hold public office and perform all public functions at all levels of government;
- (c) To participate in non-governmental organizations and associations concerned with the public and political life of the country.

ARTICLE 8

States Parties shall take all appropriate measures to ensure to women, on equal terms with men and without any discrimination, the opportunity to represent their Governments at the international level and to participate in the work of international organizations.

ARTICLE 9

1. States Parties shall grant women equal rights with men to acquire, change or retain their nationality. They shall ensure in particular that neither marriage to an alien nor change of nationality by the husband during marriage shall automatically change the nationality of the wife, render her stateless or force upon her the nationality of the husband.
2. States Parties shall grant women equal rights with men with respect to the nationality of their children.

ARTICLE 10

States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in order to ensure to them equal rights with men in the field of education and in particular to ensure, on a basis of equality of men and women:

- (a) The same conditions for career and vocational guidance, for access to studies and for the achievement of diplomas in educational establishments of all categories in rural as well as in urban areas; this equality shall be ensured in pre-school, general, technical, professional and higher technical education, as well as in all types of vocational training;
- (b) Access to the same curricula, the same examinations, teaching staff with qualifications of the same standard and school premises and equipment of the same quality;
- (c) The elimination of any stereotyped concept of the roles of men and women at all levels and in all forms of education by encouraging coeducation and other types of education which will help to achieve this aim and, in particular, by the revision of textbooks and school programmes and the adaptation of teaching methods;
- (d) The same opportunities to benefit from scholarships and other study grants;
- (e) The same opportunities for access to programmes of continuing education, including adult and functional literacy programmes, particularly those aimed at reducing, at the earliest possible time, any gap in education existing between men and women;
- (f) The reduction of female student drop-out rates and the organization of programmes for girls and women who have left school prematurely;
- (g) The same Opportunities to participate actively in sports and physical education;

(h) Access to specific educational information to help to ensure the health and well-being of families, including information and advice on family planning.

ARTICLE 11

1. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in the field of employment in order to ensure, on a basis of equality of men and women, the same rights, in particular:

- (a) The right to work as an inalienable right of all human beings;
- (b) The right to the same employment opportunities, including the application of the same criteria for selection in matters of employment;
- (c) The right to free choice of profession and employment, the right to promotion, job security and all benefits and conditions of service and the right to receive vocational training and retraining, including apprenticeships, advanced vocational training and recurrent training;
- (d) The right to equal remuneration, including benefits, and to equal treatment in respect of work of equal value, as well as equality of treatment in the evaluation of the quality of work;
- (e) The right to social security, particularly in cases of retirement, unemployment, sickness, invalidity and old age and other incapacity to work, as well as the right to paid leave;
- (f) The right to protection of health and to safety in working conditions, including the safeguarding of the function of reproduction.

2. In order to prevent discrimination against women on the grounds of marriage or maternity and to ensure their effective right to work, States Parties shall take appropriate measures:

- (a) To prohibit, subject to the imposition of sanctions, dismissal on the grounds of pregnancy or of maternity leave and discrimination in dismissals on the basis of marital status;
- (b) To introduce maternity leave with pay or with comparable social benefits without loss of former employment, seniority or social allowances;
- (c) To encourage the provision of the necessary supporting social services to enable parents to combine family obligations with work responsibilities and participation in public life, in particular through promoting the establishment and development of a network of child-care facilities;
- (d) To provide special protection to women during pregnancy in types of

work proved to be harmful to them.

3. Protective legislation relating to matters covered in this article shall be reviewed periodically in the light of scientific and technological knowledge and shall be revised, repealed or extended as necessary.

ARTICLE 12

1. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in the field of health care in order to ensure, on a basis of equality of men and women, access to health care services, including those related to family planning.

2. Notwithstanding the provisions of paragraph I of this article, States Parties shall ensure to women appropriate services in connection with pregnancy, confinement and the post-natal period, granting free services where necessary, as well as adequate nutrition during pregnancy and lactation.

ARTICLE 13

States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in other areas of economic and social life in order to ensure, on a basis of equality of men and women, the same rights, in particular:

- (a) The right to family benefits;
- (b) The right to bank loans, mortgages and other forms of financial credit;
- (c) The right to participate in recreational activities, sports and all aspects of cultural life.

ARTICLE 14

1. States Parties shall take into account the particular problems faced by rural women and the significant roles which rural women play in the economic survival of their families, including their work in the non-monetized sectors of the economy, and shall take all appropriate measures to ensure the application of the provisions of the present Convention to women in rural areas.

2. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimi-

nation against women in rural areas in order to ensure, on a basis of equality of men and women, that they participate in and benefit from rural development and, in particular, shall ensure to such women the right:

(a) To participate in the elaboration and implementation of development planning at all levels;

(b) To have access to adequate health care facilities, including information, counselling and services in family planning;

(c) To benefit directly from social security programmes;

(d) To obtain all types of training and education, formal and non-formal, including that relating to functional literacy, as well as, inter alia, the benefit of all community and extension services, in order to increase their technical proficiency;

(e) To organize self-help groups and co-operatives in order to obtain equal access to economic opportunities through employment or self employment;

(f) To participate in all community activities;

(g) To have access to agricultural credit and loans, marketing facilities, appropriate technology and equal treatment in land and agrarian reform as well as in land resettlement schemes;

(h) To enjoy adequate living conditions, particularly in relation to housing, sanitation, electricity and water supply, transport and communications.

ARTICLE 15

1. States Parties shall accord to women equality with men before the law.
2. States Parties shall accord to women, in civil matters, a legal capacity identical to that of men and the same opportunities to exercise that capacity. In particular, they shall give women equal rights to conclude contracts and to administer property and shall treat them equally in all stages of procedure in courts and tribunals.
3. States Parties agree that all contracts and all other private instruments of any kind with a legal effect which is directed at restricting the legal capacity of women shall be deemed null and void.
4. States Parties shall accord to men and women the same rights with regard to the law relating to the movement of persons and the freedom to choose their residence and domicile.

Article 16

1. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in all matters relating to marriage and family relations and in particular shall ensure, on a basis of equality of men and women:
 - (a) The same right to enter into marriage;
 - (b) The same right freely to choose a spouse and to enter into marriage only with their free and full consent;
 - (c) The same rights and responsibilities during marriage and at its dissolution;
 - (d) The same rights and responsibilities as parents, irrespective of their marital status, in matters relating to their children; in all cases the interests of the children shall be paramount;
 - (e) The same rights to decide freely and responsibly on the number and

spacing of their children and to have access to the information, education and means to enable them to exercise these rights;

(f) The same rights and responsibilities with regard to guardianship, wardship, trusteeship and adoption of children, or similar institutions where these concepts exist in national legislation; in all cases the interests of the children shall be paramount;

(g) The same personal rights as husband and wife, including the right to choose a family name, a profession and an occupation;

(h) The same rights for both spouses in respect of the ownership, acquisition, management, administration, enjoyment and disposition of property, whether free of charge or for a valuable consideration.

2. The betrothal and the marriage of a child shall have no legal effect, and all necessary action, including legislation, shall be taken to specify a minimum age for marriage and to make the registration of marriages in an official registry compulsory.

ARTICLE 17

1. For the purpose of considering the progress made in the implementation of the present Convention, there shall be established a Committee on the Elimination of Discrimination against Women (hereinafter referred to as the Committee) consisting, at the time of entry into force of the Convention, of eighteen and, after ratification of or accession to the Convention by the thirty-fifth State Party, of twenty-three experts of high moral standing and competence in the field covered by the Convention. The experts shall be elected by States Parties from among their nationals and shall serve in their personal capacity, consideration being given to equitable geographical distribution and to the representation of the different forms of civilization as well as the principal legal systems.
2. The members of the Committee shall be elected by secret ballot from a list of persons nominated by States Parties. Each State Party may nominate one person from among its own nationals.
3. The initial election shall be held six months after the date of the entry into force of the present Convention. At least three months before the date of each election the Secretary-General of the United Nations shall address a letter to the States Parties inviting them to submit their nominations within two months. The Secretary-General shall prepare a list in alphabetical order of all persons thus nominated, indicating the States Parties which have nominated them, and shall submit it to the States Parties.
4. Elections of the members of the Committee shall be held at a meeting of States Parties convened by the Secretary-General at United Nations Headquarters. At that meeting, for which two thirds of the States Parties shall constitute a quorum, the persons elected to the Committee shall be those nominees who obtain the largest number of votes and an absolute

majority of the votes of the representatives of States Parties present and voting.

5. The members of the Committee shall be elected for a term of four years. However, the terms of nine of the members elected at the first election shall expire at the end of two years; immediately after the first election the names of these nine members shall be chosen by lot by the Chairman of the Committee.

6. The election of the five additional members of the Committee shall be held in accordance with the provisions of paragraphs 2, 3 and 4 of this article, following the thirty-fifth ratification or accession. The terms of two of the additional members elected on this occasion shall expire at the end of two years, the names of these two members having been chosen by lot by the Chairman of the Committee.

7. For the filling of casual vacancies, the State Party whose expert has ceased to function as a member of the Committee shall appoint another expert from among its nationals, subject to the approval of the Committee.

8. The members of the Committee shall, with the approval of the General Assembly, receive emoluments from United Nations resources on such terms and conditions as the Assembly may decide, having regard to the importance of the Committee's responsibilities.

9. The Secretary-General of the United Nations shall provide the necessary staff and facilities for the effective performance of the functions of the Committee under the present Convention.

ARTICLE 18

1. States Parties undertake to submit to the Secretary-General of the United Nations, for consideration by the Committee, a report on the legislative, judicial, administrative or other measures which they have adopted to give effect to the provisions of the present Convention and on the progress made in this respect:

- (a) Within one year after the entry into force for the State concerned;
- (b) Thereafter at least every four years and further whenever the Committee so requests.

2. Reports may indicate factors and difficulties affecting the degree of fulfilment of obligations under the present Convention.

ARTICLE 19

1. The Committee shall adopt its own rules of procedure.
2. The Committee shall elect its officers for a term of two years.

ARTICLE 20

1. The Committee shall normally meet for a period of not more than two weeks annually in order to consider the reports submitted in accordance with article 18 of the present Convention.
2. The meetings of the Committee shall normally be held at United Nations Headquarters or at any other convenient place as determined by the Committee. (amendment, status of ratification)

ARTICLE 21

1. The Committee shall, through the Economic and Social Council, report annually to the General Assembly of the United Nations on its activities and may make suggestions and general recommendations based on the examination of reports and information received from the States Parties. Such suggestions and general recommendations shall be included in the report of the Committee together with comments, if any, from States Parties.
2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit the reports of the Committee to the Commission on the Status of Women for its information.

ARTICLE 22

The specialized agencies shall be entitled to be represented at the consideration of the implementation of such provisions of the present Convention as fall within the scope of their activities. The Committee may invite the specialized agencies to submit reports on the implementation of the Convention in areas falling within the scope of their activities.

ARTICLE 23

Nothing in the present Convention shall affect any provisions that are more conducive to the achievement of equality between men and women which may be contained:

- (a) In the legislation of a State Party; or
- (b) In any other international convention, treaty or agreement in force for that State.

ARTICLE 24

States Parties undertake to adopt all necessary measures at the national level aimed at achieving the full realization of the rights recognized in the present Convention.

ARTICLE 25

1. The present Convention shall be open for signature by all States.
2. The Secretary-General of the United Nations is designated as the depositary of the present Convention.
3. The present Convention is subject to ratification. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.
4. The present Convention shall be open to accession by all States. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Secretary-General of the United Nations.

ARTICLE 26

1. A request for the revision of the present Convention may be made

at any time by any State Party by means of a notification in writing addressed to the Secretary-General of the United Nations.

2. The General Assembly of the United Nations shall decide upon the steps, if any, to be taken in respect of such a request.

ARTICLE 27

1. The present Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of deposit with the Secretary-General of the United Nations of the twentieth instrument of ratification or accession.

2. For each State ratifying the present Convention or acceding to it after the deposit of the twentieth instrument of ratification or accession, the Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of the deposit of its own instrument of ratification or accession.

ARTICLE 28

1. The Secretary-General of the United Nations shall receive and circulate to all States the text of reservations made by States at the time of ratification or accession.

2. A reservation incompatible with the object and purpose of the present Convention shall not be permitted.

3. Reservations may be withdrawn at any time by notification to this effect addressed to the Secretary-General of the United Nations, who shall then inform all States thereof. Such notification shall take effect on the date on which it is received.

ARTICLE 29

1. Any dispute between two or more States Parties concerning the interpretation or application of the present Convention which is not settled by negotiation shall, at the request of one of them, be submitted to arbitration. If within six months from the date of the request for arbitration the parties are unable to agree on the organization of the arbitration, any one of those parties may refer the dispute to the International Court of Justice by request in conformity with the Statute of the Court.

2. Each State Party may at the time of signature or ratification of the present Convention or accession thereto declare that it does not consider itself bound by paragraph I of this article. The other States Parties shall

not be bound by that paragraph with respect to any State Party which has made such a reservation.

3. Any State Party which has made a reservation in accordance with paragraph 2 of this article may at any time withdraw that reservation by notification to the Secretary-General of the United Nations.

ARTICLE 30

The present Convention, the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts of which are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, duly authorized, have signed the present Convention.

ENTERED INTO FORCE 22 DECEMBER 2000

PREAMBLE:

The preamble is the introductory part of the Protocol which sets out the object and purpose of the Protocol. It refers to the principles of equality and non-discrimination as embodied in the UN Charter, the Universal Declaration of Human Rights, and other international human rights instruments, including the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. It reaffirms the determination of States parties which adopt the protocol to ensure the full and equal enjoyment by women of all human rights and fundamental freedoms and to take effective action to prevent violations of these rights and freedoms.

ARTICLE 1

Establishes that States who become parties to the optional protocol recognise the competence of the Committee to receive and consider communications under the protocol.

ARTICLE 2

Provides a Communications Procedure which allows either individuals or groups of individuals to submit individual complaints to the Committee. Communications may also be submitted on behalf of individuals or groups of individuals, with their consent, unless it can be shown why that consent was not received.

ARTICLE 3

Establishes that a communication will only be considered by the Committee if it concerns a country that has become party to the protocol. In addition, a communication must be submitted in writing and may not be anonymous.

ARTICLE 4

Stipulates admissibility criteria of communications. Before a complaint is considered, the Committee must determine that all available domestic remedies have been exhausted and the complaint is not, nor has been examined by the Committee or has been or is being examined under another procedure of international investigation or settlement. In addition, a complaint will only be admissible provided the complaint is compatible with the provisions of the Convention; is not an abuse of the right to submit a communication; the claimants' allegations can be substantiated, and the facts presented occurred after the State party ratified the Protocol.

ARTICLE 5

After receipt of a communication and prior to its final decision, the Committee has the option of contacting the State Party with an urgent request that the State Party take steps to protect the alleged victim or victims from irreparable harm.

ARTICLE 6

Establishes the communications procedure. Where a communication has been found admissible, the Committee will confidentially bring a communication to the attention of the State Party, provided the complaint has consented to disclosure of their identity to the State Party. The State Party is given six months to provide a written explanation or statement to the complaint.

ARTICLE 7

Outlines the process of complaint consideration. The Committee will examine and consider all information provided by a complaint in closed

meetings. The Committee's views and recommendations will be transmitted to the parties concerned. The State Party has six months to consider the views of the Committee and provide a written response, including remedial steps taken. The Committee may request further information from the State Party, including in subsequent reports.

ARTICLE 8

Establishes an inquiry procedure that allows the Committee to initiate a confidential investigation by one or more of its members where it has received reliable information of grave or systematic violations by a State Party of rights established in the Convention. Where warranted and with the consent of the State Party, the Committee may visit the territory of the State Party. Any findings, comments or recommendations will be transmitted to the State Party concerned, to which it may respond within six months.

ARTICLE 9

Establishes a follow-up procedure for the Committee. After the six-month period referred to in article 8, the State Party may be invited to provide the Committee with details of any remedial efforts taken following an inquiry. Details may also be provided in the State Party report to the Committee under article 18 of the Convention.

ARTICLE 10

Provides an opt-out clause. At ratification of the Optional Protocol, a State Party has the option of refusing to recognize the competence of the Committee to initiate and conduct an inquiry as established under articles 8 and 9. However, this declaration may be withdrawn at a later time.

ARTICLE 11

Requires a State Party to ensure the protection of those submitting communications.

ARTICLE 12

A summary of the Committee's activities relating to the Protocol will be included under article 21 of the Convention.

ARTICLE 13

Establishes a requirement that States Parties widely publicize the Convention and its Protocol and provide access to the views and recommendations of the Committee.

ARTICLE 14

Requires the Committee to develop its own rules of procedure when dealing with communications and inquiries considered in accordance with the Optional Protocol.

ARTICLE 15

Governs eligibility for States to sign, ratify or accede to the Protocol. Any State Party that is party to the Convention may become party to the Protocol.

ARTICLE 16

Establishes that a minimum of ten countries must have ratified or acceded to the Protocol before the Protocol enters into force. The Protocol will enter into force three months after the 10th ratification or accession.

ARTICLE 17

Provides that there shall be no reservations to the Protocol.

ARTICLE 18

Establishes procedures for amending the Protocol. Any State Party may suggest amendments to be sent to the Secretary-General of the United Nations to be communicated to all States Parties to the Protocol. If requested by a minimum of one-third of States Parties, a conference may be convened to discuss and vote on any amendments. With the support

of a two-thirds majority and the General Assembly, an amendment comes into force and is binding on States that have accepted the amendments.

ARTICLE 19

Provides for a State Party to withdraw from the Protocol by written notification to the Secretary-General. Withdrawal will not impact any communications submitted prior to the effective date of withdrawal.

ARTICLE 20

States that the Secretary-General of the United Nations shall inform States of signatures, ratifications and accessions, the date the Protocol comes into force and any amendments and withdrawals.

ARTICLE 21

Provides that the Protocol will be deposited in the United Nations archives, made available in Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish and sent to all States Parties by the Secretary General.

